

DOKUMENT O CELOVITI UREDITVI ŠTUDENTSKEGA POLOŽAJA V SLOVENIJI

Ljubljana, januar 2010

KAZALO

1. UVOD:	4
POMEN ŠTUDENTSKEGA DELA IN SOCIALNEGA POLOŽAJA ŠTUDENTA	4
2. SOCIALNO STANJE ŠTUDENTOV V SLOVENIJI	6
2.1 PRIMERNA ŠTIPENDIJSKA POLITIKA	8
2.2 DRŽAVNE ŠTIPENDIJE	10
2.2.1 Delež sredstev za republiške / državne štipendije	11
2.2.2 Problematike državnih štipendij	11
2.2.3 Število vloženih in odobrenih vlog za državne štipendije	13
2.2.4 Višina državne štipendije	16
2.3 ZOISOVE ŠTIPENDIJE	17
2.2.1 Delež sredstev za Zoisove štipendije	17
2.2.2 Število Zoisovih štipendij	18
2.2.3 Problematike Zoisovih štipendij	18
2.2.4 Delovanje sistema odkrivanja nadarjenih in povečanje števila Zoisovih štipendistov	19
2.2.5 Kritika pravilnika o podeljevanju Zoisovih štipendij	21
2.2.6 Sprememba dodatka za učni uspeh	21
2.2.7 Upoštevanje dejanske oddaljenosti od samega kraja prebivališča do kraja izobraževanja	22
2.2.8 Neaktivnost odgovornih oseb za razvoj Zoisovega štipendista	22
2.4 KADROVSKE ŠTIPENDIJE	22
2.4.1 Sredstva namenjena kadrovskemu štipendiranju	23
2.4.2 Število podeljenih kadrovskih štipendij po področjih izobraževanja	24
2.5 ZAHTEVE NA PODROČJU ŠTIPENDIRANJA	25
2.6 ŠTUDENSKO BIVANJE	26
2.6.1 Struktura študentov po izvoru (kraj in bivanje)	26
2.6.2 Subvencionirano študentsko bivanje	27
2.6.3 Bivanje študentov na prostem trgu	30
2.6.4 Povprečni stroški bivanja po univerzitetnih mestih	31
2.6.5 Problematike višine cene za izgradnjo študentskih postelj – zloraba proračuna	32
2.6.6 Predlogi za področje študentskega bivanja	32
2.7 SUBVENCIONIRANA ŠTUDENSKA PREHRANA	34
2.7.1 Sredstva in uporaba subvencionirane študentske prehrane	34
2.7.2 Stroški prehrane	36
2.7.3 Makroekonomski vidik prehrane	36
Vir: Lastni izračun	36
2.7.4 Prenova sistema subvencionirane študentske prehrane	36
2.8 SUBVENCIONIRANI PREVOZ ŠTUDENTOV	38
2.9 ZDRAVSTVENO VARSTVO ŠTUDENTOV	42
2.9.1 Diskriminacija študentov starejših od 26 let pri plačevanju obveznega in dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja	42
2.9.2 Stroški plačevanja zdravstvenega zavarovanja za študente starejše od 26 let	44
2.10 OSTALI STROŠKI ŠTUDIJA	46
2.10.1 Stroški povezani s študijem	46

2.10.2 Drugi stroški.....	49
2.10.3 Primernost uvajanja študentskih kreditov	49
3. NEZADOSTNI POGLED NA ŠTUDENSKO DELO – KRITIKA MALEGA DELA IN PRIPRAVA IZHODIŠČ IZBOLJŠAV ŠTUDENSKEGA DELA	51
3.1. NAPAČNE PREDPOSTAVKE MINISTRSTVA ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE PRI OCENJEVANJU PROBLEMATIKE TRENUTNE UREDITVE IN IZVAJANJA ŠTUDENSKEGA DELA.....	56
3.2 POVPREČNO TRAJANJE OPRAVLJANJA ŠTUDENSKEGA DELA IN OBSEG ŠTUDENSKEGA DELA GLEDE NA RAZLIČNE SKUPINE.....	58
3.2.1 Povprečno trajanje opravljanja študentskega dela	58
3.2.2 Obseg študentskega dela glede na različne skupine	59
3.3 NEVARNOSTI MALEGA DELA V PREDLAGANI OBLIKI	65
3.3.1 Študenti in dijaki, upokojevalci ter brezposelni preko malega dela	65
3.3.2 Posledice za upokojevalce	66
3.3.3 Posledice za dijake in študente	67
3.3.4 Posledice za brezposelne.....	68
4. ŠTUDENSKO DELO.....	70
4.1 GLAVNA IZHODIŠČA DELA DIJAKOV IN ŠTUDENTOV	70
4.2 VZROKI IN POSLEDICE ZLORABE ŠTUDENSKEGA DELA.....	71
4.3 ZADOVOLJIVE SPREMEMBE NA PODROČJU ŠTUDENSKEGA DELA ...	73
5. ZAPOSLOVANJE MLADIH.....	77
5.1 MLADI DIPLOMANTI.....	77
5.1.1 spreminjanje sistema izobraževanja ter uvajanje novih konceptov za izboljšanje zaposljivosti in zaposlovanja mladih – po vzoru »strategije zaposlovanja mladih v družbi znanja«.....	77
5.1.2 drugi ukrepi.....	78
5.2 BELEŽENJE NEFORMALNIH DELOVNIH IZKUŠENJ	80
6. VIRI IN LITERATURA	81

1. UVOD: POMEN ŠTUDENTSKEGA DELA IN SOCIALNEGA POLOŽAJA ŠTUDENTA

Študentsko delo v Sloveniji študentom v času študija omogoča kritje stroškov ter finančno samopomoč, ob tem pa razbremenjuje starše in prispeva k delni osamosvojitvi mladega človeka. Študentsko delo mora pridobiti status delovne izkušnje, kar bi močno olajšalo zaposlitev mladih diplomantov. Urejen strožji državni nadzor nad panogo študentskega dela pa bi onemogočal morebitne zlorabe.

Pomen študentskega dela se kaže tudi pri uveljavljanju in doseganju dostopnosti visokega šolstva v Sloveniji. Kot cilj za povečevanje dostopnosti visokega šolstva predstavlja tudi socialna dimenzija v Bolonjski reformi, prav tako pa razvojna in socialna politika same države. Visoko šolstvo v Sloveniji mora upoštevati socialno dimenzijo in omogočiti, da so študenti zmožni dokončati svoj študij brez ovir, ki bi izhajale iz njihovega socialnega in ekonomskega ozadja. Prav tako si je potrebno prizadevati, da sestava študentov, ki v študij vstopajo, v njem sodelujejo in ga dokončajo, na vseh stopnjah odraža različnost našega prebivalstva, kakor se je Slovenija zavezala s podpisom Londonskega komunikeja.

Čeprav se nam pogosto zdi, da živimo v enakopravni družbi, že malo podrobnejši pogled razkrije (pre)številna odstopanja. Zlasti problematična so odstopanja, ki nastanejo v izobraževalnih sistemih. Čeprav naj bi izobraževalni sistem spodbujal osebnosti razvoj posameznika in tako omogočal razvoj družbe, ob tem vriši selekcijo, ki je lahko diskriminatorna in s tem škodljiva družbi in posamezniku (tudi na: www.bolonja.si).

Diskriminatorna selekcija prizadeva skoraj vse družbene skupine. Odvija se na vseh izobraževalnih stopnjah in bolj zgodaj ko se diskriminacija vrši, večje so negativne posledice za posameznika in družbo. Zato je nujno potrebno vzpostaviti mehanizme, ki bodo ugotavljali, kje in zakaj do takšnih anomalij prihaja ter bodo iskali rešitve, kako tovrstne sistemske diskriminacije odpraviti in preprečiti.

Znanje igra v naših družbah čedalje pomembnejšo vlogo. Izobrazba je vitalnega pomena za ekonomsko rast, ta pa je predpogoj za stabilno in razvijajočo se družbo. Izobraževanje igra pomembno vlogo v osebnem razvoju posameznika, v njegovi pripravi na zaposlitev in na življenje aktivnega člana družbe. Visokošolska izobrazba zvišuje nivo kompetenc v družbi in večja potencial posameznikov tako v smislu njihovega osebnega razvoja kot tudi njihovega doprinosa k stabilnemu razvoju na znanju temelječe družbe. Visoko šolstvo je bistvenega pomena za razvoj in vzdrževanje demokratične kulture ter visoke stopnje tolerance v družbi. Številne študije so pokazale, da obstaja korelacija med višjo izobrazbo in pozitivnimi vplivi na družbo, kot so boljše zdravstvo, boljše starševstvo, večje politično in družbeno vključevanje ter večja socialna kohezija. Družbe, ki so bolj kohezivne, so bolj učinkovite pri uresničevanju kolektivnih ciljev, saj z vrednotami kot sta solidarnost ter medsebojno podpiranje zagotavljajo zaščito vseh članov družbe.

Visoka dostopnost do visokošolske izobrazbe ne prinaša družbi in posamezniku samo naštetih koristi, ampak tudi preprečuje številne negativne vplive odsotnosti izobrazbe. Odsotnost izobrazbe ali omejen dostop do nje ustvarjata probleme, kot so

nezaposljivost, socialna izključenost, visoka stopnja kriminala in končno predstavlja visoko ceno tako za posameznika kot za celotno družbo.

V kolikor želimo doseči cilj, da bomo družba, temelječa na znanju, moramo zagotoviti dostop do izobraževanja vsem na osnovi enakih možnosti. Trenutno pa je najbolj odločilen faktor dostopnosti študija **ravno finančna zmožnost študenta**. V ta namen mora biti socialna dimenzija v visokošolskem prostoru dodatno okrepljena. Za uspešno dokončanje študija morajo biti izpolnjeni določeni pogoji, ki študentu nudijo stabilno okolje, v katerem lahko posveti svoj čas v prvi vrsti študiju. **Študentski domovi, štipendije, boni za prehrano, sofinanciran javni prevoz in zdravstvo** so vse oblike podpore, ki pomagajo ustvariti ustrezne življenjske pogoje. Nasproten učinek imajo šolnine, ki študente, zlasti tiste iz socialno-ekonomsko depriviligiranih okolij, postavijo v situacijo, ko morajo ob študiju delati. Nemalokrat ti **študenti zaradi rednega dela prekinejo študij**. Študij se jim bodisi zavleče ali pa ga sploh ne dokončajo, kar je tudi pokazatelj, da si študenti ravno s študentskim delom zagotovijo zadovoljiva sredstva za opravljanje študija.

V Sloveniji je urejena oblika začasnega in občasnega dela, ki študentom omogoča delo med študijem. Študentsko delo je vrsta fleksibilnega dela, ki se ne more enačiti z rednim delom, saj je študent del šolajoče mladine in ne aktivnega prebivalstva, kar razmejuje tudi delovnoppravna in visokošolska zakonodaja, ki opredeljujeta različne statuse.

Spreminjanje oblike študentskega dela in njegovo približevanje rednemu delu lahko ustvari nepopravljive motnje v študijskem procesu, saj današnji študij ne omogoča hkratno opravljanje študijskih in rednih delovnih obveznosti. Za Bolonjski sistem se velikokrat poudarja, da ta predstavlja za študenta 8-urni delavnik tako na fakulteti kot doma. Prav zaradi tega mora oblika začasnega in občasnega dela dijakov in študentov dopuščati možnost, da študenti delo prilagajajo študiju, prav tako pa je študentsko delo namenjeno pridobivanju temeljnih izkušenj, ki jih lahko kasneje uporabijo tudi pri iskanju zaposlitve.

Za neovirano delovanje posredovanja začasnih in občasnih del se mora zagotoviti sistem, ki je zmožen hitrega usklajevanja ter predstavlja stičišče povpraševanja in ponudbe, kar danes opravljajo agencije za posredovanje občasnih in začasnih del dijakom in študentom. Ob tem Študentska organizacija Slovenije poudarja, da časovno omejevanje študentskega dela ni potrebno, saj je njegova narava začasna oz. občasna, za kar pa se mora vzpostaviti nadzor nad posredovanjem dela, ki ga mora vršiti državna institucija, pristojna za nadzor trga dela.

V primeru nepremišljenih sprememb sistema posredovanja občasnih in začasnih del dijakov in študentov Študentska organizacija Slovenije pričakuje dolgoročne posledice za študente, še najbolj prav pri njihovem opravljanju in nadaljevanju študijskega procesa.

2. SOCIALNO STANJE ŠTUDENTOV V SLOVENIJI

Ob pogledu na socialni status študentov v Sloveniji je potrebno analizirati strukturo prebivalstva in prihodkov, ki jih ima prebivalstvo, saj je pomembno razumeti finančne zmožnosti družinskega okolja, iz katerega študent prihaja. V Sloveniji je v primerjavi z državami Evrope še vedno omogočena široka dostopnost do visokega šolstva, saj se Slovenija po raziskavi Eurostudent 2007 uvršča na 3. mesto glede števila študentov, katerih očetje so zaposleni v skupini poklicev t.i. modrih ovratnikov (Eurostudent IIIa, 2008: 47). V Sloveniji je tako v poklicih modrih ovratnikov zaposlenih kar 49 % očetov študentov (delež v celotni populaciji 57 %) in 39 % mater študentov (delež v celotni populaciji 44 %) (Eurostudent, 2007b: 22-23).

Primerjava med Slovenijo in ostalimi državami Evrope, ki je bila opravljena v raziskavi Eurostudent 2007, je pokazala, da je v ostalih evropskih državah pomembno več staršev študentov zaposlenih v javni upravi (beli ovratniki). Tako je kar 80 % očetov študentov, vključenih v Eurostudent, javnih uslužbencev, medtem ko je le-teh v splošni populaciji 40 % (Ule, 2008: 19). Tako je v Evropi študentski status rezerviran za tiste iz srednjih in višjih slojev, v Sloveniji pa je populacija študentov bolj socialno uravnotežena (Ule, 2008: 20).

Prav tako visoko dostopnost do visokega šolstva v Sloveniji potrjuje struktura študentov po doseženi izobrazbi njihovih staršev, saj nam ta omogoča delen vpogled v socialnoekonomsko ozadje študentov. Primerjava med Eurostudent 2007 in raziskavo Socialnoekonomski položaj študentov v Sloveniji 2008¹ prikazuje, da je v Sloveniji izobrazba mater študentov bolj primerljiva s povprečno izobrazbo žensk. Po podatkih Popisa 2002 je bilo med ženskami, starimi 15 ali več, 47,9 % žensk s srednjo izobrazbo in 13,3 % z višjo in visoko izobrazbo (Ule, 2008: 18).

Tabela 1: Primerjava med Eurostudent 2007 in Socialnoekonomski položaj študentov v Sloveniji glede izobrazbe mater študentov

	Osnovna šola ali manj	Srednja šola	Višja šola	Visoka, podiplomska šola
Socialnoekonomski položaj študentov v Sloveniji 2008 (Ule 2008)	10 %	49 %	18 %	23 %
Eurostudent 2007	10 %	20 %	30 %	40 %
Povprečna izobrazba žensk 40 – 60 let	40 %	25 %	10 %	25 %

Vir: Ule, 2008: 17

Tudi pri izobrazbi očetov študentov opazimo podobne trende kot pri izobrazbi matere. Medtem ko ima kar 40 % študentov očetov v raziskavi Eurostudent 2007 visokošolsko izobrazbo, je ta delež v Sloveniji 28 % (Eurostudent, 2007b: 24). **Primerjava med raziskavami je pokazala, da je v Evropi študij dostopnejši za študente, ki izvirajo iz**

¹ Raziskavo so za Študentsko organizacijo Slovenije izvedli dr. Mirjana Ule, doc. dr. Blanka Tivadar, doc. dr. Slavko Kurdija in Simona Rajšo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, Center za socialno psihologijo, citirano kot Ule, 2008.

bolje izobraženih družin. V Sloveniji pa je tako omogočen študij tudi tistim, ki imajo starše z nižjo izobrazbo (Ule, 2008: 18).

Struktura študentov je tako primerljiva s strukturo slovenskega prebivalstva. S tem so torej določeni viri, ki jih lahko zagotovi širša družina ob nezadostni študentski in bivanjski politiki za študij študenta omejeni. V dokumentu Socialni razgledi 2008², Urad Vlade RS za makroekonomske analize in razvoj ocenjuje, da 11,8 % oseb na podlagi dohodkov spada v nižji sloj³, dodatnih 53,1 % oseb pa v spodnji srednji sloj⁴. V zgornji srednji sloj uvršča 30,4 % in le 4 % v višji sloj (UMAR, 2009: 40).

Tabela 2: Porazdelitev oseb v dohodkovne razrede, Slovenija, 1998, 2002, 2006, v %

Dohodkovni razred	Delež vseh oseb		
	1998	2002	2006
Nižji	14,0	11,9	11,8
Spodnji srednji	54,1	55,0	53,1
Zgornji srednji	26,9	28,2	30,4
Višji	5,1	4,9	4,7
Skupaj	100,0	100,0	100,0

Vir: UMAR, 2009: 40

Ob zavedanju, da je letni prag revščine za enočlansko gospodinjstvo v letu 2007 znašal 6.108,00 EUR, in za štiričlansko gospodinjstvo⁵ 12.826,00 EUR (Vir: SURS), lahko opazimo, da je vsaj 40 % gospodinjstev v istem letu padlo pod prag revščine. V nadaljevanju tabela prikazuje Povprečna razpoložljiva sredstva gospodinjstev po kvintilih. Tako 20 % najrevnejših dosega le 5.842,32 EUR letno, naslednja petina pa 11.390,15 EUR.

Tabela 3: Povprečna razpoložljiva sredstva gospodinjstev, po kvintilih, Slovenija, letno

Razpoložljiva sredstva	Z lastno proizvodnjo in bonitetami	2007	
		Kvintil - SKUPAJ	Povprečna poraba na gospodinjstvo (EUR)
		Povprečje	18.940,4
		1. kvintil	5.843,32
		2. kvintil	11.390,16
		3. kvintil	16.644,08
		4. kvintil	22.924,28
		5. kvintil	37.901,76

Vir: SURS

Podobno nam prikazuje prikaz najnižjih plač v Sloveniji, saj je po podatkih Zveze Svobodnih sindikatov Slovenije v letu 2008 kar 178.000 zaposlenih oseb prejelo do 875 EUR bruto plače mesečno (do 613,20 EUR neto). To predstavlja kar 20 % med

² http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/2008/SR_kakozivimo.pdf

³ Nižji sloj je določen z osebami, ki živijo pod pragom revščine, ki je bil leta 2007 določen na 495 EUR bruto.

⁴ Spodnji srednji sloj ima ekvivalentne dohodke od praga revščine do 1,2 mediane ekvivalentnih dohodkov, torej približno enkrat višje dohodke pri 990 EUR bruto.

⁵ Dve odrasli osebi in 2 osebi, mlajši od 14 let.

vsemi zaposlenimi⁶ (ZSSS, Rožič, 2009). Prav tako nam strukturo prebivalstva prikazuje porazdelitev davčnih zavezancev po dohodninskih razredih.

Tabela 4: Razporeditev davčnih zavezancev po razredih⁷ v letu 2007

Davčni razred	Davčna stopnja / davčna osnova	Odstotek (%) zavezancev
Prvi razred	16 % - do 6.800 EUR	58,46
Drugi razred	27 % - od 6.800 EUR - 13.600 EUR	27,82
Tretji razred	41 % - nad 13.600 EUR	13,73

Vir: Delo

V letu 2007 je tako kar 58,46 % od 1.022.056 zavezancev spadalo v najnižji dohodninski razred. Tudi širša družina (stari starši) študentov, ki prihajajo iz šibkejšega ekonomsko-socialnega okolja, lahko študentom pomagajo v zelo omejenem obsegu. Med 543.616 upokojenci (november 2009), jih je kar 61,7 % prejelo pokojnine do 600 EUR neto (ZPIZ, 2009⁸).

Eurostudent 2007 potrjuje, da v Evropi študenti, katerih starši večinoma prihajajo iz ekonomsko močnejših slojev, lažje študirajo. V Sloveniji lahko starši z nižjo stopnjo izobrazbe zagotovijo polovico manj sredstev za študij, kot jih lahko zagotovijo starši z višjo stopnjo izobrazbe. To posledično pomeni, da si morajo študenti zagotoviti sredstva preko plačanega dela. (Social and Economic Conditions of Student Life in Europe, 2008: 96).

2.1 PRIMERNA ŠTIPENDIJSKA POLITIKA

Študentska organizacija Slovenije že več let opozarja na pomanjkljivosti slovenske štipendijske politike. Pri tem je potrebno izpostaviti, da je namen štipendiranja, poleg drugih nalog predvsem zagotoviti študentu zadovoljiva sredstva, s katerimi lahko v času študija pokrije vedno večje stroške izobraževanja, ki so se od leta 2002 do leta 2007 za gospodinjstva povečala kar za dvakrat (200 %)⁹. Predvsem štipendije omogočajo tako dijakom kot študentom, da se lahko v času šolanja v čim večji meri posvečajo izobraževanju, s čimer tudi potrjujejo status šolajoče se mladine. V tem segmentu je potrebno zopet poudariti, da kakovosten sistem štipendiranja omogoča mladim dostopnost do izobraževanja kot temeljne človekove pravice (26. člen Splošne deklaracije o človekovih pravicah), pri čemer so v največji možni meri dijaki in študenti

⁶ Novembra 2008 je bilo v Sloveniji v delovnem razmerju 886.904 oseb.

⁷ Spletno Delo: Najvišji davčni razred predlani plačal 60 odstotkov dohodnine; 17.04.2009

<http://www.delo.si/clanek/79280>

⁸ Splet ZPIZ: Mesečni statistični pregled: November 2009:

<http://www.zpiz.si/src/msp/200911/index.html#s08>

⁹ Vir: SURS: Tabela: Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo po namenu in vrstah proizvodov ponazarja povečanje stroškov za višje in visoko šolstvo od 40 milijonov EUR letno v letu 2002 na 84 milijonov EUR v letu 2007, kar predstavlja 210 % rast. http://www.stat.si/letopis/2008/26_08/26-06-08.htm. Vir: SURS: Tabela Povprečna porabljen denarna sredstva gospodinjstev, Slovenija, letno, pa ponazarja skok povprečne porabe za višje in visokošolsko izobraževanje (šolnine) iz 22,82 EUR na gospodinjstvo v letu 2000 na 51,01 EUR v letu 2007, kar predstavlja 223 % rast.

razbremenjeni potrebe po opravljanju dela za preživetje. Prav zato Študentska organizacija Slovenije poudarja, **da študenti niso del delovno aktivnega prebivalstva.**

Štipendijska politika tako ostaja prvi steber, ki ga je potrebno urediti, saj v zadnjih letih tako število kot višina sredstev namenjenih štipendiranju ne zagotavljajo zadovoljivega materialnega položaja študentom. Za ta namen je potrebno zagotoviti sistemsko in transparentno urejeno enotno politiko štipendiranja, predpogoj pa je opravljena natančna analiza sedanjega stanja. Na podlagi transparentne štipendijske politike z zastavljenim ciljem povečanja števila štipendij pričakujemo, da bo oblikovana popolnoma nova zakonodaja na tem področju. V svojem jedru je nujna ureditev naslednjih področji: kadrovskega menedžmenta preko kadrovskega štipendiranja, socialno stanje ogroženih študentov in dijakov ter nagrajevanje in štipendiranje izjemno nadarjenih.

Tabela 5: Število vseh štipendij, dijakov in študentov od leta 2000 do 2009

študijsko leto	število dijakov	število študentov	skupno število dijakov in študentov	kadrovske štipendije	republiške / državne štipendije	Zoisove štipendije	število vseh štipendij
2000	104.508	91.494	196.002	10.534	47.754	6.526	65.684
2001	103.230	99.214	202.444	7.598	39.822	11.716	59.368
2002	103.178	101.458	204.636	7.082	40.578	12.123	59.999
2003	103.203	104.396	207.599	7.000	40.802	12.750	60.957
2004	101.876	112.228	214.104	6.864	40.971	12.956	61.207
2005	99.860	114.794	214.654	7.077	40.659	12.920	60.691
2006	96.310	115.944	212.254	5.726	38.919	12.877	58.563
2007	91.623	115.465	207.088	5.829	37.750	12.823	57.427
2008	84.491	114.391	198.882	7.309	34.581	12.571	54.630
2009 jan	Ni podatka	Ni podatka	Ni podatka	Cca 2.000	36.584	12.978	51.562
2009 avg	Ni podatka	Ni podatka	Ni podatka	2.000	35.340	12.978	Ni podatka

Vir: SURS

Študentska organizacija Slovenije ves čas poudarja pomen večjega števila podeljenih štipendij, saj višje število štipendij omogoča več študentom možnost študija, pri čemer se jim ni potrebno posluževati študentskega dela kot oblike socialnega korektiva. Zadnje spremembe Zakona o štipendiranju so imele namen povečanja števila štipendij. »ZŠtip od septembra 2009 dalje se predvideva povečanje števila prejemnikov državnih štipendij za okrog 5000. Zaradi gospodarske recesije se ocenjuje, da se bo število prejemnikov državne štipendije še dodatno povečalo« (Obrazložitev proračuna Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ), 2009: 25¹⁰). Vendar na Študentski organizaciji Slovenije ugotavljamo, da zadnje minimalne spremembe še vedno ne zadostujejo najnujnejše socialne zaščite šibkejših študentov, prav tako kot ne izpolnjujejo obljub in ciljev, začrtanih s sprejetjem Zakona o štipendiranju.

¹⁰ Obrazložitev proračuna: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2009: 25. Poročevalec državnega zbora

2.2 DRŽAVNE ŠTIPENDIJE

Državne štipendije imajo socialno in razvojno funkcijo, saj obstajajo kot socialni korektiv, ki skrbi, da se čim večje število mladih, ki se sicer zaradi slabih materialnih možnosti ne bi odločali za šolanje, vključi v izobraževanje. Štipendije tako prispevajo k dolgoročnemu zmanjševanju revščine in socialne izključenosti med mladimi (Sedmak, 2009: 76). Poleg tega pa država s takšno naravnostjo omogoča tudi razvojno politiko in povečevanje izobrazbene ravni prebivalstva, nujno potrebne za tehnološki in družbeni razvoj države. Slovenija se lahko opre le na razvoj znanosti in iz tega izhajajočo večjo dodano vrednost, ki jo ta prinaša. Država zato mora stremeti k temu, da vsem mladim omogoči primerno strokovno izobrazbo.

V 90. letih se je z naglim upadanjem števila kadrovskih štipendij začelo število republiških štipendij¹¹ sorazmerno povečevati. V okviru poročila o štipendiranju Zavoda RS za zaposlovanje je navedeno, da so razlogi za uvajanje oblike pomoči pri izobraževanju mladih kot so državne (tedaj republiške) štipendije predvsem skromen obseg kadrovskih štipendij, hitro razslojevanje družbe na revne in bogate ter pomen izboljšanja izobrazbene ravni prebivalstva (Nagy, 2008: 5).

Tudi danes nove državne štipendije predstavljajo dijakom in študentom pomemben socialni transfer, ki ob vedno večji gospodarski krizi zagotavlja nadaljevanje izobraževanja. **Na stisko in poslabšanje ekonomsko-socialnega zaledja nižjih dohodkovnih slojev nas opozarja vsakoletno povišanje števila prosilcev**, s čimer se povečuje pomen državne štipendije kot oblike socialne pomoči za šolajoče. V ta namen je nujnega pomena, da se v času gospodarske krize poveča pomen razvojne pomoči državne štipendije, saj s tem država vlaga v znanje.

¹¹ Republiške štipendije so se preimenovala v državne štipendije s sprejemom Zakona o štipendiranju 2007.

2.2.1 Delež sredstev za republiške / državne štipendije

Tabela 6: Višina podeljenih sredstev iz proračuna, namenjenih za državne štipendije in vrednost sredstev ob upoštevanju vsakoletne inflacije v obdobju 2004-2008

LETO	Višina izplačanih sredstev za državne štipendije v EUR	Višina izplačanih sredstev za Zoisove štipendije v EUR	SKUPAJ Izplačana sredstva za štipendije	Namenjena sredstva iz proračuna za državne in Zoisove štipendije ¹²	RAZLIKA (namenjena sredstva-izplačana sredstva)
2004	62.867.651,00	23.488.258	86.355.909	88.519.833,92	2.163.924,92
2005	65.323.131,00	24.299.475	89.622.606	89.104.039,39 ¹³	-518.566,61
2006	64.740.715,00	24.951.516	89.692.231	94.718.920,05	5.026.689,05
2007	66.375.646,00	25.914.442	92.290.088	96.220.000,00	3.929.912
2008	65.653.059,00 ¹⁴	27.887.565	93.540.624	103.269.385,00	9.728.761
2009	63.198.492,94 ¹⁵	30.676.651	93.875.143,94	110.752.946,00	16.877.802,06
Razlika 2008/2004	+ 2.785.408,00	+7.188.393			

Vir: MDDSZ

Medtem ko so se sredstva za državne štipendije v obdobju 2004 – 2008 povišala le za 9,5 %, pa je bilo povišanje prosilcev večje.

2.2.2 Problematike državnih štipendij

Področje štipendiranja tako ostaja eno izmed pomembnejših področij, kjer je potrebno začrtati jasno politiko in uvesti potrebne spremembe. Vključenost študentov v samo pripravo izhodišč štipendijske politike predstavlja temelj nove systemske in transparentne ureditve področja. Problemi, ki se pojavljajo na področju državnih štipendij, so še:

GLAVNA PROBLEMATIČNA PODROČJA:

- **Štipendij je premalo in so prenizke**, da bi predstavljale socialni korektiv za vse socialno ogrožene študente;
- **Cenzus za pridobitev državne štipendije je določen prenizko**, zaradi česar štipendije ne pridobijo vsi socialno ogroženi študenti, letno pa ostane nerealiziranih za 15 milijonov EUR sredstev (6.000 dodatnih štipendij);

¹² Vir: Ministrstvo za finance, sprejeti proračun 2004,2005,2006,2007,2008,2009.

¹³ Prihaja do neskladja med načrtovanimi sredstvi in izplačanimi.

¹⁴ MDDSZ je za 2008 načrtovalo za državne štipendije 76,311,237.00 EUR, vendar se vsa sredstva zaradi premajhnega cenzusa niso podelila.

¹⁵ Vsota podeljena do konca avgusta. MDDSZ je za leto 2009 namenilo za državne štipendije 80.276.295,53 EUR, vendar se sredstva zaradi previsokega cenzusa niso podelila.

- **Vsakoletna odvisnost od proračunskih sredstev namenjenih za štipendije** (prav sedanja vlada je odvzela sredstva iz proračunske postavke za državne štipendije).

PODROČJE POGOJEV PRI PODELJEVANJU DRŽAVNIH ŠTIPENDIJ:

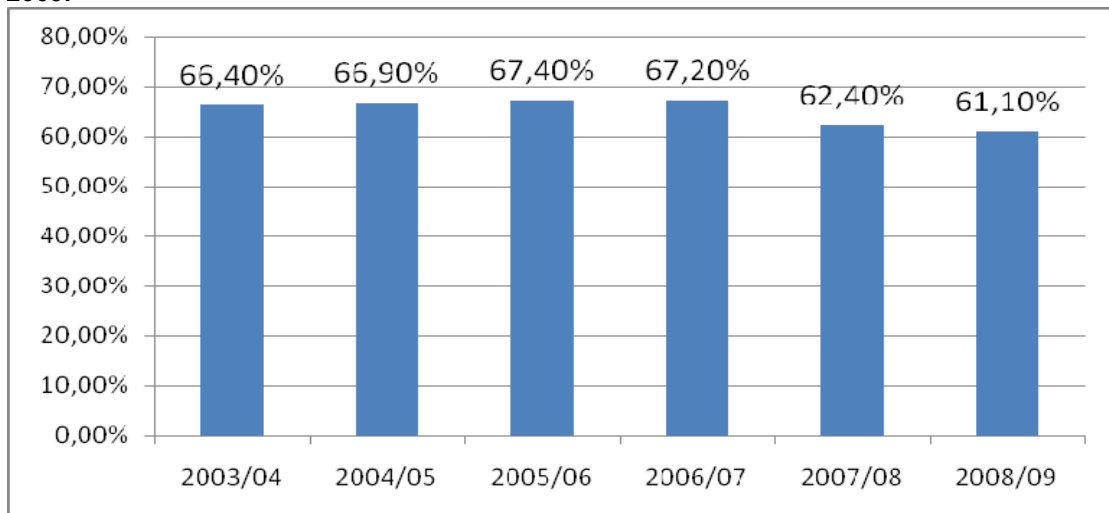
- Dodatek za štipendiste s posebnimi potrebami v trenutni višini ne zadošča za pokritje dodatnih stroškov študija, ki jih imajo študenti s posebnimi potrebami.
- Pri preračunavanju dohodkov družin v primeru medletnih sprememb je potrebno zagotoviti upoštevanje tudi sprememb, ki ne izhajajo iz spremembe statusa družinskega člana. Upoštevati se morajo tudi vse ostale spremembe višine periodičnih dohodkov družinskih članov štipendista, ki bi vplivale na štipendijsko razmerje. Pri tem se morajo upoštevati morebitna znižanja dohodkov (plače družinskih članov) med letom.
- Pri izračunu oddaljenosti kandidata je potrebno zagotoviti pravičen sistem merjenja oddaljenosti, ki bo obravnaval tudi posebne primere kandidatov (možen zgled: Uredba o povračilu stroškov prevoza na delo in z dela javnim uslužbencem in funkcionarjem v državnih organih). Problem nastaja pri tistih študentih, čigar prebivališče (npr. hiša) je od prve vstopne postaje javnega prevoza oddaljeno več kilometrov, ta oddaljenost pa se po trenutni ureditvi ne upošteva. Ti študenti morajo še vedno z lastnim prevozom priti do javnega prevoza, kar za njih predstavlja znaten strošek.
- V primeru, da v družino štipendista spadajo tudi sestre ali bratje, ki so že dopolnili 26 let in še študirajo ali so vpisani v evidenco brezposelnih oseb (in torej nimajo dohodkov), se ne upoštevajo kot vzdrževani družinski člani, kljub temu, da se dohodek družine (nujno) deli tudi med njih. Tako ti družinski člani po sedaj veljavni zakonodaji ne morejo biti upoštevani pri izračunu cenusa, kar lahko predstavlja velik (socialni) problem.
- Med dohodke družinskih članov se upoštevajo tudi preživnine, ki jih družinski člani prejemajo in nekateri drugi socialni transferji (npr. otroški dodatek, olajšava za vzdrževane družinske člane).
- Glede neurejenosti preživnine se postavlja vprašanje, ali ob tem lahko pride do primerov, da kandidati ne pridobijo štipendije v primerih, ko se preživnine ne da urediti. ŠOS se postavlja na stališče, da je potrebno okvire omiliti s tem, da v primeru neurejene preživnine prošnja za štipendijo ni zavrnjena.
- Sedanja ureditev vračanja štipendije v primeru, da štipendist ni opravil letnika, mnogokrat predstavlja težko situacijo za študente iz že tako socialno šibkih družin.
- Vse to študentom ne omogoča tega, da bi se posvečali zgolj in samo študiju, temveč morajo dohodke nujno iskati drugje (študentsko delo, sofinanciranje študija s strani staršev itd.), kar je v študijskem procesu za marsikaterega študenta gotovo moteči faktor.

2.2.3 Število vloženih in odobrenih vlog za državne štipendije

Eden izmed glavnih pokazateljev socialnega položaja študentov in posledično tudi pomembnosti študentskega dela nam prikaže ravno število prosilcev za državno štipendijo. Pri državnih štipendijah je ključni pogoj, ki ga morajo upravičenci izpolnjevati za pridobitev tovrstne štipendije, cenzus (Vlada RS; marec 2009: 9 ocena položaja študentov). Državne štipendije se dodelijo upravičencem, ki izpolnjujejo splošne pogoje iz Zakona o štipendiranju (9. člen) in pri katerih povprečni mesečni dohodek na družinskega člana v preteklem koledarskem letu pred vložitvijo vloge ne presega 65 % minimalne plače v istem obdobju za tiste upravičence, ki se šolajo ali študirajo v kraju svojega stalnega prebivališča in od 66 do 68 % minimalne plače za tiste upravičence, ki se šolajo ali študirajo izven kraja svojega stalnega prebivališča ter 70 % minimalne plače na družinskega člana, če gre za kandidate iz enostarševskih družin, kandidate s posebnimi potrebami oziroma kandidate, katerih sorojenci so osebe s posebnimi potrebami¹⁶.

Število prosilcev tako prikazuje število dijakov in študentov, ki so na podlagi svojega materialnega položaja ocenjevali, da bi lahko bili upravičeni do prejemanja državne štipendije, saj je bil cenzus za leto 2009 (do začetka vpeljave sprememb cenzusa¹⁷) postavljen na 60 % (317,27 EUR bruto) – 65 % (343,71 EUR bruto). Število zavrženih prosilcev pa je bilo v obdobju let 2001 – 2007 letno okoli 20.000, **kar pomeni, da skoraj vsak tretji prosilec ni pridobil štipendije**. V zadnjih letih se je delež odobritev pri pridobitvi državne štipendije celo zmanjšal s 66,40 % v letu 2003/2004 na 61,1 % v letu 2008/2009.

Graf 1: Prikaz števila vloženih in odobrenih vlog za državne štipendije med leti 2003 – 2009.

Vir: ZRSZ¹⁸

¹⁶ Državne štipendije, spletna stran MDDSZ, dostopno na:

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/stipendije/drzavne_stipendije/

¹⁷ Uradni list RS, št. 40/2009 z dne 29. 5. 2009, dostopno na:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200940&stevilka=1924>

¹⁸ Spletni arhiv ZRSZ: Analize štipendiranja v šolskih letih 2000/2001, 2001/2002, 2002/2003, 2003/2004, 2004/2005, 2005/2006, 2006/2007, 2007/2008. Dostopno na:

<http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/Analize/AnalizeArhiv.htm>

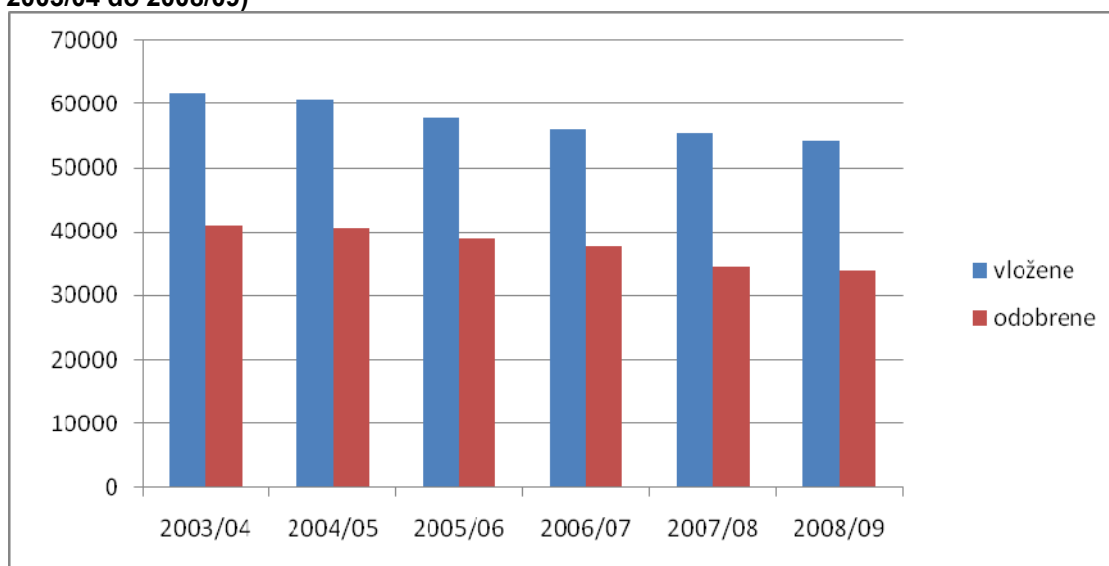
Zmanjševanje deleža odobrenih vlog jasno kaže na prenizko postavljen cenzus. Zanimivo je, da se niti odstotek, niti količina podeljenih državnih štipendij v študijskem letu 2008/09, ko je prvič v veljavo stopil novi Zakon o štipendiranju, nista bistveno povečala, kljub višjim predvidenim sredstvom in kljub obljubam prejšnje vlade o 10.000 več državnih štipendij. Ironično je pozitiven trend prinesla gospodarska kriza konec leta 2008, saj je več prosilcev zadostilo pogojem za pridobitev državne štipendije, vendar kot rečeno, le 61,1 %.

Tabela 7: Število podeljenih republiških/državnih štipendij, prosilcev za republiško/državno štipendijo in zavrženih vlog od leta 2001 do 2009

Študijsko leto	Podeljene republiške /državne štipendije	Podeljene dijakom	Podeljene študentom	Vloge za republiške /državne štipendije	Vloge dijakov	Vloge študentov	Odobrene (v % deležu prosilcev)	Zavržene v nominalni vrednosti
2001/02	40.773	29.029	11.744	62.055	43.175	18.880	65,7	21.282
2002/03	41.044	28.901	12.143	61.898	42.550	19.348	66.3	20.854
2003/04	40.988	28.763	12.225	61.687	42.295	19.392	66.4	20.699
2004/05	40.586	27.960	12.626	60.612	40.797	19.185	66.9	20.026
2005/06	38.919	26.395	12.547	57.805	38.204	19.601	67,4	18.886
2006/07	37.750	24.697	13.054	56.158	35.999	20.159	67,2	18.408
2007/08	34.582	22.104	12.478	55.455	34.930	20.525	62.4	20.873
V VELJAVO STOPI ZAKON O ŠTIPENDIRANJU (1.9.2008)								
2008/09jan	36.720	23.140	13.444	60.862	38.416	22.444	60,1	21.476
2008/09avg	35.340	Ni podatka	Ni podatka	65.181	Ni podatka	Ni podatka	Ni podatka	25.305

Vir: ZRSZ, MDDSZ

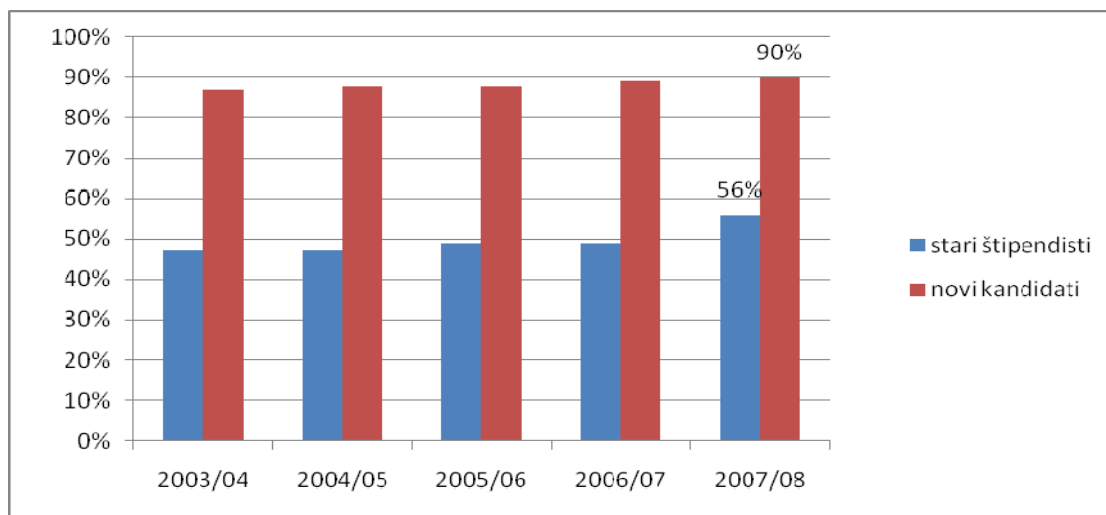
Graf 2: Število odobrenih vlog glede na število vloženih (v odstotkih za študijska leta 2003/04 do 2008/09)

Vir: MDDSZ

Pri primerjavi števila podeljenih državnih štipendij se je v času gospodarske krize, torej primerjave med 2008 in 2009, število prosilcev za državno štipendijo povečalo iz **55.455 na 65.181 (+17.5 %)**. Tako je v letu 2009 kar 25.305 dijakov in študentov ostalo brez štipendije, čeprav je zase menilo, da jo potrebujejo. Zaskrbljujoče pa ostaja dejstvo, da je leta 2008/2009 pred uveljavitvijo Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o štipendiranju (ZŠtip-A)¹⁹ kar 19,6 % študentov prihajalo iz socialno najšibkejših družin, čigar skupni dohodki so za nekaj odstotkov presegali cenzus postavljen na 65 % minimalne plače²⁰ (343,71 EUR na družinskega člana). Med najbolj pogostimi razlogi zavrnitve državne štipendije dijakom in študentom je bilo ravno preseganje cenzusa 60 % (prebiva doma), takšnih je bilo 3.269, in tistih, ki so presegali cenzuse 60 % – 65 % (prebiva izven doma), katerih je bilo 16.202 (MDDSZ, 2009: 8). Iz spodnjega grafa, ki prikazuje odstotek zavrnutih vlog zaradi preseganja cenzusa, je razvidno, da se ta odstotek povečuje.

Graf 3: Odstotek zavrnutih vlog za državne štipendije zaradi preseganja cenzusa med starimi in novimi prosilci za štipendijo glede na vse zavrnjene vloge v obdobju 2003/04 do 2007/08

VIR: MDDSZ

Cenzus (in prihodki, ki se vanj všteto), ostaja glavna ovira za pridobitev državne štipendije vedno večjemu krogu prosilcev, ki bi državno štipendijo na podlagi premoženjske strukture slovenskega prebivalstva morali pridobiti. Prav zato ŠOS zagovarja višji cenzus, saj je izkušnja prvotnega izvajanja Zakona o štipendiranju pokazala, da se resnična dostopnost do štipendij s strani kandidatov poveča z višjim cenzusom. Ob tem zopet omenjamo, da je prejšnja vlada zagotovila na postavki potrebna sredstva za povečanje števila štipendij, ni pa postavila dovolj velikih cenzusov, ki bi omogočili dostopnost do državnih štipendij. Tako je ravno nizek cenzus rezultiral v ne-podeljenih državnih štipendijah.

V letu 2009 je trenutna vlada še dodatno odvzela sredstva iz proračuna na predpostavki neporabljenih sredstev, ki izhajajo iz sistemske napake Zakona o štipendiranju. Za leto

¹⁹ Uradni list RS, št. 40/2009 z dne 29. 5. 2009.

²⁰ Davčna uprava Republike Slovenije: Minimalna plača:

http://www.durs.gov.si/si/aktualno/minimalna_in_zajamcena_placa/minimalna_placa_po_mesecih/

2008 bilo namenjeno za štipendije 103.554.606 EUR. MDDSZ je 4. 2. 2009 na zahtevo Študentske organizacije Univerze v Ljubljani (ŠOULJ) z dne 29. 1. 2009 odgovorilo, da je bilo za leto 2008 namenjeno 105.896.385 EUR, od tega je bilo realiziranih 93.952.108 EUR oz. 88 %. Med temi je bilo 76.311.237 EUR namenjenih za državne štipendije, realiziranih pa je bilo 65.653.059 EUR oz. 86 % (dopis MDDSZ z dne 4. 2. 2009).

V tem pomenu je Študentska organizacija Slovenije (ŠOS) v proceduri Državnega zbora Republike Slovenije kritično zavračala uporabo kriterija realizacije sprejetih sredstev na postavki proračuna, ko je ta marca 2009 s sprejetim Rebalansom proračuna za leto 2009²¹ znižal sredstva za državne štipendije za 6.834.820 EUR, iz prvotnih 117.787.766 EUR na 110.952.946 EUR. MDDSZ je na pobudo ŠOS z dopisom iz dne 22. 9. 2009 odgovorilo, da je bilo tako za leto 2009 od 80.276.295 EUR zagotovljenih za državne štipendije do avgusta realiziranih 63.198.492 EUR, kar je zopet prikazalo pomanjkljivosti pre nizkega cenzusa (Dopis MDDSZ z dne 22. 9. 2009).

2.2.4 Višina državne štipendije

Na Študentski organizaciji Slovenije ugotavljamo tudi, da povprečna višina državne štipendije nikakor ne zadostuje za pokritje minimalnih življenjskih stroškov. Povprečna višina državne štipendije 174,84 EUR kar za skoraj 400 EUR zaostaja za višino minimalnih življenjskih stroškov. Trenutna višina predstavlja le 31,1 % sredstev, ki jih potrebuje študent kot oseba, ki ustreza definiciji iz »*Ocene minimalnih življenjskih stroškov v Sloveniji v letu 2009*«²² Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, kjer ta ocena znaša 562 EUR. Zaradi tega se morajo že tako socialno podhranjeni študentje zatekati k študentskemu delu. Stroške študija, bivanja, prehrane itd. pa jim starši zaradi nizkih dohodkov in že tako slabega socialnega položaja ne zmorejo sofinancirati.

²¹ Spletni poročevalec z dne 4. 3. 2009

(<http://www.dzrs.si/typo3conf/ext/acts/pi1/acts/getfile.php?cat=rt&id=19005771>)

²² Ocena minimalnih življenjskih stroškov v Sloveniji v letu 2009, novinarska konferenca MDDSZ 24. 7.

2009. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/240709-tk-min_zivlj_stroski.pdf

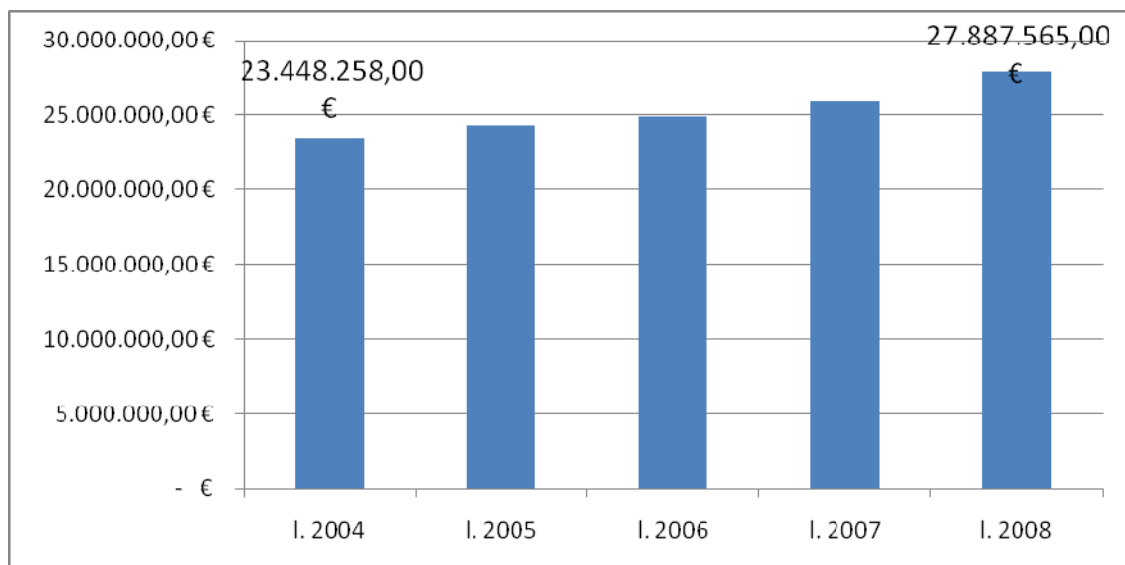
2.3 ZOISOVE ŠTIPENDIJE

Zoisove štipendije oz. štipendije za nadarjene omogočajo nadaljnje izobraževanje posebej nadarjenih dijakov in študentov, pri čemer se jih ne opredeljuje kot socialni transfer, ampak kot razvojno pomoč. Z zadnjo spremembo zakonodaje glede evidentiranja in štipendiranja nadarjenih je sistem postal sicer preglednejši, vendar se je ob tem spremenil osnovni namen štipendij za nadarjene. Prizadevamo si za celovito politiko urejanja tega področja, ki bo vertikalno povezovala vse stopnje šolanja (osnovnošolsko, srednješolsko in visokošolsko) ter pri tem zagotavljala neoviran proces identificiranja nadarjenih, zadosten in primeren sistem financiranja ter bo skozi celotno izobraževanje nadarjene še dodatno spodbujala.

2.2.1 Delež sredstev za Zoisove štipendije

Sredstva za Zoisove štipendije se prav tako določajo preko postavke pomoč šolajočim v sklopu štipendiranja iz kvote sredstev MDDSZ. V zadnjih letih se je delež financiranja povečal, vendar ne zadovoljivo, če ob tem ugotovimo, da so **tudi Zoisove štipendije prenizke**, prav tako pa se **letno odmerja vsota sredstev za podelitev novih Zoisovih štipendij**.

Graf 4: Višina podeljenih sredstev iz proračuna, namenjenih za Zoisove štipendije v obdobju 2004 – 2008

VIR: MDDSZ

2.2.2 Število Zoisovih štipendij

Če se ozremo na področje Zoisovih štipendij, lahko opazimo, da se je število le-teh v preteklosti povečevalo, vendar je temu sledilo tudi upadanje. V letu 2000 je bilo 11.716 prejemnikov Zoisovih štipendij, kar je predstavljalo 19,73 % štipendistov med vsemi štipendisti. Število Zoisovih štipendij se je v obdobju 2000 – 2003 povečevalo, razloge za porast pa lahko najdemo v večjemu prilivu Zoisovih štipendistov iz srednjih šol na fakultete kot pa znaša odliv absolventov v zaposlitev po zaključku študija, saj se povečuje delež Zoisovih štipendistov, ki študij nadaljujejo na podiplomski stopnji. V šolskem letu 2002/2003 pa je bilo opaziti večji prehod iz osnovne šole v srednjo, česar v predhodnem letu ni bilo. K povečanju Zoisovih štipendij je vsekakor pripomoglo večje število predlaganih kandidatov (za 25 %). V letu 2004 in vse do leta 2007 pa lahko opazimo upadanje števila Zoisovih štipendij²³. Medtem ko je v letu 2000 povprečna Zoisova štipendija znašala 120,18 EUR, se je v letu 2008/2009 povečala na 192,27 EUR (MDDSZ; 2009: 19).

Tabela 8: Število podeljenih Zoisovih štipendij, prosilcev za Zoisovo štipendijo in zavrnenih vlog od leta 2001 do 2009

Leto	Število Zoisovih štipendij	Višina povprečne Zoisove štipendije (EUR)	Število študentov	Delež Zoisovih štip.	Št. novih vlog za Zoisove štipendije	Št. novih vlog, ki so izpolnjevale kriterije	Št. študentov, ki so izpolnjevali kriterije	Zavrnjene v nominalni vrednosti
2000/2001	11.716	120,18	Ni podatka	19,73%	Ni podatka	Ni podatka	Ni podatka	Ni podatka
2001/2002	12.123	131,03	6.097	20,21%	3.004	1.751	198	1.540
2002/2003	12.750	142,71	6.510	20,92%	3.855	2.026	231	/
2003/2004	12.956	151,06	6.715	21,17%	3.564	1.704	173	1.957
2004/2005	12.920	159,82	6.873	21,29%	3.054	1.480	184	1.673
2005/2006	12.877	165,67	7.001	21,99%	3.029	1.548	150	1.558
2006/2007	12.823	170,67	7.495	22,33%	2.843	1.402	184	1.534
2007/2008	12.571	178,00	7.516*	23,01%	2.606	1.455	201	1.237
2008/2009	12.977*	187,45	7.270*	23,72%	9.673	3.680	545	5.681
2009/2010	Ni podatka	192,27	Ni podatka	Ni podatka	13.035	7.350	Ni podatka	4.941

Vir: SURS, Javni sklad RS za razvoj in štipendiranje²⁴

2.2.3 Problematike Zoisovih štipendij

Namen Zoisovega štipendiranja je spodbujanje in motiviranje nadarjenih pri izrabi svojih potencialov, s čimer država bogati svoj intelektualni kapital in prepreči »beg možganov«. Z Zoisovimi štipendijami se tako že ob zaključku osnovne šole poskuša spodbuditi nadarjene, da si zastavijo visoke poklicne cilje in se vpišejo v zahtevnejše izobraževalne programe. Glede na število vsakoletnih zavrnitvenih odločb, ki se giblje okoli 1600, se pojavi vprašanje o zastavljenih kriterijih za pridobitev Zoisovih štipendij, predvsem o

²³ Spletni arhiv ZRSZ: Analize štipendiranja v šolskih letih 2000/ 2001, 2001/ 2002, 2002/ 2003, 2003/ 2004, 2004/ 2005, 2005/ 2006, 2006/ 2007, 2007/ 2008. Dostopno na:

<http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/Analize/AnalizeArhiv.htm>

²⁴ Javni sklad RS za razvoj in štipendiranje: Letno poročilo 2008. Dostopno na: http://www.sklad-kadri.si/datoteke/clanki/letna_porocila/LP_2008-17_06_09.pdf

njihovi višini. Mar ni interes države, da čim bolj spodbuja razvoj svojega intelektualnega kapitala? Zakaj se torej ne nameni več sredstev za Zoisove štipendije?

ŠOS poudarja, da politika štipendiranja nadarjenih na podlagi razpoložljivih sredstev ni sprejemljiva. Politika in strategija Zoisovih štipendij (financiranje, določanje meril in kriterijev prepoznavanja nadarjenih, proces odkrivanja nadarjenih dijakov in študentov ter cilji štipendiranja nadarjenih) morata biti jasno določena, kar ŠOS pričakuje tudi pri prenovi zakona o štipendiranju. Štipendiranje nadarjenih mora biti oblikovano na podlagi dolgoročne štipendijske politike, z jasno določenimi cilji, merili in s tem povezanim stabilnim financiranjem.

GLAVNA PROBLEMATIČNA PODROČJA:

- **Odkrivanje nadarjenih** (določanje meril in kriterijev prepoznavanja nadarjenih, proces odkrivanja nadarjenih učencev, dijakov in študentov ter cilji štipendiranja nadarjenih) za Zoisove štipendije mora biti jasno določeno. Trenutno je nejasno odkrivanje nadarjenih dijakov, saj pogoji Zakona o štipendiranju ne zahtevajo identifikacije nadarjenih dijakov.
- **Štipendiranje nadarjenih** mora biti oblikovano na podlagi dolgoročne štipendijske politike, z jasno določenimi cilji, merili in s tem povezanim stabilnim financiranjem.
- **Ocenjevanje nadarjenih na podlagi numeričnosti ocen**, ki jih dosežejo dijaki in študenti, ni primerno merilo. Pogoji za pridobitev Zoisove štipendije predstavljajo splošne pogoje, ki morajo zagotavljati vsem, ki jih izpolnjujejo, pravico do prejemanja Zoisove štipendije.
- ŠOS poudarja, da politika štipendiranja nadarjenih na **podlagi letno določenih razpoložljivih sredstev** ni sprejemljiva.

2.2.4 Delovanje sistema odkrivanja nadarjenih in povečanje števila Zoisovih štipendistov

Ob uveljavitvi novega Zakona o štipendiranju se je vzporedno vzpostavljala tudi sistem identificiranja nadarjenih učencev, dijakov in študentov, ki so tako tudi štipendirani preko sistema Zoisovih štipendij. Vendar pa je pomembno vprašanje, kakšna bo nadaljnja strategija financiranja in spodbujanja nadarjenih in talentiranih. Ob tem je potrebno pogledati delovanje **Koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi v osnovnih šolah**, ki po podatkih poročila²⁵ deluje le 72,6 %, sistem pa v srednjih šolah pa po navedbah MDDSZ niti ne deluje, zakonsko pa je bil tudi odpravljen pogoj, da mora biti dijak prepoznan za nadarjenega, upošteva se le povprečje ocen.

Po podatkih Zavoda RS za šolstvo je bilo v letu 2007 v osnovnih šolah identificirano za nadarjenih **kar 8.815 učencev**, kar je za tiste šole, v katerih sistem deluje, predstavlja kar 13 % vseh učencev. V poročilu še nadalje navajajo, da *»se delež prepoznanih nadarjenih učencev razlikuje po razredih; delno je to posledica dejstva, da večina šol do novembra 2007 še ni izpeljala identifikacije za učence, ki so jih evidentirali ob koncu*

²⁵ Analiza uresničevanja koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi v OŠ- identificirani nadarjeni v devetem razredu osnovne šole, Poročilo o anketni raziskavi, 2008, Zavod RS za šolstvo.

http://www.zrss.si/doc/SSD_Odkrivanje%20nadarjenih%20Kon%20E8noPoro%20E8ilo%2010%2005%2008.doc

šolskega leta 2006/2007 (Zavod RS za šolstvo2008).« Zaradi tega bo delež identificiranih ob koncu **šolskega leta višji**. Predvidevajo, da se bo delež identificiranih nadarjenih učencev gibal med **15 in 20 odstotki**.

Tabela 9: Število prepoznanih nadarjenih učencev in število učencev z INDEP leta 2007 v šolah, kjer so izvedli postopek identifikacije

Razred	Vsi učenci		Absolutno število prepoznanih nadarjenih učencev		Absolutno število prepoznanih nadarjenih učencev z INDEP	
	št. šol	št. učencev	št. šol	št. učencev	št. šol	št. učencev
3. razred	402	5759	394	68	394	14
4. razred	400	7685	368	499	379	107
5. razred	402	13121	399	2351	389	1747
6. razred	404	8307	404	1442	395	1073
7. razred	404	8707	399	1028	392	720
8. razred	400	9525	382	1157	384	731
9. razred	401	12629	397	2270	387	1543

Tabela 10: Odstotek prepoznanih nadarjenih učencev in % učencev z INDEP leta 2007 v šolah, kjer so izvedli postopek identifikacije

Razred	Odstotek prepoznanih nadarjenih od vseh učencev	Odstotek učencev z individualiziranim programom od absolutnega števila nadarjenih učencev
3. razred	1,2	20,6
4. razred	6,5	21,4
5. razred	17,9	74,3
6. razred	17,4	74,4
7. razred	11,8	70,0
8. razred	12,1	63,2
9. razred	18,0	68,0

Z novim Zakonom o štipendiranju se je odprla možnost, da se dijaki in študenti sami predlagajo za pridobitev Zoisove štipendije, s čimer se je povečalo tudi število kandidatov. Če primerjamo, da je bilo v letu 2008/2009 samopredlaganih 3.604 učencev, prepoznanih v 9. razredu pa 2.270, od teh pa potrjenih le 1.773, lahko sklepamo, da se še vedno lahko poveča delež financiranja za Zoisove štipendiste, s čimer se bi povečalo število štipendistov. Prav tako je potrebno vzeti v obzir, da je bilo na osnovnih šolah v 9. razredu kot **nadarjenih identificiranih 18 % učencev**.

Spodnja tabela nam kaže primerjavo števila dodeljenih Zoisovih štipendij ob prehodu v srednjo šolo v zadnjih letih, pred in po uvedbi novega sistema.

Tabela 11: Odstotek prepoznanih nadarjenih učencev, število kandidatov za Zoisovo štipendijo in odstotek podeljenih od leta 2007/2008-2009/2010 v osnovnih šolah

Leto	Število učencev 9. razreda OŠ	Število predlogov za Zoisovo štipendijo	Število novih Zoisovih štipendistov	Odstotek generacije
2007/2008	18.964	2.227	1.227	6,30%
2008/2009	18.849	samopredlaganih 3.604	1.773	9,40%
2009/2010	ni podatka ²⁶	samopredlaganih 3.704	2.025	X > 9 %

Vir: Zavor RS za šolstvo

V zadnjih dveh letih, pred in po uvedbi zakona, se je povečalo število tako predlaganih Zoisovih štipendistov kot višina njihovega financiranja. **Vendar pa je izrednega pomena, da se vzpostavi transparentna in celovita politika štipendiranja nadarjenih, ki bo temeljila na deležu odkritih nadarjenih ter temu primerna finančna in razvojna politika.**

2.2.5 Kritika pravilnika o podeljevanju Zoisovih štipendij

Vsakoletno spreminjanje končnih pogojev za pridobitev štipendije negira koncept nadarjenosti oziroma uspešnosti. V prvem letu po uveljavitvi novega Zakona o štipendiranju se nadarjenost za študente določa pri končni oceni 8.9, naslednje leto pa 9.2. Takšno razlikovanje v konceptu nadarjenosti/uspešnosti v dveh letih ali pa celo znotraj enega samega leta (primerjava med kandidati in starimi štipendisti) ni smiselno, takšna ureditev celo krši načelo pravne varnosti in načelo enakosti. Vsakoletno arbitrarno določanje pogojev študente diskriminira, saj je negotovo, v kakšnem pravnem položaju so študentje oziroma kakšne pogoje morajo izpolniti za pridobitev štipendije. Načelo enakosti je kršeno s tem, ko morajo kandidati za pridobitev štipendije izpolniti drugačne/ostrejšje pogoje za pridobitev štipendije kot pa stari štipendisti za ohranitev štipendije, pri čemer, kot že razloženo, takšno razlikovanje nima podlage v konceptu nadarjenosti/uspešnosti.

Za pridobitev Zoisove štipendije se naj določijo stalni oz. fiksni pogoji ter naj se odpravi koncept vstopnih pogojev s kasnejšim postopkom rangiranja in razvrščanja. Pogoji za pridobitev in ohranitev Zoisove štipendije naj bi bili enako strogi.

2.2.6 Sprememba dodatka za učni uspeh

Zakonodajalec je dejstvo, da so na nekaterih fakultetah ali študijskih programih v povprečju višje ocene kot na drugih študijskih programih, upošteval tako, da je kot enega od vstopnih pogojev določil, da je študent med 5 % najboljših na svojem študijskem programu. Tega pa žal ni upošteval pri ureditvi dodatka za učni uspeh.

Zato predlagamo, da se dodatek za učni uspeh za študente določa glede na relativni študijski uspeh, t.j. glede na razmerje "povprečna ocena štipendista"/"povprečna ocena študijskega programa", ne pa glede na absolutno povprečno oceno, kot je sedaj določeno.

²⁶ Po podatkih SURS je generacija 14-letnikov leta 2010 za 383 manjša kot generacija 14-letnikov v letu 2009.

2.2.7 Upoštevanje dejanske oddaljenosti od samega kraja prebivališča do kraja izobraževanja

Pri ugotavljanju oddaljenosti od kraja prebivališča do kraja izobraževanja nastane problem pri tistih študentih, katerih prebivališče (npr. hiša) je od prve vstopne postaje javnega prevoza oddaljeno več kilometrov (npr. 7, 8 km), ta oddaljenost pa se po trenutni ureditvi ne upošteva. Ti študentje morajo še vedno z lastnim prevozom priti do javnega prevoza, kar za njih predstavlja znaten strošek.

Ureditev bi bilo potrebno spremeniti tako, da bi bila podobna ureditvi pri javnih uslužbencih. Gre za Uredbo o povračilu stroškov prevoza na delo in z dela javnim uslužbencem in funkcionarjem v državnih organih²⁷.

2.2.8 Neaktivnost odgovornih oseb za razvoj Zoisovega štipendista

Opažamo, da se razvoj Zoisovega štipendista s strani odgovornih oseb ne spremlja, oz. le-te slabo opravljajo svoje delo. Zavzemamo se, da bi na tem področju prišlo do večje aktivnosti v obliki doslednejšega spremljanja Zoisovega štipendista, njegovih ocen in napredovanja. Vsekakor bi k temu prispevali pogostejši posveti, ki bi pomagali pri usmeritvi Zoisovega štipendista.

2.4 KADROVSKE ŠTIPENDIJE

Sistem **kadrovskega štipendiranja** omogoča hitrejši prehod na trg dela, dopušča pridobivanje delovnih izkušenj med študijem, podjetja pa s tem vršijo svoje kadrovske načrtovanje. Vendar pa sedanji sistem podeljevanja in informiranja o kadrovskih štipendijah ni dovolj učinkovit. ŠOS se bo pri tem zavzemal za prenavo sistema kadrovskih štipendij na način, ki bo uvajal informiranje mladih o trgu dela in štipendiranju že v času njihovega osnovnega in srednješolskega šolanja. Prav tako bo potrebno uvesti nekatere zakonodajne spremembe in spodbuditi povezovanje gospodarstva ter civilne družbe z državo pri povečevanju investicij v znanje in razvoj. Ureditev sistema kadrovskih štipendij je nujna, če želimo, da bodo kadrovske štipendije dostopnejše in privlačnejše dijakom in študentom.

Kadrovske štipendije so, v preteklosti, predvsem v 80. letih, predstavljale temeljno obliko štipendiranja. V teh »zlatih časih« je bilo podeljenih okrog 45.000 kadrovskih štipendij. Situacija se je močno obrnila ob spremembah v gospodarstvu, ko je padec ekonomske moči ob koncu osemdesetih let in začetku devetdesetih let vplival tudi na upadanje kadrovskega štipendiranja. V zadnjih dveh desetletjih tako lahko opazujemo ogromno zmanjšanje kadrovskih štipendij, kar lahko pripišemo poostrenim gospodarskim spremembam, ki prinašajo večjo negotovost v gospodarsko sfero in s tem večjo bitko za preživetje slehernega podjetja (ZRSZ, 2007: 4 oz. Nagy). Število kadrovskih štipendij je tako v 90. letih začelo strmo upadati, saj podjetja v negotovih razmerah težko

²⁷ Uradni list RS, št. 95/2006, Uradni list RS, št. 16/2007: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=75327&part=&highlight=Uredba+o+povra%C4%8Dilu+stro%C5%A1kov+prevoza+na+delo+in+z+dela+javnim+uslu%C5%BEbencem+in+funkcionarjem+v+dr%C5%BEavnih+organih>

sprejemajo dolgoročne kadrovske rešitve. Po podatkih SURS-a se je število od leta 1990 (ko je bilo 30.713 kadrovskih štipendistov) že v naslednjem letu zmanjšalo za 10.000, nato še za približno 6.000. V letih od 1995 do 1999 se je število gibalo okrog 8.000 in potem počasi upadalo, od leta 2001 do 2004 je bilo okrog 7.000 kadrovskih štipendistov, medtem ko je bilo v šolskem letu 2005/06 30,3% znižanje, kar pomeni več kot 2100 štipendij manj (Statistične informacije št.154/2006, SURS). V letu 2008 je bilo skupno podeljenih 7.193 kadrovskih štipendij, kar zopet pomeni njihovo zmanjšanje glede na preteklo leto, od podeljenih kadrovskih štipendij je bilo med njimi 4.359 štipendij podeljenih študentom. Višina povprečne kadrovske štipendije pa je v letu 2008 znašala 243,29 EUR (SURS, 2009).

Če spremljamo višino kadrovskih štipendij od leta 2000 do 2007, opazimo da je le-ta naraščala in sicer iz 122,68 EUR v letu 2000 na 210 EUR v letu 2007, pri čemer pa ne smemo pozabiti tudi na porast življenjskih stroškov, zato je potrebno tudi kadrovske štipendije povečati do višine ocenjenih življenjskih stroškov (SURS, 2009).

2.4.1 Sredstva namenjena kadrovskemu štipendiranju

Tabela 12: Sredstva za kadrovske štipendije v obdobju 2006 – 2010

SKUPAJ					
Datum razpisa	Šolsko leto	Višina povprečne štipendije	Izplačana sredstva		Število vseh kadrovskih štipendistov
2006 ²⁸	2006/2007	182	12.730.536		5.829
2007	2007/2008	210	18.418.680		7.309
Posredno financiranje kadrovskih štipendij					
Datum razpisa	Šolsko leto	Razpisana sredstva	Podeljena sredstva na podlagi pogodb o sofinanciranju	Izplačana sredstva v letu razpisa	Število štipendij
2007	2007/2008	3.184.056		1.243.389	1.964
2008 ²⁹	2007/2008		956.825,19	928.824	745
2008	2007/2008		97.400,39	84.264	75
2008 ³⁰	2008/2009	19.000.000	13.728.186,02	2.500.000*	1.131
2009 ³¹	2008/2009	3.000.000		893.510**	
2009	2009/2010	9.000.000		940.000**	
2010	2010/2011	5.000.000		50.000**	1.000**
Neposredno financiranje kadrovskih štipendij					
Datum razpisa	Šolsko leto	Razpisana sredstva	Podeljena sredstva na podlagi pogodb	Izplačana sredstva	Štipendije
2008	2007/2008	5.000.000	1.155.867,98	359.601	491
2008	2008/2009	8.000.000		838.673**	

²⁸ V letu 2006 so bile štipendije podeljene v okviru regionalnih agencij obravnavane kot štipendije drugih skladov in niso vključene med kadrovske štipendije.

²⁹ V začetku leta 2008 je bil razpis ponovljen.

³⁰ Javni razpis za sofinanciranje izvajanja enotnih regijskih štipendijskih shem za šolsko/študijsko leto 2008/2009 do konca programskega obdobja 2007-2013.

³¹ Objavljen dodaten razpis za potrebe 2008/2009.

2009	2009/2010	5.000.000		156.250,00**	
2010	2010/2011	3.000.000		20.000**	500**

*Poraba sredstev v letu 2009.

**Planirana poraba sredstev oz. planirano število štipendij.

V letu 2008 je bil objavljen en javni razpis za sofinanciranje izvajanja enotnih regijskih štipendijskih shem za šolsko/študijsko leto 2008/2009 (v nadaljevanju JR ERŠS 2008/2009), z vrednostjo 19 milijonov evrov do konca programskega obdobja 2007-2013. V letu 2009 za JR ERŠS 2008/2009 znaša poraba sredstev 2.500.000 EUR. V letu 2008 je sklad objavil tudi 2 razpisa za neposredno sofinanciranje kadrovskih štipendij in sicer za štipendije, ki so bile podeljene za šolsko leto 2007/2008 ali prej in za štipendije, ki so bile v šolskem letu 2008/2009 podeljene prvič. Skupna vrednost obeh razpisov do zaključka izobraževanja znaša 13 milijonov evrov. Predvidena poraba sredstev iz naslova teh dveh razpisov v letu 2009 je bila 1.155.867,98 EUR.

V letu 2009 je bil objavljen razpis za sofinanciranje izvajanja enotnih regijskih štipendijskih shem za šolsko/študijsko leto 2009/2010, ki je razpisal 9 milijonov evrov, medtem ko je za sofinanciranje neposrednega kadrovskega štipendiranja v istem šolskem letu razpisanih 5 milijonov evrov. Glede na poslovni in finančni načrt Javnega sklada RS za razvoj kadrov in štipendije za leto 2010, se bo razpisalo 5 milijonov sredstev za izvajanje enotnih regijskih štipendijskih shem za šolsko/študijsko leto 2009/2010 in 3 milijone evrov za sofinanciranje neposrednega kadrovskega štipendiranja. Prvi razpis naj bi doprinesel 1000, drugi pa predvidoma 500 novih kadrovskih štipendij. Točnost podatkov se nanaša na podatke pridobljene iz poročil Javnega sklada RS za razvoj kadrov in štipendiranje³².

2.4.2 Število podeljenih kadrovskih štipendij po področjih izobraževanja

Največ kadrovskih štipendij je bilo v letu 2007 podeljenih na Univerzi v Ljubljani, kjer so največje število kadrovskih štipendij prejeli študentje strojništva (508), sledijo študentje elektrotehnike (373) in študentje ekonomije (332), gradbeništva in geodezije (241) ter filozofije (185). Univerzi v Ljubljani po številu podeljenih kadrovskih štipendij sledi Univerza v Mariboru, kjer je bilo zopet največ kadrovskih štipendij podeljenih za študente tehničnih ved, med njimi največ študentom elektrotehnike, računalništva in informatike (231), sledijo študentje strojništva (181), študentje ekonomije (141), študentje gradbeništva (114) in študentje prava (80). Na Univerzi na Primorskem so podelili 104 kadrovske štipendije, od tega so jih največ prejeli študentje menedžmenta (34), sledijo jim študentje Visoke šole za turizem (27) in Pedagoške fakultete Koper (25). Prevladujejo družbene vede, saj na Univerzi na Primorskem ni fakultet za tehnične vede, kot so študij strojništva, gradbeništva ali elektrotehnike³³ (Vir: SURS, 2009).

³² Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije, letno poročilo 2008, dostopno na: http://www.sklad-kadri.si/datoteke/clanki/letna_porocila/LP_2008-17_06_09.pdf; Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije: Sistem štipendiranja v Sloveniji 2009, dostopno na: http://www.sklad-kadri.si/datoteke/Analize/Analiza_o_sistemu_stipendiranja_v_RS.pdf ter Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije, Poslovnik in finančni načrt, dostopno na: http://www.sklad-kadri.si/datoteke/clanki/poslovni_nacrt/PFN_2009-17_06_09.pdf

³³ SURS; 2009

2.5 ZAHTEVE NA PODROČJU ŠTIPENDIRANJA

- Državne štipendije predstavljajo dijakom in študentom **pomemben socialni transfer**, ki omogoča nadaljevanje izobraževanja socialno najšibkejšim. V ta namen je nujnega pomena, da se poveča pomen državne štipendije kot razvojne pomoči, saj s tem država vlaga v znanje in razvoj. ŠOS si bo tako prizadeval za preglednejši, dostopnejši in pravičnejši štipendijski sistem.
- Država mora poskrbeti za **izboljšanje podeljevanja in financiranja kadrovske štipendije**. V preteklosti se je že zgodilo, da so breme celotnega financiranja morali prevzeti delodajalci, saj je Sklad nepravilno načrtoval financiranje za sofinancirane regionalne štipendijske sheme. Prav tako niso podeljene vse štipendije, s čimer ostajajo namensko zbrana sredstva neporabljena.
- ŠOS poziva, da se zagotovi **štipendije za študij v tujini** vsem študentom, ki si tega študija sicer ne bi mogli privoščiti.
- ŠOS ugotavlja, da trenutna **višina štipendije ni zadostna in ne odraža prave ocene stroškov med študijem**. Menimo, da morajo biti štipendije primerne, zato bo potrebno **višino štipendij opredeliti na podlagi realnih življenjskih stroškov**.
- ŠOS poziva k vzpostavitvi sistema informiranja dijakov in študentov o štipendiranju, temelječ na Strategiji zaposlovanja mladih v družbi znanja. Menimo, da je potrebno vzpostaviti vzporeden sistem kariernega svetovanja in načrtovanja, ki bo mlade osveščal o trgu dela, možnostih kadrovskega štipendiranja in jim s tem približal kadrovske štipendiranje. Pri tem naj se uporablja načelo informiranja in ne usmerjanja.

Konkretne zahteve:

- pregledna in do vseh pravična štipendijska politika;
- višje štipendije, ki za študenta dejansko pomenijo socialni korektiv in zagotovilo za nemoten in neoviran študij;
- država naj poskrbi, da se v bodoče sredstva namenjena državnim štipendijam usklajujejo vsaj z višino rasti življenjskih stroškov (inflacijo);
- glede na vse slabši socialni položaj Slovencev in Slovencev naj država razmisli o povečanju proračunskih sredstev za državne štipendije, kar dolgoročno zagotavlja razvoj kakovostnih kadrov in posledično tudi razvoj in višjo konkurenčnost gospodarstva in države;
- tem zahtevam naj država prilagodi osnovo za izračun cenzusa za državne štipendije. ŠOS predlaga, naj se cenzus (osnovni sedaj znaša 65 % minimalne plače) postavi na 100 % minimalne plače;
- iz osnove za izračun cenzusa naj se izključi vse oblike socialnih prejemkov (otroški dodatek, olajšava za vzdrževane družinske člane, preživnine, itd.);
- štipendijo bi morali zagotoviti vsaj tistemu delu študentov, ki morajo delati (študentsko delo), da si lahko sploh krijejo stroške študija (študentov, ki izjavljajo, da morajo za pokrivanje stroškov študija ob študiju tudi delati, je v tem trenutku kar 36 % – raziskava Evroštudent 2007). Država naj tem študentom zagotovi državno štipendijo in jim tako omogoči neoviran študij. Da bi država to izvedla, bi morala število državnih štipendij za študente povečati za približno 30.000.

2.6 ŠTUDENTSKO BIVANJE

Bivanje študentov med študijem je drugo najbolj pomembno socialno področje študentskega življenja. Študij se trenutno opravlja še na tradicionalen način v predavalnicah na fakultetah, zato se tisti študenti, ki se odločajo za študij izven kraja bivanja, soočajo z odločitvijo med začasno preselitvijo v univerzitetna mesta ter vsakodnevno migracijo med krajem bivališča in krajem študija. Na odločitev vplivajo različni faktorji, tako ekonomski vidik, razpolaganje s časom, kot oddaljenost od kraja študija. Študenti v Sloveniji, ki se odločajo za bivanje v kraju študija, se soočajo s kritičnimi bivalnimi razmerami, saj nimajo vsi možnosti bivanja v študentskih domovih. Zato je nujno potrebno poudariti pomembnost subvencioniranega bivanja študentov, saj le-to predstavlja študentom največje finančno breme v času študija. Na slovenskih univerzah je dve tretjini študentov, ki ne študirajo v kraju bivanja in si morajo zato urediti bivanje v kraju študija ali prevoz do svojih fakultet. Ob tem pa se delež študentov, nastanjenih v študentskih domovih v zadnjih letih znižuje, trenutno pa je v študentskih domovih nameščenih le 16,4 % študentov.

2.6.1 Struktura študentov po izvoru (kraj in bivanje)

Na podlagi vpisnih podatkov Visokošolske prijavno-informacijske službe, ki za vse visokošolske zavode v Sloveniji vodi vpis v prvem in drugem roku, prihaja povprečno kar 60 % študentov izven regije univerze.

Tabela 13: Število vpisanih študentov na univerzo s krajem bivanja izven regije univerze pri prvem vpisu v obdobju od 2005/2006 do 2008/2009

Leto vpisa	Univerza v Ljubljani	Univerza v Mariboru	Univerza na Primorskem
2005/2006	62,7 %	65,4 %	76,1 %
2006/2007	61,2 %	62,1 %	74,1 %
2007/2008	61,4 %	61,3 %	71,5 %
2008/2009	60,4 %	60,3 %	70,5 %

Vir: Visokošolska prijavno-informacijska služba³⁴

Glede na to, da Analize prijave in vpisa prikazujejo podatke vpisov študentov v prve letnike, lahko na podlagi večletnega podobnega trenda razberemo strukturo študentov po vseh letnikih.

O porazdelitvi študentov glede na kraj bivanja v času študija sta tako raziskava Socialnoekonomski položaj študentov v Sloveniji 2008 (30,8 %; Ule, 2008: 15) kot raziskava Eurostudent 2007 (35 %; 2007: 26) pokazali, **da je približno ena tretjina študentov nastanjena v najeti sobi, najetem stanovanju ali v svojem stanovanju.**

³⁴ Analiza prijave in vpisa 2005/2006; 2006/2007; 2007/2008; 2008/2009. Univerza v Ljubljani; Visokošolska prijavno-informacijska služba – vodi evidenco za državne univerze in samostojne zavode). Dostopno na: <http://www.vpis.uni-lj.si/>

Tabela 14: Nastanitev študentov med študijem v %

		Kje pretežno stanuješ v času študija?							
		Doma (izven kraja študija) in se vozim	Doma (v kraju študija)	Pri sorodnikih	V študentskem domu	V najeti sobi	V najetem stanovanju	V svojem stanovanju	Drugo
Univerza	Ljubljana	23,20	17,70	1,80	24,20	9,60	19,50	2,80	1,30
	Maribor	40,30	14,30	1,10	19,70	3,40	18,00	2,30	0,90
	Primorska	15,80	9,80	0,80	18,80	8,30	45,90	0,80	0
	N. Gorica	36,40	22,70	0	4,50	22,70	13,60	0	0
	Skupaj	27,00	16,60	1,60	22,80 ³⁵	8,20	20,30	2,60	1,10

Vir: Ule, 2008: 15

Tako Uletova kot Eurostudent 2007 ugotavljata, da vsaj polovica študentov živi s starši ali sorodniki. Na podlagi zgornje ankete lahko zaključimo, da je tako vsaj 27 % študentov vozačev, 16,6 % študentov pa živi doma v kraju študija. Ostali študenti, ki ne bivajo v študentskih domovih, so prisiljeni za svoje bivanje v času študija plačevati visoke najemnine.

2.6.2 Subvencionirano študentsko bivanje

Materialni cenzus za izpolnjevanje pogojev za bivanje v študentskih domovih je znašal za študijsko leto 2009/10 2.087,15 EUR bruto mesečno na družinskega člana. To je cenzus za samo pridobitev, točkovnik za prednostni seznam oziroma vselitev pa je sestavljen iz več različnih faktorjev, kot so: dohodki družinskih članov, študijska uspešnost, oddaljenost od kraja študija in posebne olajšave (otroci padlih v vojni, študentske družine, posebej ogrožen socialni položaj) (Razpis 2009/2010³⁶).

2.6.2.1 Položaj študentov v Ljubljani

Tabela 15: Število vseh razpisanih ležišč v Ljubljani in število prijav v letih 2006 /2007–2009/2010

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Število razpisanih ležišč	10.709	10.214	10.962	10.580
Število prijav	15.037	14.611	14.410	14.109

VIR: Študentski domovi Ljubljana

³⁵ Podatki delno odstopajo od uradnih podatkov. Razlog temu je lahko večja prisotnost študentov iz študentskih domov na fakultetah v času, ko je bila opravljena anketa. Vendar pa ob primerjavi z Eurostudent 2007 še vedno lahko zaključimo o strukturi nastanitve študentov.

³⁶ Razpis za sprejem in podaljšanje bivanja študentov visokošolskega študija v študentskih domovih in pri zasebnikih za študijsko leto 2009/2010. Dostopno na: http://www.stud-dom-lj.si/media/upload/razpis/razpis_za_leto_20092010_S/Razpis__20092010.pdf

Razpisanih mest za bivanje v Ljubljani je bilo v študijskem letu 2008/09 10.962, od tega v javnih študentskih domovih 7.439, kar predstavlja dobrih 12,1 % ležišč za celotno študentsko populacijo Univerze v Ljubljani (okrog 61.210 po podatkih SURS). V letu 2009/2010 pa je bilo v Ljubljani razpisanih 10.580 ležišč, od tega v javnih študentskih domovih 7.478 mest, torej le 39 več. Po strukturi vpisa približno 60 % (36.100) študentov ni iz regije, v kateri študira. To pomeni, da so si poleg razpisanih ležišč, subvencij pri zasebnikih (2200), možnosti bivanja v privatnih študentskih domovih, dijaških domovih (842 ležišč) primorani bivanjske težave reševati sami. Okrog **19.500** študentov je torej direktno in brez subvencije izpostavljeno trgu (Razpis 2009/2010).

Tabela 16: Število vseh razpisanih ležišč v Študentskih domovih Ljubljana in število prijav v letih 2006 – 2009

Kazalnik	Študijsko leto 2006/2007	Študijsko leto 2007/2008	Študijsko leto 2008/2009	Pričakovani rezultati v študijskem letu 2009/2010
Število študentov, za katere se ugotavlja izpolnjevanje pogojev in meril za subvencioniranje bivanja	15.037	14.611	14.410	14.109
Število študentov, za katere se ponovno (na podlagi pritožbe) ugotavlja izpolnjevanje pogojev in meril za subvencioniranje bivanja	309	431	431	401

* dodatnih 43 postelj po prenovi Doma I.
Vir: Letni program dela 200937

Že sami podatki ljubljanskih študentskih domov za leto 2008/2009 nazorno prikazujejo, da je kar 14.410 študentov izpolnjevalo pogoje in merila za subvencioniranje bivanja, dostopnih pa je bilo le 10.962 ležišč. Ob tem je potrebno upoštevati, da se za subvencionirano bivanje ne odločajo vsi študenti, ki bi to lahko koristili, saj se zavedajo čakalnih vrst za vstop v študentske domove. To vodi k zaključku, da je še več študentov, ki bi potrebovali subvencionirano bivanje. Bivanje v študentskih domovih v Ljubljani stane študenta povprečno 64,57 EUR, s tem da je razpon cen od 44,17 EUR za ŠD na Gerbičevi 59 do 130,81 EUR za ŠD na Litostrojski cesti.

Študentski domovi v Ljubljani najemodajalcem, s katerimi so sklenili pogodbe o najemu, mesečno poravnava najemnino za študentke in študente mesečno v višini od najmanj 45,00 EUR in največ 105,00 EUR, pri čemer država prispeva predvidoma 40,00 EUR (**Razpis za zasebnike, ki oddajajo sobe študentom v Ljubljani, 2009**). Za leto 2009 je višina sredstev, namenjenih za bivanje pri zasebnikih s strani Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (MVZT) znašala 882.000,00 EUR (Študentski domovi v Ljubljani, 2009)³⁸, kar zadostuje ravno za 2200 subvencij. Okrog **19.500** študentov, ki vseeno bivajo pri zasebnikih pa te možnosti nima. Povprečna cena za bivanje pri

³⁷ Študentski domovi v Ljubljani, 2009: 15

zasebnikih s subvencijo v letu 2009/10 je 73,46 EUR. Od tega moramo odšteti 40 EUR subvencije, ki jo študent dobi za 10 mesecev v letu. Ugotovimo, da je **uradno** bivanje pri zasebnikih s subvencijo enkrat cenejše od povprečnega zneska za bivanje v študentskih domovih.

2.6.2.2 Položaj študentov v Mariboru

Razpisanih mest za bivanje v študentskih domovih je v študijskem letu 2008/09 bilo 2.432, kar je dovolj za dobrih 10 % vseh študentov na Univerzi v Mariboru (23.300 po podatkih SURS). V letu 2009/2010 pa je bilo razpisanih 2.420 mest, torej 12 mest manj. Razpisanih subvencij za bivanje pri zasebnikih je bilo 200, kapacitet v dijaških domovih in v zasebnih študentskih domovih pa je bilo dodatnih 908. Po strukturi vpisa približno 60 % (14.000) študentov ni iz regije, v kateri študira, po svoje se mora znajti slabih **10.500** študentov (Razpis 2009/2010).

Tabela 17: Število vseh razpisanih ležišč v Mariboru in število prijav v letih 2006/2007 – 2009/2010

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Število razpisanih ležišč	3.918	3.912	3.755	3.699
Število prijav	4.493	4.322	4.237	4.134

Vir: Študentski domovi Maribor

V Mariboru je okrog **10.500** študentov, za katere ni prostora v študentskih domovih, na voljo pa je le **200** subvencij za bivanje pri zasebnikih. Glede na povpraševanje v začetku študijskega leta vedno primanjkuje **okoli tisoč ležišč**. Študenti potrebujejo sobo v začetku oktobra. V tem segmentu je nujno potrebno za področje Maribora povečati število subvencij za bivanje pri zasebnikih (Javni razpis za najem bivalnih zmogljivosti pri zasebnikih, 2009).

2.6.2.3 Položaj študentov Univerze na Primorskem

Študentski domovi Univerze na Primorskem so v študijskem letu 2008/09 nudili prenočišče 128 študentom, kar je dovolj za slaba 2 odstotka vseh študentov na Univerzi (6.490). Podeljenih subvencij za bivanje pri zasebnikih je bilo 700 (11 %), kapacitet za bivanje v dijaškem domu oziroma zasebnem študentskem domu pa je v Kopru 281. Po strukturi vpisa prebiva izven regije Univerze na Primorskem 70 % študentov (4.500 študentov). Neposredno trgu je tako izpostavljenih **3300** študentov (Razpis 2009/2010).

Tabela 18: Število vseh razpisanih ležišč v Kopru in število prijav v letih 2006/2007 – 2009/2010

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Število razpisanih ležišč	897	1.305	1.294	1.368
Število prijav	1255	1.734	1.500	1589

Vir: Univerza na Primorskem, Študentski domovi

Za bivanje pri zasebnikih je na voljo le 700 subvencij, kar je glede na vpis študentov na Univerzo na Primorskem 2008/09 **3.300** premalo. Študenti se soočajo s podobnimi problemi kot v Ljubljani in Mariboru.

2.6.3 Bivanje študentov na prostem trgu

Pri zasebnikih (brez subvencije) živi kar **33.000** študentov, saj zaradi oddaljenosti kraja študija od doma ne morejo bivati doma, hkrati pa zaradi nizkega števila nastanitvenih kapacitet ne morejo priti do mest v študentskih domovih. Posledica tega je, da najemodajalci nezaščitenost študentov velikokrat izkoristijo in ne nudijo zadovoljive kvalitete bivanja, hkrati pa jim bivanje zaračunajo po oderuških in neobdavčenih cenah. Študentje tako s svojo potrebo po bivanju v Ljubljani plačujejo drage najemnine in hkrati prispevajo k višanju cen najemnin stanovanj v Ljubljani, Mariboru in Kopru. Najemnine na prostem trgu se gibljejo od 120 do 250 EUR na osebo, kjer plačajo tudi za več mesecev predplačila. Najbolj iskana so stanovanja v bližini fakultet. To so najpogosteje enosobna, enoinpolsobna, dvosobna ali trisobna stanovanja. Za eno in enoinpolsobno stanovanje odšteje študent v povprečju 210 EUR, ob tem pa mora plačati tudi vzdrževalne stroške v povprečni višini 40 EUR. Za dvo- ali trisobno stanovanje cene nekoliko upadejo, a se še vedno gibljejo med 130-150 EUR brez stroškov.

Tabela 19: Oglaševane najemnine stanovanj, povprečna cena m² in rast višine najemnin v Ljubljani v EUR, december 2009

Vrsta	Povprečna najemнина	Povprečna najemнина na m ²	Rast najemnine 2007/2008	Rast najemnine 2008/2009
Soba	194	11	13,9 %	-2,1 %
Garsonjera	393	13	1,5 %	1,5 %
1-sobno stanovanje	472	12	8,9 %	-1,5 %
2-sobno stanovanje	626	10	17,9 %	-11,6 %
3-sobno stanovanje	938	10	9,5 %	-10,7 %
4-sobno stanovanje	1.315	11	13,5 %	-8,2 %
5- in več-sobno stanovanje	1.921	10	0,5 %	-12,8 %

Vir: Slonep³⁹

³⁹ <http://www.slonep.net/info/cene-nepremicnin/najemnine-stanovanj>

V letu 2008 so se povprečne najemnine povečale za 11,8 %, kar je zelo intenzivna rast, glede na leto prej, ko je bila zabeležena le 3,3 % rast, kar je nekako ustrezalo inflaciji. V začetku leta 2009 so začele najemnine stanovanj močno padati in so na letni ravni dosegle 15,2 % padec. Natančnega vzroka za rast najemnin stanovanj v letu 2008 avtorji ne poznajo. Predpostavljajo, da se je veliko lastnikov stanovanj, ki so stanovanja želeli prodati, pa jih zaradi razmer na prodajnem trgu niso mogli, odločilo za oddajanje. Ker najemnega trga niso poznali, so postavljali previsoke najemnine. V letu 2008 se je močno povečala ponudba stanovanj, saj se je v obdobju od marca 2008 do marca 2009 število ponujenih stanovanj povečalo za preko 200 %. Nova ponudba naj bi po navedbi Slonepa porušila ravnotežje med ponudbo in povpraševanjem. Ponudniki predragih stanovanj niso uspeli oddati in so začeli najemnine zniževati. Tako se pričakuje, da se bodo tudi v letu 2010 najemnine še naprej zniževale zaradi presežka ponudbe nad povpraševanjem, vendar je pričakovati manj intenzivno zniževanje. Do večjih sprememb bo verjetno prišlo, ko bo oživel prodajni trg in se bodo neoddana stanovanja preselila nanj. Takrat lahko pričakujemo zmanjšanje ponudbe in dvig najemnin (Slonep, 2009).

Vse to pa samo dokazuje položaj, v katerem so študenti, ki najemajo stanovanja v času študija. Pri povprečni najemnini v višini 200 EUR predstavlja zmanjšanje le za 30 EUR. Prav tako je zanimivo, da je 200% povečanje ponudbe najemnine zmanjšalo le za 15 %. Ob vsem tem pa se študenti soočajo še z drugimi problemi. Po navedbah Andreje Cirman so stanovanja v univerzitetnih mestih prazna le na papirju, iz česar se lahko sklepa, da jih lastniki oddajajo na črno. Najemnih pogodb v Sloveniji ni treba prijavljati, plačilo kazni je smešno nizko. V praksi to pomeni, da se najemodajalci raje izognejo plačilu davka s tem, da podnajemnika ne prijavijo, oziroma mu stanovanje dajejo v najem na črno. Nepravilnosti se dogajajo tudi pri subvencijah. Spodnja meja višine najemnine ob uveljavljanju subvencije je 40 EUR zgornja pa 105 EUR. Pri podeljevanju subvencij se dogajajo tudi kršitve, saj se dogaja, da zasebniki uradno najemnino zaračunavajo po 45 EUR (od tega je 10 mesecev v letu 40 EUR subvencije), tako da je osnova za davek glede na trg najemnih stanovanj minimalna. Slab nadzor dopušča tudi bivanje študentov v neprimernih prostorih (neprimerna vlaga, mraz, prenizki stropi v podstrešnih sobah, pomanjkanje centralnega ogrevanja, internetne povezave, delitev sobe z več kot enim sostanovalcem, ležišča v prehodnih sobah, tako rekoč na hodniku...)

2.6.4 Povprečni stroški bivanja po univerzitetnih mestih

Povprečna stanarina za bivanje v ŠD v Ljubljani stane 64,57 EUR. Povprečen znesek pri študentu, ki biva pri zasebniku s subvencijo je z obratovalnimi stroški vred 140 EUR, študenti, ki bivajo v privatnih študentskih domovih oziroma v dijaških domovih, plačujejo povprečno 150 EUR, študenti ki so izpostavljeni trgu, pa 180 EUR. To pomeni, da je povprečen strošek za bivanje na študenta, ki ni iz regije, **152 EUR**.

Povprečna stanarina za bivanje v ŠD v Mariboru je 64,57 EUR. Povprečen znesek za študenta pri zasebniku s subvencijo je z obratovalnimi stroški vred 130 EUR, tisti v dijaških in zasebnih študentskih domovih plačujejo cca. 130 EUR, trgu izpostavljeni študenti pa 160 EUR. To pomeni, da je povprečen strošek za bivanje na študenta, ki ni iz regije, **142 EUR**.

Povprečna stanarina za bivanje v ŠD v Kopru je 64,57 EUR. Povprečen znesek pri študentu, ki biva pri zasebniku s subvencijo, je z obratovalnimi stroški vred 140 EUR, študenti, ki bivajo v privatnih študentskih domovih oziroma v dijaških domovih, plačujejo povprečno 130 EUR, študenti ki so izpostavljeni trgu, pa 170 EUR. To pomeni, da je povprečen strošek za bivanje na študenta, ki ni iz regije, **158 EUR**.

2.6.5 Problematike višine cene za izgradnjo študentskih postelj – zloraba proračuna

Na Študentski organizaciji Slovenije se sprašujemo tudi o namenskosti porabe denarja pri gradnji študentskih domov. Po pregledu nekaterih investicij se je izkazalo, da je v mandatu 2004-2008 MVZT za 1.401 novo posteljo porabilo 39.800.000 EUR, kar je znašalo za 28.400 EUR na študentsko posteljo. Nihanje se opazi tudi ob pregledu zadnjih investicij študentskih domov v Ljubljani.

Tabela 20: Stroški izgradnje zadnjih treh študentskih domov v Ljubljani

	Število novih ležišč	Vrednost projektov (v mio EUR)	Vrednost študentske postelje (v EUR)
ŠD Poljanska cesta	224	9,7	43.000
ŠD FDV	289	7,4	25.600
ŠD Litostrojska cesta	406	8,6	21.100

Vir: Poročilo Projektnega sveta za uresničevanje Projekta prenove študentskih bivalnih zmogljivosti v RS

Študentska organizacija Slovenije meni, da bi lahko država tudi pri porabi in standardizaciji cene gradnje s svojim vplivom in vzorom izboljšala pregled nad porabo sredstev ter z jasno določenimi standardi zagotovila večje število študentskih postelj za zmerno ceno. Pri gradnji novih študentskih domov naj država načrtuje tudi dolgoročno, pri čemer se bodo nepremičnine študentskih domov uporabljale tudi za potrebe zagotavljanja stanovanj za mlade.

2.6.6 Predlogi za področje študentskega bivanja

Potrebna je reorganizacija projekta Prenove in izgradnje študentskih bivalnih zmogljivosti v smeri pospešene izgradnje ter prenovitvenih del s ciljem 5.500 novih študentskih postelj. Študenti se namreč soočamo s kritičnimi bivalnimi razmerami. Glede na število zavrženih prošenj ocenjujemo, da je nujno potrebno zagotoviti vsaj še 5.500 postelj v študentskih domovih.

Glede na različne skupine študentov je potrebno v okviru Sveta za izgradnjo in obnovo študentskih bivalnih zmogljivosti **zagotoviti takšne bivanjske kapacitete, ki bodo primerne različnim posebnim skupinam študentov** (študentske družine, študenti invalidi).

Potrebno je dodatno spremljanje področja kakovosti študentskega bivanja (obseg, cena in kakovost). Za potrebe analize je treba nujno pripraviti in vpeljati potrebno metodologijo in študentsko bivanje analizirati s pomočjo kvalitativnih in kvantitativnih metod.

Na področju bivanja pri zasebnikih brez koncesije je **potrebno omejiti previsoke najemnine**, ki jih morajo plačevati študenti v času študija, saj te predstavljajo večji del odhodkov v študentovem proračunu. Prav tako se mora država dodatno zavzeti za zagotavljanje uravnotežene zaščite tako študentov pri zasebnikih kot najemodajalcev in zagotoviti, da bodo študenti deležni sklepanja korektnih najemnih pogodb. Lastnike stanovanj je potrebno dodatno seznaniti z davčno politiko in postopki na področju oddaje stanovanj ter s tem doseči, da bosta tako študent kot najemodajalec čim bolj pravno zaščiten. Prav tako je potrebno okrepiti subvencioniranje za bivanje pri zasebnikih, ob tem pa študente in najemodajalce o tej možnosti tudi dodatno informirati.

Potrebni ukrepi na področju študentskega bivanja:

- Z aktivnejšim delovanjem Projektnega sveta za uresničevanje Projekta prenove študentskih bivanjskih zmogljivosti v RS zagotoviti gradnjo novih študentskih domov in prenovo sedanjih, za bivanje neprimernih kapacitet.
- Občuten dvig števila subvencij za bivanje pri zasebnikih in učinkovitejše posredovanje teh informacij študentom. Javna objava vseh zasebnikov, ki nudijo možnost subvencioniranega bivanja.
- S prenovo oziroma izgradnjo novih študentskih domov zagotoviti 5.500 postelj za študente, tudi za tiste s posebnimi potrebami (družine, invalidi).
- Podelitev subvencij za bivanje pri zasebnikih za vse tiste študente, ki so neposredno izpostavljeni trgu, kot začasna rešitev, glede na trenutno stanje to pomeni 33.300 dodatnih subvencij.
- Sprememba sistema podeljevanja subvencij. Večja odprtost za prve iskalce stanovanj, pravna zaščita študentov in povečan nadzor nad bivalnimi pogoji študentov v subvencioniranih stanovanjih.

2.7 SUBVENCIONIRANA ŠTUDENSKA PREHRANA

Sistem subvencionirane študentske prehrane, s ciljem zagotavljanja toplega in zdravega obroka za študente, je realiziran s t.i. študentskimi boni. Subvencionirana študentska prehrana je eden izmed mehanizmov, ki posredno zagotavljajo zadovoljivo zdravstveno stanje med študenti in s tem tudi enega izmed nujnih pogojev za študij (Ocena položaja študentov 2009:5). Redna, pravilna in predvsem zdrava prehrana je pomembna za razvoj posameznika. Nezdrava prehrana je eden izmed dejavnikov, ki vplivajo na preutrujenost in izostajanje od študijskih obveznosti. Kakovostno in zdravo prehranjevanje študentov se nam zdi posebej pomembno, saj si tudi v tem obdobju pridobivajo in nadgrajujejo prehranjevalne navade. Z idejo poenostavitve sistema in zagotovitvijo strožjega nadzora nad subvencionirano študentsko prehrano se v letu 2009 začela pripravljati prenova sistema subvencionirane študentske prehrane in se bo začela izvajati v začetku leta 2010.

Zakon o subvencioniranju študentske prehrane (Uradni list Republike Slovenije, št. 74/07 – UPB; ZSŠP) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o subvencioniranju študentske prehrane (Uradni list Republike Slovenije, št. 33/09 – UPB; ZSŠP) določata pravico študentov do subvencionirane prehrane ter način in merila za subvencioniranje. Zakon določa, da so upravičenci do subvencionirane študentske prehrane vse osebe s statusom študenta, ki se izobražujejo v Republiki Sloveniji in niso zaposlene ter študentje tujih univerz, ki ob pogoju recipročnosti v okviru mednarodnih izmenjav programov opravljajo v Republiki Sloveniji študijske obveznosti (Ocena položaja študentov 2009:5).

Ti študentje imajo po sedanji ureditvi pravico do enega subvencioniranega obroka za vsak delovni dan, ob sobotah in nedeljah pa le, če v tem času v skladu s študijskim programom opravljajo študijske obveznosti. Študentje–invalidi, otroci padlih v vojni za Slovenijo leta 1991 in študentje–starši imajo pravico do dodatnih 10 bonov na mesec (Ocena položaja študentov 2009:5).

Veljavni zakon z rešitvami temelji na osnovnem cilju, tj. med študijem omogočiti vsem študentom nižje stroške študija ter bolj kakovostno in zdravo prehrano v vsakem študijskem središču v Sloveniji in s tem prispevati h kakovostnejšem študiju. ZSŠP zato zagotavlja subvencionirano študentsko prehrano ne glede na socialni položaj študenta oziroma njegove družine.

2.7.1 Sredstva in uporaba subvencionirane študentske prehrane

Po podatkih MDDSZ (Ocena položaja študentov; 2009:5) se je v obdobju od leta 2000 do 2009 se je število študentov uporabnikov subvencionirane študentske prehrane povečalo s 23.370 na 40.872 povprečno mesečno, kar je za 75 % več, število unovčenih bonov pa se je povečalo s 3.711.696 na 5.054.850 letno, kar je za 40 % več.

V letu Proračunska sredstva za ta namen so se v navedenem obdobju povečala od 1.570.376.984 SIT (oz. 6.553.067,03 EUR preračunano v EUR po tečaju 1 EUR = 239,64 SIT) na 12.711.919,47 EUR, kar je 94-odstotno povečanje. Povprečni znesek

subvencije za en obrok se je zvečal s 423 SIT (oz. 1,76 EUR preračunano v EUR po tečaju 1 EUR = 239,64 SIT) v letu 2000 na 2,53 EUR v letu 2008, kar je skoraj 44-odstotna rast. Trenutna višina subvencije znaša 2,59 EUR (Januar 2010).

Tabela 21: Prikaz gibanja števila koristnikov, unovčenih bonov, subvencije in proračunskih sredstev za leta 2006, 2007, 2008 in 2009

Leto	Št. Koristnikov (povprečno mesečno)	Unovčeni boni	Subvencija (EUR)	Proračunska sredstva (EUR)
2006	40.933	5.223.093	2,31	12.059.397,79
2007	39.835	4.931.106	2,35	11.555.537,21
2008	40.771	5.202.185	2,53	12.711.919,47
2009	40.872	5.054.850	2,53 in 2,59	13.490.389,00

Vir: MDDSZ, ŠOULJ, ŠOUM, ŠOUP

Tabela prikazuje, da se je število koristnikov subvencionirane študentske prehrane leta 2007 glede na leto 2006 zmanjšalo, naslednji dve leti pa se je povečalo.

Trenutna povprečna cena bona:

- Na področju, ki ga pokriva Študentska organizacija Univerze v Ljubljani (Ljubljana, Brežice, Radovljica, Bled, Novo mesto, Škofja Loka, Postojna, Domžale, Krško in Jesenice) znaša povprečna cena bona 2,65 EUR.
- Na področju, ki ga pokriva Študentska organizacija Univerze v Mariboru (Maribor, Celje, Kranj, Murska Sobota, Ptuj, Slovenj Gradec, Velenje, Žalec, Šentjur pri Celju, Ravne na Koroškem in Ormož) znaša povprečna cena bona 1,98 EUR.
- Na področju, ki ga pokriva Študentska organizacija Univerze na Primorskem (Koper, Dutovlje, Piran, Nova Gorica, Izola, Portorož, Ajdovščina in Sežana) znaša povprečna cena bona 2,40 EUR.
- Skupno povprečje lahko postavimo na 2,34 EUR na bon.

Tabela 22: Pogostost prehranjevanja študentov na študentske bone (Ule, 2008)

Kolikokrat na mesec se v času študijskega leta v povprečju prehranjuješ na študentske bone							
		Nobenkrat	Od 1x do 5x	Od 6x do 10x	Od 11x do 15x	Več kot 15x	
Univerza	Ljubljana	9,40%	25,50%	24,20%	22,70%	18,20%	
	Maribor	4,50%	25,50%	23,50%	23,50%	22,80%	
	Primorska	4,40%	24,40%	23,70%	21,50%	25,90%	
	N. Gorica	9,10%	18,20%	36,40%	31,80%	4,50%	
SKUPAJ		8,10%	25,40%	24,10%	22,90%	19,50%	

Raziskava ŠOS-a v letu 2008 je prav tako pokazala, da je le 8,10 % študentov odgovorilo, da se ne prehranjuje na študentske bone. V raziskavi je kar 19,5 % študentov odgovorilo, da se prehranjuje na študentske bone več kot 15 krat mesečno, dodatnih 22,9 % študentov pa jih koristi med 11-15 krat mesečno. Prav tako je 90 % študentov odgovorilo, da jim število bonov zadošča za prehranjevanje, 10 % pa število ne zadošča (Ule; 2008: 31). Tabela tako potrjuje, da študentska prehrana najšibkejšim skupinam študentov predstavlja pomemben socialni transfer, saj ga dovolj pogosto uporablja 42,4 % študentov.

2.7.2 Stroški prehrane

Prehrana predstavlja za študente drugo največjo skupino stroškov. Po podatkih Euroštudent 2007, so stroški prehrane v povprečju študentu predstavljali 19 % vseh stroškov, oziroma 96 EUR mesečno. Po podatkih Študentskih organizacij univerz so študenti v letu 2009 za nakup bonov porabili 11.866.860,87 EUR (za nakup 5.054.850 bonov), čemur je država dodala še 13.490.389,00 EUR subvencij. Ob navezavi na porabo bonov lahko tako predvidevamo, da 25,40% študentov v povprečju na mesec porabi 11,70EUR, 24,10% študentov porabi 23,40 EUR, 22,90% študentov porabi 35,10 EUR 19,50% študentov pa kar 46,80 EUR. Podatki se tako pomembno povezujejo na stroške, ki jih predstavlja prehrana. Če upoštevamo, da študenti povprečno porabijo 96 EUR mesečno, so ta sredstva porabljena za druge obroke, ki jih ima študent tekom dneva.

2.7.3 Makroekonomski vidik prehrane

Študenti na makroekonomskem pogledu torej potrebujejo okoli 131, 904,000 EUR sredstev za prehrano, ob povprečni porabi 96 EUR mesečno. Država pripomore pri enem obroku, vendar pa ima študent še vedno stroške pri drugih obrokih.

Tabela 24 : Ocena stroškov za študente v letu 2009

Ocena letnih stroškov prehrane	Subvencija države	Poraba za bone	Ocena porabe pri nakupu hrane
131,904,000 EUR	13.490.389,00	11.866.860,87	106,546,751

Vir: Lastni izračun

2.7.4 Prenova sistema subvencionirane študentske prehrane

V študijskem letu 2009/2010 bo Študentska organizacija Slovenija zagotovila prenovno obstoječega sistema subvencionirane študentske prehrane. Prenovljeni sistem bo temeljil na elektronicizaciji vseh procesov, kar bo v praksi pomenilo, da bo obstoječe papirnate bone, kot indetifikator in medij za unovčevanje upravičenega števila subvencij zamenjal mobilni telefon ali brezkontaktna čip kartica.

Nov sistem bo omogočal naslednje prednosti za študente:

- Odprava predplačniškega sistema - prehod na sprotno plačevanje pri ponudniku prehrane;
- Odprava čakalnih vrst – upravičeno število subvencij se vsak mesec naloži avtomatsko;
- Odprava vnaprejšnjega odločanja kje bo študent koristil upravičeno subvencijo – izbira ponudnika subvencionirane študentske prehrane je krajevno neomejena;
- Povečanje dostopnosti (odprava matičnih krajev) - študent se lahko prehranjuje ne glede na njegov kraj študija
- Omogočanje celovitega in transparentnega pregleda nad porabo mesečnih subvencij (spletni portal) - študent bo lahko preko mobilnega telefona ali spletnega portala sledi svojo porabo subvencij;

Nov sistem bo omogočal naslednje prednosti za državo:

- Zmanjšanje morebitnih zlorab (posojanje bonov, preprodaja) - učinek je morebitni prihranek na sredstvih za subvencije;
- Omogočanje celovitega in transparentnega pregleda nad porabo subvencij - vzpostavitev naprednega nadzora v obliki spletnega vstopne točke;

Nov sistem bo omogočal naslednje prednosti za ponudnike subvencionirane študentske prehrane:

- Omogočanje celovitega in transparentnega pregleda nad unovčenimi subvencijami glede na lokal - vzpostavitev vpogleda in analiz v obliki spletne vstopne točke;
- Učinkovitejša in hitrejša priprava poročil – avtomatsko generiranje na zahtevo administratorja;

V okviru novega sistema se ta pričakujejo pozitivni učinki predvsem pri manjši časovni obremenjenosti študentov, zagotavljanju enakopravnosti med študenti pri porabi subvencij, pri zagotavljanju preglednosti in nadzoru sistema ter zmanjšanju nepooblaščenega koriščenja subvencij.

2.8 SUBVENCIONIRANI PREVOZ ŠTUDENTOV

V poglavju o bivanju študentov je bilo poudarjeno, da se študenti, ki ne študirajo v kraju bivanja, odločajo med začasno preselitvijo v univerzitetna mesta ter vsakodnevno migracijo med krajem bivališča in krajem študija. Po raziskavi Ule je tako okoli 27 % študentov vozačev. Raziskava Euroštudent 2007 navaja, da je povprečni mesečni strošek študenta za prevoz 67 EUR.

Tabela 25: Povprečni mesečni stroški v prevoza študentov v letu 2008 v EUR

		Strošek-Prevoz						
		nič	do 20	nad 20 do 50	nad 50 do 100	nad 100 do 250	nad 250 do 500	nad 500
Univerza	Ljubljana	6,9 %	21,9 %	37,9 %	24,5 %	8,2 %	0,6 %	0,1 %
	Maribor	6,0 %	20,3 %	30,3 %	27,2 %	15,1 %	1,0 %	0,1 %
	Primorska	6,7 %	16,4 %	27,6 %	33,6 %	13,4 %	1,5 %	0,7 %
	N. Gorica	22,7 %	27,3 %	50,0 %				
Skupaj		6,8 %	21,3 %	35,7 %	25,4 %	10,0 %	0,7 %	0,1 %

Vir: Ule, 2008

Iz tabele lahko razberemo, da 35,7 % študentov porabi mesečno za prevoz od 20 do 50 EUR, 25,4 % študentov pa od 50 do 100 EUR (Ule, 2008: 29). Pri tem je potrebno upoštevati različne skupine vozačev:

- Študenti, ki prihajajo izven regije univerze in bivajo v kraju študija (v študentskih domovih in pri zasebnikih) imajo navado vračanja v domači kraj med vikendi, kar pomeni, da si zagotovijo le zadovoljivo število vozovnic za železniški ali avtobusni prevoz. Nekateri imajo osebni avtomobil.⁴⁰
- Študenti, ki prihajajo iz regije univerze, vendar ne iz občine univerzitetnega mesta in se vsakodnevno vozijo na študij (do 40 km daleč). Ti študenti si uredijo mesečne vozovnice v železniškem ali avtobusnem prometu oz. imajo svoj osebni avtomobil.
- Študenti, ki prihajajo iz regije univerze in bivajo v občini univerze (teh je povprečno 30 %) in uporabljajo mestni potniški prevoz.

2.8.1 Dodatek za prevoz pri štipendijah

Študentje, ki prejemajo štipendijo, imajo vključen tudi dodatek za prevoz glede na oddaljenost stalnega prebivališča od kraja študija. Dodatek za leto 2009 znaša za oddaljenost od 5 do vključno 10 km 47,92 EUR, od 10 do 15 km 69,22 EUR, od 20 do 30 km 79,87 EUR, od 30 do 40 km 90,52 EUR in nad 40 km 99,04 EUR (MDDSZ, državne štipendije). V letu 2008/09 je bilo 6.245 študentov, ki je ob štipendiji prejelo dodatek za prevoz (Analiza: štipendije 2008/09 MDDSZ).

⁴⁰ Po Uletovi raziskavi ima v lasti svoj osebni avtomobil 33,6 % študentov (Ule, 2008)

2.8.2 Stroški prevoza iz začasnega prebivališča do kraja stalnega prebivališča

Stroške smo izračunali na podlagi predvidevanj, da gre študent domov vsak vikend v mesecu ter zato potrebuje povratno vozovnico. Vzeli smo tri največja študijska središča, torej Ljubljano, Maribor in Koper ter povzeli cene avtobusnih in železniških prevozov.

Tabela 26: Cene povratnih vozovnic iz univerzitetnih središč do večjih krajev v Sloveniji

Mesto	Cena štirih povratnih vozovnic za vlak	Cena štirih povratnih vozovnic za avtobus
Iz Ljubljane do		
Maribora	64,32 EUR	96,00 EUR
Murske Sobotе	99,36 EUR	134,40 EUR
Nove Gorice	64,24 EUR	186,60 EUR
Kopra	64,24 EUR	88,80 EUR
Iz Maribora do		
Nove Gorice	118,72 EUR	172,80 EUR
Kopra	163,20 EUR	179,20 EUR
Iz Kopra do		
Nove Gorice	48,24 EUR	69,60 EUR
Murske Sobotе	150,40 EUR	211,20 EUR

Vir: Avtobusna postaja Ljubljana, Slovenske železnice

Iz tabele lahko razberemo, da je cena avtobusnih prevozov višja od vozovnic za vlak. Tako študentje, ki so oddaljeni od študijskega središča približno 200 km, porabijo mesečno za prevoz okoli 160 EUR (za vlak). Če imajo študentje štipendije, dobijo dodatek na oddaljenost nad 40 km v višini 96,81 EUR, kar je pri študentih iz Kopra, ki študirajo v Mariboru le 60% pokritje stroška za prevoz. Stroški prevoza pa so za njih v višini povprečne mesečne štipendije.

2.8.3 Mesečne vozovnice iz stalnega do univerzitetnega prebivališča

Za izračun števila študentov, ki bivajo doma ter se vozijo v študijsko središče, smo uporabili analizo ankete Euroštudent 2008 ter število študentov po občinah in oddaljenosti največ 40 km do univerzitetnega središča. Tukaj ugotovimo, da je največji delež (40,3 %) študentov, ki se vozijo, v Mariboru.

Tabela 27: Študentje, ki bivajo doma (izven kraja študija) in se vozijo

Univerzitetno središče	% študentov, ki se vozijo	Št. študentov, ki se vozijo
Ljubljana	23,2	4.628
Maribor	40,3	3.581
Primorska	15,8	435
Nova Gorica	36,4	612

Vir: Euroštudent 2008

2.8.3.1 Medkrajevne mesečne vozovnice za vlak

Cene se izračunajo na podlagi odstotka bruto osebnega dohodka (BOD) na člana v družini ter oddaljenost. Hkrati se upošteva tudi, ali ima študent štipendijo ali ne. Študentje, ki nimajo štipendije, plačujejo glede na BOD različne cene vozovnic. Če pogledamo dejstvo, da se večina študentov vsakodnevno vozi do 40 km, ugotovimo, da je za študente za BOD od 0 % do 15 % cena vozovnice 24,65 EUR, za študente od 15 % do 30 % BOD 53,65 EUR, od 30 % do 55 % BOD pa 72,50 EUR. Za študente, ki majo BOD večji od 55 %, je cena vozovnice 87 EUR. Cene vozovnic so tako manjše, če je dohodek na družinskega člana manjši (Slovenske železnice).⁴¹

Pri študentih, ki imajo štipendijo, cena ni odvisna od BOD, ampak le od oddaljenosti. Tako je pri oddaljenosti od 31 do 40 km cena vozovnice 72,50 EUR. Po statističnih podatkih prodaje vozovnic študentje kupijo od 400 do 750 vozovnic, različno glede na mesec nakupa (Slovenske železnice).

2.8.3.2 Medkrajevne mesečne vozovnice za avtobus

Tabela 28: Cenik vozovnic v medkrajevnem prometu v Ljubljani

Razdalja v km	1-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35	36-40
Šolska vozovnica v EUR	52,85	68,60	84,35	96,95	109,55	125,30	141,05	159,95

Vir: LPP mestni in medkrajevni potniški promet⁴²

V ceni avtobusne mesečne vozovnice je vključen 30% popust. Dijaki in študentje so upravičeni še do subvencije na podlagi pravilnika o subvencioniranju prevoza dijakov in študentov. Mesečna vozovnica za študenta, ki ima BOD od 30% do 55% ter je oddaljen od študijskega središča od 36 do 40 km, tako znaša 132,76 EUR. V primerjavi z vlakom je torej avtobus dražje prevozno sredstvo, vendar za večino študentov bolj dostopno zaradi boljših cestnih povezav.

V pravilniku je določeno, da pripada vsem študentom subvencija v višini 7 % cene vozovnice. Študentje, ki prejemajo štipendijo, imajo 17% subvencije za prevoz (po 5. členu Pravilnika o subvencioniranju prevoza študentov). Iz dopisa Ministrstva za promet (z dne 11. 6. 2009) je Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo za regresiranje študentov v letu 2008 **namenilo 1.088.256 EUR**. V pravilniku o subvencioniranju prevozov za dijake in študente je določeno, če je BOD do 15%, znaša subvencija 50 %, če je BOD od 15 do 30%, je subvencija v višini 30 %, za 30 do 55% BOD znaša subvencija 17 % ter nad 55% BOD je subvencija 7%. Višina subvencije se zvišuje za 10 % nad 40 km do 60 km oddaljenosti stalnega prebivališča od kraja izobraževanja, ter za 20 % nad 60 km oddaljenosti (po 4. členu Pravilnika o subvencioniranju prevoza študentov).

⁴¹ Dostopno na: <http://www.slo-zeleznice.si/uploads/SUB418B01032009.pdf>

⁴² Dostopno na: <http://www.jh-lj.si/index.php?p=4&k=509>

Tabela 29: Cena mesečne medkrajevne vozovnice v Mariboru

Razdalja v km	0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35	36-40
Cena mesečne vozovnice v EUR	26,00	54,00	69,00	81,00	93,00	108,00	123,00	123,00

Vir: Veolia transport Štajerska d.d.⁴³

Tabela 30: Cena mesečne medkrajevne vozovnice iz Kopra

Razdalja v km	0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	36-30	31-35	36-40
Mesečna vozovnica v EUR	52,65	72,90	92,00	108,00	124,00	144,00	164,00	188,00

Vir: Veolia transport dolnjska in primorska d.d.⁴⁴

Tako v Mariboru kot v Kopru se študentske mesečne vozovnice obračunajo glede na pravilnik o dodelitvi subvencije, za katero morajo študentje vložiti vlogo o pridobitvi subvencije. Iz tabel lahko ugotovimo, da so cene glede na oddaljenost na Primorskem višje kot v štajerski ali osrednjeslovenski regiji.

2.8.4 Vozovnice za mestni promet

Prav tako študenti uporabljajo mestni potniški promet. Podatki raziskave Ljubljanskega potniškega prometa kažejo, da so leta 2005 dijaki in študentje predstavljali 47,7 % potnikov. Prihodek od šolskih mesečnih vozovnic je predstavljal 21,5 % (LPP: 2005)⁴⁵. Cena mestnih mesečnih vozovnic v Ljubljani znaša 17 EUR. Subvencijo za vozovnice plačuje Mestna občina Ljubljana⁴⁶. V Mariboru in Kopru študentje v večji meri ne potrebujejo mesečnih vozovnic zaradi bližine začasnega prebivališča in fakultet.

V Ljubljani je bilo po podatkih Bus d.o.o. v študijskem letu 2009/2010 do 18. 1. 2009 prodanih 20.234 študentskih mesečnih vozovnic ter 546 vozovnic za študente višjih šol, kar pomeni, da mestno vozovnico v Ljubljani uporablja tretjina študentov.

⁴³ Dostopno na: http://www.veolia-transport.si/tmpl/ExtensionPage_23612.aspx?epslanguage=ML

⁴⁴ Dostopno na: http://www.veolia-transport.si/tmpl/ExtensionPage_5867.aspx?epslanguage=ML

⁴⁵ Raziskava mestnega potniškega prometa 2005, dostopno na: http://www.google.si/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=1&ved=0CAcQFjAA&url=http%3A%2F%2F24ur.com%2Fpopularizacija-mestnega-potniskega-prometa.html&rct=j&q=RAZISKAVA+Mestnega+potni%C5%A1kega+prometa&ei=LZJdS_XWPMSB_QbUnJiBQ&usg=AFQjCNEEdyyM9iKaulxYKBoBvEUwUJ6iPQ

⁴⁶ Ob tem je potrebno navesti, da je Mestna občina Ljubljana na 6. seji Mestnega sveta Ljubljane predlagala sklep, s katerim bo 1. septembra 2010 ukinjena subvencija za mesečne šolske vozovnice za šolarje, ki niso občani MOL, dostopno na: http://www.ljubljana.si/si/mol/mestni_svet/seje/79515/detail.html, študentov izven regije je 60 %.

2.9 ZDRAVSTVENO VARSTVO ŠTUDENTOV

Vprašanje zdravstvenega varstva predstavlja segment socialne varnosti in je v Sloveniji opredeljeno v 50. členu Ustave RS. Ustava tudi posebej določa v 51. členu, da ima vsakdo pravico do zdravstvenega varstva pod pogoji, ki jih določa zakon. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ) določa, da se študente umešča v skupino družinskih članov zavarovanca (otroci) po 20. členu ZZVZZ.

Pri uveljavljanju pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja skladno z Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju **ima študent pravico do proste izbire zdravnika in zdravstvenega zavoda**. Izbere si lahko osebnega zdravnika splošne medicine, osebnega zobozdravnika, ženske pa tudi osebnega ginekologa. Zavarovana oseba se mora ob zdravstvenih težavah vedno najprej obrniti na svojega osebnega zdravnika, če pa gre za primere nujne medicinske pomoči, se obrne na najbližjega zdravnika. Zamenjava osebnega zdravnika je možna po poteku enega leta od prejšnje izbire.

Ob opravljanju študentskega dela so študenti zavarovani za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Na podlagi 6. točke 17. člena in 2. alineje 2. točke 49. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju morajo prispevek plačevati vse pravne in fizične osebe, kjer študenti/dijaki opravljajo delo. Trenutni znesek znaša 4,34 EUR mesečno, prispevek pa določa skupščina Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS). Znesek so dolžni plačevati delodajalci, plačuje se mesečno od vsake realizirane napotnice.

2.9.1 Diskriminacija študentov starejših od 26 let pri plačevanju obveznega in dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja

Vlada RS oz. Ministrstvo za zdravje je v letu 2008 izvedlo spremembo Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ) in sprejelo novelo zakona, po kateri redni študenti, starejši od 26 let, nimajo več pravice do brezplačnega obveznega in dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja. Problem omejevanja pravic, izhajajočih iz ZZVZZ, je predvsem diskriminacija na podlagi starosti in je hkrati tudi v nasprotju s solidarnostno naravnostjo sistema zdravstvenega zavarovanja. Študent, starejši od 26 let (ki je tudi del šolajoče se populacije) mora namreč od svojih morebitnih in nerednih prihodkov iz študentskega dela odvajati še prispevke za zdravstveno zavarovanje.

2.9.1.1 Diskriminacija glede na visokošolski program

Visokošolski programi na različnih visokošolskih zavodih ne trajajo enako dolgo. Nekateri programi so tudi po izvedeni bolonjski reformi ostali petletni ali celo daljši. Gre za t.i. regulirane poklice, npr. arhitektura, veterina, medicina, dentalna medicina.

Še posebej v primeru medicine in dentalne medicine traja študij 6 let. S pripadajočim absolventskim stažem tako študent v okviru svojih pravic lahko študira 7 let. Kljub temu so prav študentje medicine tisti, ki po podatkih Univerze v Ljubljani študirajo relativno najhitreje ni je njihov povprečni čas študija nekaj čez 7 let.

V primeru, da se študent v starosti 19 let vpiše na študij medicine, ga bo predvidoma končal pri svojih 26-ih letih. Če je rojen v začetku leta, bo torej za takega študenta obvezno plačati zdravstveno zavarovanje kljub temu, da ni niti ponavljal, niti prekinil študija in ob dejstvu, da je svoje obveznosti opravljal redno ter nad povprečjem.

Nerazumljivo je, da je zakonodajalec popolnoma prezrl študente teh študijskih programov in jih tako postavil v neenakopraven položaj s tistimi študenti, ki so se odločili za enega od drugih visokošolskih programov.

2.9.1.2 Diskriminacija glede na materialni status študenta

Študente, ki dopolnijo 26 let, Zakon prisili v plačevanje zdravstvenega zavarovanja. Obvezno zavarovanje je mogoče kriti sicer kot občan in ga plača občina, kjer ima študent stalno prebivališče. Prostovoljno zavarovanje si mora v vsakem primeru plačati sam.

Občina pokrije obvezno zdravstveno zavarovanje tistim študentom, ki s svojimi prihodki in premoženjem ne presežejo določenega cenusa (slednji znaša 50 % minimalne plače). Nekateri študenti si krijejo svoj študij z lastnim delom. Delajo preko študentskega servisa, honorarno, itd. Ti so sedaj še dodatno postavljeni v težaven položaj, saj si morajo tudi obvezno zdravstveno zavarovanje plačati sami, v kolikor so v zadnjih mesecih zaslužili več kot določa cenzus; še posebej če živijo sami in niso več vzdrževani družinski člani.

2.9.1.3 Diskriminacija glede na osebne okoliščine

Posameznik lahko prekine študij zaradi osebnih okoliščin, na katere nima vpliva. Razlogi so lahko precej različni – od kronične bolezni ali poškodbe, težkih socialnih razmer, družinskih razmer, materinstva/očetovstva, izgube štipendije, itd. Študij lahko ponavlja ali zamrzne – te pravice ima zagotovljene. Pravico ima tudi enkrat zamenjati študijski program, v kolikor opusti sedanji študij iz subjektivnih ali objektivnih razlogov.

Taki študentje so zaradi zgoraj naštetih in drugih osebnih okoliščin diskriminirani in postavljeni v neenakopraven položaj s tistimi, ki so sicer imeli (optimalne) pogoje za študij, so zdravi, materialno in bivanjsko preskrbljeni.

Zakonodajalec ni predvidel zgoraj naštetih okoliščin, ki jih sicer nekateri drugi zakoni jasno navajajo.

2.9.1.4 Diskriminacija glede na starost ob začetku študija

Študent lahko začne svoj študij leto ali dve kasneje kot njegovi vrstniki. Okoliščine so lahko ponovno različne in nepredvidljive – od bolezni in poškodb, socialno-materialnih razmer ipd. pa do neuspešnega kandidiranja na želeni visokošolski program.

Primer: v kolikor se dijak v 1. letniku srednje šole hudo poškoduje, bo morda ponavljal letnik (daljša hospitalizacija, rehabilitacija). Čez leta se bo tako vpisal s svojimi 20-imi ali

21-imi leti na študij arhitekture, kjer bo redno študiral s povprečno oceno 10, vpisal absolventski status ter napisal diplomu kot najboljši študent fakultete. Kljub temu si bo moral plačevati zdravstveno zavarovanje ob koncu študija sam.

Zdi se krivično, da bi moral tak študent »tako ali tako že končati do 26. leta« svoj študij, kot se je zagovarjalo Ministrstvo za zdravje.

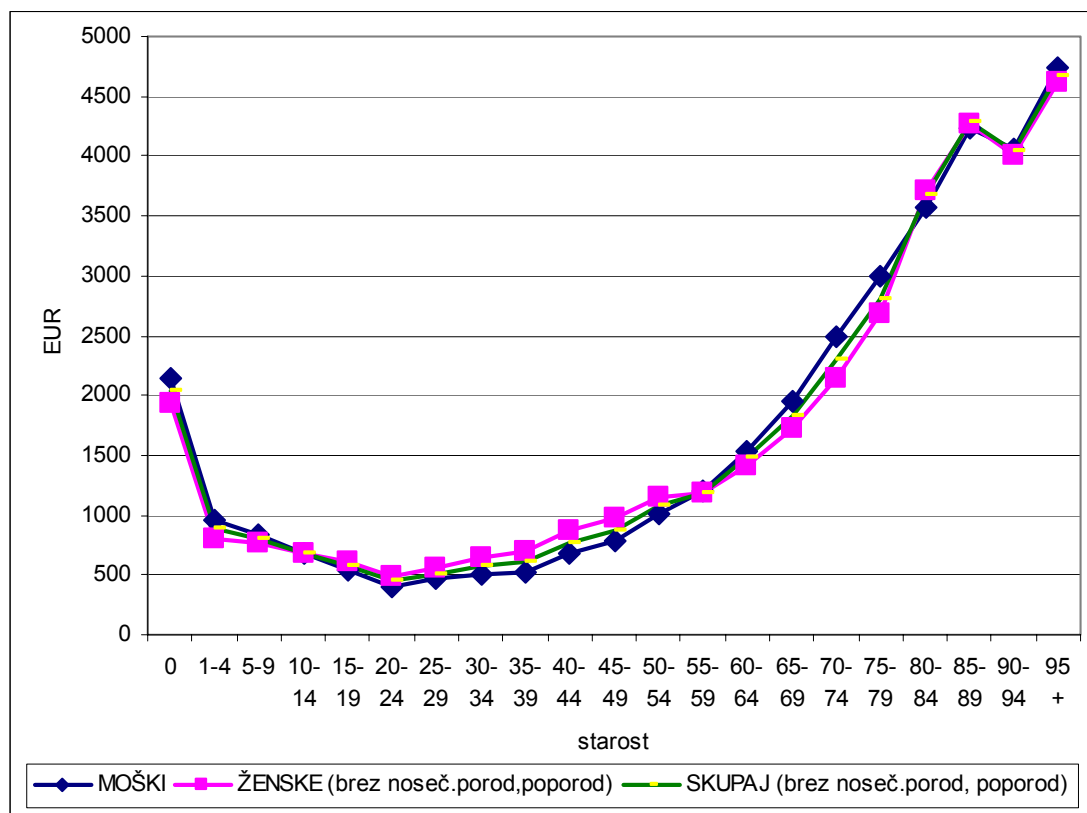
2.9.2 Stroški plačevanja zdravstvenega zavarovanja za študente starejše od 26 let

Po podatkih ZZZS je bilo na dan 8. 8. 2008 v bazo obveznega zdravstvenega zavarovanja vpisanih 8.324 oseb z veljavnim potrdilom o šolanju. Prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje (OZZ) znaša 14 EUR in ga študent zavarovanec vplačuje mesečno na domači izpostavi ZZZS⁴⁷, za dopolnilno zdravstveno zavarovanje (DZZ) pa znaša dobrih 24 EUR; študent lahko DZZ sklene na eni od treh zavarovalnic, ki to zavarovanje ponujajo. Tako so študentje, starejši od 26 let, v zdravstveno blagajno leta 2008 prispevali med 1.398.432 EUR (v primeru, da so vsi omenjeni študentje vplačevali le prispevek za OZZ) in 3.795.744 EUR (v kolikor so vsi omenjeni študentje vplačevali prispevke tako za OZZ kot tudi za DZZ) na letni ravni. Tu velja poudariti dejstvo in sicer, v kolikor se 22. člen ZZVZZ spremeni v prvotno stanje pred spremembo z dne 25. 7. 2008, država ne bo imela nikakršnih dodatnih izdatkov – zavarovanje otroka preko staršev namreč v celoti krijeta delodajalec in delojemalec, seveda pa izpade zgoraj izračunani priliv v zdravstveno blagajno (vir: ZZZS).

Zdravstveni posegi in storitve so v študentski populaciji ocenjeni kot redki, saj je bilo v letu 2007 kurativnih obiskov v splošni medicini v populaciji od 20 do 29 let 7,8 % vseh obiskov, preventivnih obiskov v splošni medicini pa le 0,8 % vseh obiskov, iz česar lahko zaključimo, da predstavljamo študentje relativno majhno breme zdravstveni blagajni (vir: Zdravstveni statistični letopis 2007). Podobno lahko ocenimo iz sledeče tabele, da mladi med 20 in 29 leti starosti predstavljamo zdravstveni blagajni najmanjše stroške, le okoli 500 EUR na leto.

⁴⁷ V kolikor študent izkazuje prihodke, ki znašajo pod določenim cenzusom, lahko prispevek za njegovo OZZ pokrije občina. Vendar je potrebno poudariti, da imajo občine drugačno pravno prakso reševanja tega problema.

Tabela 31: Izdatki za zdravstvo na prebivalca, SI 2006

Vir: Zdravstveni statistični letopis 2007

V letu 2008 je ZZZS s svojimi 2.209,4 milijona EUR odhodkov pokrival več kot 70-odstotni delež celotnih izdatkov za zdravstvo v Sloveniji. Po izračunu Mitje Čoka⁴⁸ je tako na prebivalca povprečno porabljen 1.079 EUR denarja za nabor zdravstvenih pravic, ki jih zagotavlja ZZZS. Tako naj bi po navedbi avtorja: »Tisti prebivalci Slovenije, ki v ZZZS ne vplačujejo prispevkov, kot so na primer dijaki in študentje, tako prejema implicitno »subvencijo« v letni vrednosti 1079 evrov, ki jo pokrijejo drugi vplačniki v ZZZS« (Čok, 2009). Vlada tako navaja te podatke o uporabi v zdravstvu celo v Slovenski izhodni strategiji⁴⁹, s katero predlaga povečanje bremena za študente, ob tem pa spregleda ravno mnenje Čoka, da: »Tudi pri študentskem delu ni posebne rezerve za dodatne zdravstvene prispevke. Zbiranju prispevkov niti ni namenjeno, saj pomaga financiranju študija in resni študentje zanj prav veliko časa nimajo« (Čok, 2009).

Povprečni mesečni prihodek, izračunan iz povprečne štipendije, števila podeljenih štipendij, števila vseh študentov in celotnega prihodka od študentskega dela, znaša na študenta 292 EUR. Prispevek za OZZ in DZZ, ki ga mora plačati študent, starejši od 26 let, tako predstavlja kar 13 % njegovega prihodka! Če vzamemo v ozir še oceno, da

⁴⁸ Spletno Delo: Solidarnost po slovensko; 25. 12. 2009, dostopno na: <http://www.delo.si/clanek/95603>

⁴⁹ Slovenska izhodna strategija 2010-2013, dostopno na:

http://www.google.si/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=1&ved=0CAcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.zur.nal24.si%2Fdocuments%2F348177.pdf%3F38&rct=j&q=lzhodna+strategija+slovenije+.pdf&ei=7Z9dS9x8kYL9Bq-gjJlF&usq=AFQjCNEmyYlh1R65jcF9zUjVg_OfYKAr8q

potrebuje povprečen študent za pokritje svojih minimalnih stroškov 562 EUR mesečno, si težko predstavljamo, da mora kot predstavnik šolajoče se populacije dodatno plačevati še prispevke za zdravstveno zavarovanje, ob tem pa predstavlja enega najbolj zdravih delov slovenske družbe.

Predlagana rešitev:

Predlagamo, da se 22. člen ZZVZZ spremeni tako, da se glasi:

»Otrok, ki ni sam zavarovanec, je zdravstveno zavarovan kot družinski član do dopolnjenega 15. leta starosti oziroma do dopolnjenega 18. leta starosti, po tej starosti pa, če se šola, in sicer do konca rednega šolanja.«

Vendar ob tem predlagamo, da se v zakonodaji poenoti termin statusa študenta, pri katerem se v Zakonu o visokem šolstvu navede vse pravice, izhajajoče iz statusa študenta, v drugi zakonodaji pa se pravice in obveznosti vežejo na dano definicijo.

Menimo, da bi bila sprememba zakonodaje, ki se tiče študentov, bistveno bolj optimalna in pozitivna, če bi se spremembe usklajevale v dialogu s študenti. Glede na to, da študenti predstavljamo dvajsetino vseh zavarovancev, nas je potrebno aktivno vključiti v proces zdravstvene reforme. Država se mora zavezati, da se bo o študentski zdravstveni problematiki dogovarjala neposredno s predstavniki študentov.

2.10 OSTALI STROŠKI ŠTUDIJA

2.10.1 Stroški povezani s študijem

Ob stroških za nastanitev, prehrano in prevoz se študent sooča tudi z drugimi stroški neposredno povezanimi s študijem: vpisnina, literatura, učbeniki, obštudijske dejavnosti, učni pripomočki.

2.10.1.1 Vpisni stroški

Šolnine in vpisne stroške na državni ravni opredeljuje Pravilnik o šolninah in drugih prispevkih v visokem šolstvu.⁵⁰ Ta v tretjem členu pravi, da se rednim in izrednim študentom lahko zaračunajo naslednji prispevki:

- vpisni stroški (stroški izbirnih postopkov, vpisna dokumentacija, indeks, študentska izkaznica ipd.),
- stroški četrtega in nadaljnjih izpitov pri istem predmetu,
- stroški komisijских izpitov,
- stroški, povezani z izvajanjem študijskega programa na terenu in strokovnih ekskurzijah (prevoz, namestitve ipd.).

⁵⁰ Dostopno na:

http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumenti_visokosolstvo/zakonodaja_VS/01a-PravilnikSolnine.doc

Na žalost poleg tega člena obstaja tudi trinajsti člen, ki pravi: »Če s tem pravilnikom oziroma z drugimi predpisi ni drugače določeno, pristojni organ visokošolskega zavoda določi ceno tudi za druge posamične storitve.«, kar v praksi pomeni, da večina visokošolskih zavodov zaračunava storitve, ki niso predvidene s tem pravilnikom in jih ponavadi utemeljujejo z nadstandardnimi storitvami. Seveda študent nima izbire, ali si želi nadstandard ali ne.

Vpis v prvi letnik na Univerzi v Ljubljani (UL) stane 25,43 EUR⁵¹, na Univerzi v Mariboru (UM) 20,77 EUR⁵² (študentje Fakultete za logistiko UM morajo plačati za vsak letnik še 100 EUR za e-gradiva),⁵³ na Univerzi na Primorskem (UP) 59,24 EUR⁵⁴ ter na Univerzi Nova Gorica (UNG) 24,00 EUR⁵⁵. Vpis v višji letnik in absolvent je cenejši, saj je izvzet strošek indeksa in študentske izkaznice. Tako vpis na UL stane 17,69 EUR, na UM 14,78 EUR⁵⁶ ter na UP 49,43 EUR.⁵⁷

Sicer pa se dodatni stroški zelo razlikujejo med študijskimi programi ter so odvisni od obvezne prakse in predvsem od strokovnih ekskurzij, ki so v nekaterih programih obvezne. Stroške nosi študent sam. Včasih se zgodi, da priskočijo na pomoč sponzorji, fakulteta in lokalne študentske organizacije. Najbolj transparentno na univerzitetni ravni ima stroške urejene UL. Tako so v cenik vključeni tudi stroški ekskurzij oziroma terenskih vaj. Ti stroški se gibljejo od 20 EUR do 835 EUR⁵⁸ (za celoten študij).

⁵¹ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/PravilnikPrispevkilnVrednotenjeStroskov0910/cenikUL2009-2010.xls

⁵² Poleg vpisnih stroškov morajo študentje plačati še 2,17 EUR prispevka na predlog Študentskega sveta UM, prav tako morajo študentje posameznih članic plačati do 9,00 EUR stroškov obvezne prakse, dostopno na: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=16104>

⁵³ Ibidem

⁵⁴ V kolikor študent naroči tiskano izdajo priročnika ter članica določi maksimalno višino prispevka za obštudijsko dejavnost, dostopno na: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/studij/Cenik_storitev_UP_2009_10/Cenik_ob_vpisu_zadnji_13_07_2009.xls

⁵⁵ Dostopno na: <http://www.p-ng.si/si/studijski-programi/cenik/cenik-2009-2010/>

⁵⁶ Poleg vpisnih stroškov morajo študentje plačati še 2,17 EUR prispevka na predlog Študentskega sveta UM, prav tako morajo študentje posameznih članic plačati do 9,00 EUR stroškov obvezne prakse, dostopno na: <http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=16104>

⁵⁷ V kolikor študent naroči tiskano izdajo priročnika ter članica določi maksimalno višino prispevka za obštudijsko dejavnost, dostopno na: http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/studij/Cenik_storitev_UP_2009_10/Cenik_ob_vpisu_zadnji_13_07_2009.xls

⁵⁸ Dostopno na: http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/PravilnikPrispevkilnVrednotenjeStroskov0910/cenikUL2009-2010.xls

Tabela 32: Stroški vpisnine za redne študente na posamezni univerzi v študijskem letu 2008/2009

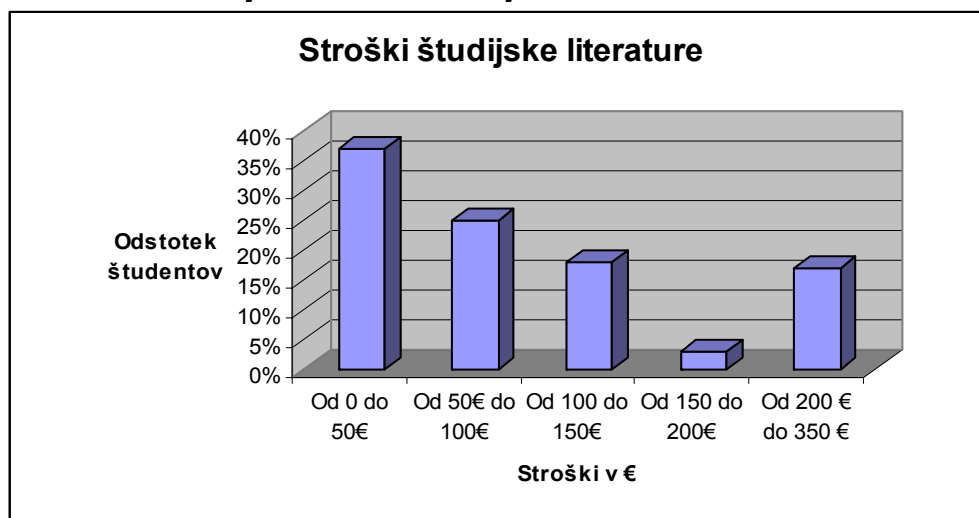
<i>Univerza</i>	<i>Št. vpisanih v 1. letnik</i>	<i>Vpisnina za 1. letnik v EUR</i>	<i>Skupni znesek od vpisnin v EUR</i>	<i>Vpisnina višjih letnikov in absolventov v EUR</i>	<i>Št. študentov višjih letnikov in absolventov</i>	<i>Skupni znesek od vpisnin v EUR</i>
Univerza v Ljubljani	15.122	25,43	384.552,46	17,69	41.469	733.586,61
Univerza v Mariboru	6.531	20,77	135.648,87	14,78	15.569	230.109,82
Univerza na Primorskem	1.644	59,24	97.390,56	49,43	4.322	213.636,46
Univerza v Novi Gorici	184	24,00	4.416,00	24,00	456	10,944
SKUPAJ	23.481		622.007,89		61.616	1.188.276,89

Vir: SURS⁵⁹

2.10.1.2 Študijska literatura

Po analizi Evroštudent 2007 ugotavljamo, da so študentje v letu 2007 v povprečju porabili 33 EUR za nakup študijskega gradiva.(Evroštudent 2007). Po Anketi Zveze ŠKIS 2009, kjer so kot stroški študijske literature upoštevani nakup knjig, fotokopije, ter nakup pisarniškega materiala, je najvišji odstotek (37%) porabilo od 20 do 50EUR mesečno za nakup študijske literature. Drugi največji delež študentov, t.j. 25%, je porabilo v ta namen od 50 do 100EUR mesečno. Relativno visok odstotek (17%) pa od 200 do 350EUR.

Graf 9: Stroški študijske literature v študijskem letu 2009/2010

Vir: Anketa Zveze ŠKIS, december 2009

⁵⁹ http://www.vpis.uni-lj.si/vpis/analiza/uvod_analiza2008.pdf,
http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0955201s&ti=%8Atudentje+visoko%9Aolskega+%9Atudija%2C+po+visoko%9Aolskih+zavodih%2C+vrsti+programa%2C+na%2C+in+%9Atudija%2C+letnikih+in+spolu%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/08_terciarno_izobraz/01_09552_vpisani_dodiplomska/&lang=2

2.10.2 Drugi stroški

Tretja vrsta stroškov s katerimi se Slovenski študent sooča pri študiju so vezane na prostočasne dejavnosti: GSM, šport in rekreacijo ter zabavo. Raziskava Evroštudent 2007 je pokazala, da so v povprečju študentje v letu 2007 porabili 58 EUR za obleko/kozmetiko in 50 EUR za zabavo in sprostitev. (Evroštudent 2007).

Na podlagi tabela x, lahko povzamemo povprečno porabo študentov za posamezne kategorije potrošnje v letu 2008. Tako npr. kar 36,5% vseh anketiranih študentov porabi za oblačila in obutev nekje od 20 do 50 EUR, podoben znesek prevladuje tudi za razvedrilo in zabavo, medtem ko več kot polovica študentov porabi za osebno higieno nekje do 20 EUR mesečno.

Tabela 33: Drugi stroški slovenskega študenta

	0	Do 20	Nad 20 do 50	Nad 50 do 100	Nad 100 do 250	Nad 250 do 500	Nad 500
Oblačila in obutev	7,9%	22,2%	36,5%	24,8%	7,3%	1,1%	0,2%
Razvedrilo zabava	6,6%	33,5%	39,3%	16,4%	3,6%	0,6%	0,2%
Sredstva za osebno nego	7,9%	53,6%	30,1%	7,3%	0,7%	0,3%	0,1%
Obštudijsko izobraževanje	75,6%	13,3%	6,3%	3,0%	1,3%	0,3%	0,1%
GSM naročnina in pogovori	6,3%	41,4%	43,7%	7,5%	0,9%	0,1%	0,1%

Vir: Ule 2008

2.10.3 Primernost uvajanja študentskih kreditov

Zadnje čase je v medijih mogoče zaslediti ideje o ponujanju ugodnih študentskih kreditov, ki bi študentom olajšali študij. Nekateri zagovarjajo možnosti tega ukrepa kot morebitno pozitivno pridobitev za študente, saj država ni zmožna oziroma ne želi štipendirati vseh študentov s primerno visokimi štipendijami.

Dejstvo je, da bi veliko študentov brez primerne socialne pomoči imelo onemogočen dostop do visokega šolstva, predvsem zaradi ekonomskih razlogov. Ko govorimo o pomoči študentom, je pomembno, da imamo v mislih dejstvo, da visokošolski stroški niso samo šolnine (pri izrednem študiju) temveč tudi ostali stroški povezani s študijem (vpisni stroški, strokovne ekskurzije, terensko delo, nakup študijske literature itd.) ter življenjski stroški (stanarina, prevoz, prehrana itd.).

Študentska pomoč v Evropi se izraža skozi štipendije, kredite in brezplačne storitve oziroma storitve s popustom. Razlika med štipendijo in posojilom je za študente ogromna. Pomeni ločnico med dejanskim financiranjem študentov in ustvarjanju položaja upnik – zadolženec. **Posojilo oziroma kredit ni študentska pomoč.** Ugodna obrestna mera in odložen rok vračanja mnogokrat ustvarita lažno sliko posojil kot dodatno pomoč študentom.⁶⁰

⁶⁰ <http://www.esib.org/index.php/documents/policy-papers/301-policy-paper-qfinancing-of-higher-educationq>

Potrebno se je zavedati, da je še tako ugoden študentski kredit potrebno odplačati, ponavadi po zaključku študija. Doba odplačevanja je odvisna od velikosti kredita, dobe odplačevanja in višine prejemkov ob zaposlitvi. V primeru, ko smo uspešni pri iskanju prve zaposlitve, nas že obremenjuje relativno velik dolg, ki ga je potrebno odplačati. Pričakovanja o samostojnem družinskem življenju in reševanju stanovanjskega problema se tako močno otežijo oziroma zavlečejo za daljše časovno obdobje. Prav tako lahko prisila po jemanju kredita ogrozi dostopnost visokega šolstva, saj predstavlja določeno tveganje predvsem za socialno šibkejši sloj prebivalstva, ki se zato težje odloča za študij. Navedeno dokazujejo izkušnje iz Velike Britanije, kjer so uvedli šolnine in t.i. ugodne študentske kredite. Od leta 2009 je povprečna zadolženost mladih diplomantov okrog 23.000 EUR. Doba odplačevanja je med 15 in 25 leti. Prav tako dolg 30 % delovne sile z diplomo pomeni veliko zadolženost prebivalstva ter težko doseganje plač, ki so jih pričakovali z diplomo.⁶¹ Študentski dolg v Veliki Britaniji naj bi znašal preko 5,7 milijarde EUR. V dveh letih od uvedbe sistema šolnin in ugodnih študentskih kreditov se je delež študentov, ki prihajajo iz socialno šibkejšega dela prebivalstva, zmanjšal za 2 %. Tri četrtine mladih, ki prihajajo iz socialno šibkejšega dela prebivalstva, je kot glavni razlog, da niso vstopili v visokošolsko izobraževanje, navedlo strah pred zadolženjem.⁶² Raziskava, ki jo je opravila Univerza v Georgiji, je pokazala, da je kar 67 % brucev ameriških univerz zaskrbljeno glede odplačevanja svojih kreditov⁶³. Wall Street Journal pa navaja, da si kar dve tretjini ameriških študentov za študij najame kredite, ki povprečno do konca študija znašajo 23,186 ameriških dolarjev⁶⁴. Pomembno je, da država štipendije ne smatra kot strošek, temveč kot investicijo, ki se bo večkratno povrnila. Noben še tako ugoden kredit ne more nadomestiti neposredne študijske pomoči.

⁶¹ <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20091204100458266>

⁶² 10th Barclay's Students Survey

⁶³ <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=2010012307020294>

⁶⁴ http://www.workers.org/2009/us/students_1224/

3. NEZADOSTNI POGLED NA ŠTUDENSKO DELO – KRITIKA MALEGA DELA IN PRIPRAVA IZHODIŠČ IZBOLJŠAV ŠTUDENSKEGA DELA

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je za javno obravnavo pripravilo izhodiščni dokument »Zakon o malem delu – strokovne podlage in izhodišča«, v katerem predstavlja nekatere statistične podatke in jih uporablja kot izhodišča za spremembe opravljanja občasnega in začasnega dela dijakov in študentov. Vendar pa Študentska organizacija Slovenije v njem **odkriva vrsto pomanjkljivosti in nedorečenosti, brez katerih se nadaljnje delo na tem področju ne more opraviti, dokler ne bo prikazana realna slika na področju zaposlovanja in študentskega dela.**

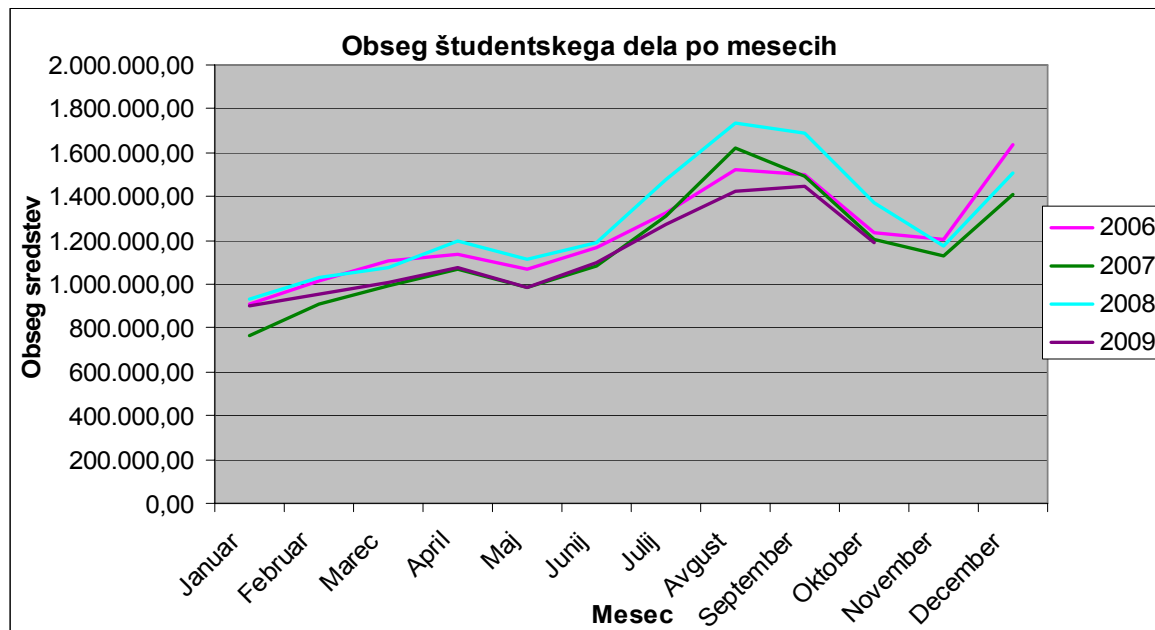
V tem pogledu je potrebno dodatno pripraviti vrsto informacij, ki so po mnenju Študentske organizacije Slovenije nujno potrebne, preden se lahko kot socialni partnerji o tej tematiki pričnejo pogovori. Študentska organizacija Slovenije zagovarja interese študentov v Sloveniji, ki jih predstavlja nasproti Vladi RS, zato ne bo sprejemala nikakršnih rešitev brez pravega pregleda situacije na tem področju. V tem procesu je pripravljena konstruktivno sodelovati, zato je v nadaljevanju predstavljen celovit pogled in razumevanje situacije, ki se ga nikakor ne sme zanemariti.

Glede na navedbe:

»Po drugi strani pa SURS ugotavlja tudi, da je v tretjem četrtletju 2009 v Sloveniji prišlo do povečanja števila tistih, ki so delali preko študentskih servisov. Število le-teh se je v primerjavi s prejšnjim četrtletjem povečalo za 13,000 ali za 35 %, vendar jih je bilo kljub temu za 10,000 manj kot v tretjem četrtletju lanskega leta. Slednje nakazuje, da delodajalci ob nekoliko boljših gospodarskih kazalcih raje posegajo po »fleksibilnem« študentskem delu, kot da bi sklepali redna delovna razmerja (vir: SURS).«

Študentska organizacija poudarja, da je cikel povpraševanja po študentskem delu vezan na sezonsko delo in izpitna obdobja, zato je povečanje števila v tretjem četrtletju stalnica skozi vsa leta. Primerjava med leti 2006-2009 pa prikazuje, da je obseg študentskega dela kumulativno v letu 2009 najbolj upadel, iz česar je možno zaključiti, da delodajalci v enakih ciklih posegajo po študentskem delu.

Graf 10: Obseg študentskega dela po mesecih za leta 2006-2009

Vir: ŠOS

Glede navedbe o povečevanju deleža študentskega dela, kjer Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve navaja, da: »Ignjatovič in Trbanc (2009) ugotavljata, da študentsko delo postaja vse pomembnejši segment slovenskega trga delovne sile, saj se je od leta 2000 delež tako zaposlenih oseb med vsemi delovno aktivnimi povečal kar štirikrat (3,7 % v drugem četrtletju 2008 (SURSA, ADS 1993–2009))«, Študentska organizacija Slovenije navaja dejstvo, da se je v tem času povečalo tudi število študentov, medtem ko se je delež štipendij v tem času zmanjševal.

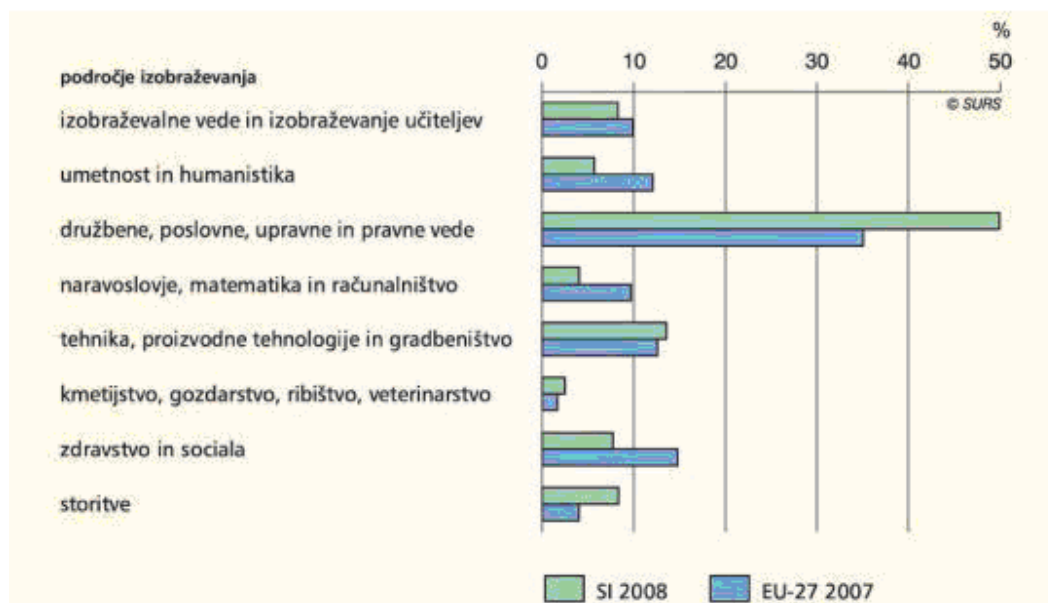
Pri navedbi: »Predvsem pri starejši mladi populaciji gre za poklice (predvsem tehnični in visokostrokovni poklici), kjer študentsko delo že dejansko konkurira tudi mladim diplomantom, torej populaciji, ki uspešno konča šolanje. Ugotovimo lahko, da skupina od 25. do 29. leta podaljšuje študentski status zato, da bi podaljšali tudi možnost zaposlovanja v posebno strukturiranem segmentu slovenskega trga delovne sile (kjer veljajo posebna pravila in pogoji ter delujejo specializirane institucije). Temu v prid govori tudi podatek, da ta skupina s študentskim delom nastopa že v poklicnih skupinah, kjer lahko izrabi strokovno znanje, pridobljeno s študijem.«, ugotovljamo, da Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ni navedlo relevantnih podatkov, iz katerih bi lahko o takem stanju sklepali.

Med opravljenimi raziskavami je Študentska organizacija Slovenije ugotovila, da starejši mladi, ki dokončujejo študij tehničnih ved, že delajo pri svojih potencialnih delodajalcih in tudi ob zaključku študija ne bodo imeli težav z zaposlitvijo, saj se ves čas navaja velika potreba po tehničnih profilih v Sloveniji.⁶⁵ Če upoštevamo podatek, da je število študentov in diplomantov na področju naravoslovja, matematike in računalništva (6,1 %)

⁶⁵ Pred diplomom je zaposlenih 40,4 % študentov tehničnih ved, 37,2 % družboslovnih ved, 21,1 % študentov naravoslovnih ved in 31,3 % študentov akademij. Domadenik in Farčnik (2009): Analiza slovenskih diplomantov generacije 2007. EF UL, FM UP.

ter področju tehnike, proizvodne tehnologije in gradbeništva (19 %) v Sloveniji premalo (tudi pri primerjavi z EU) in če upoštevamo navedbe Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, še vedno največ potreb v Sloveniji potrebujemo ravno pri tehničnih vedah (LPZAP 2009:14)⁶⁶.

Tabela 34: Diplomanti terciarnega izobraževanja po področjih izobraževanja, EU-27 in Slovenija, 2008

Vir: Eurostat

Zato v tem pogledu težko zaključimo, da študenti tehničnih ved konkurirajo diplomantom, saj so ti na Slovenskem trgu označeni za deficitarne. Med ukrepi za povečanje privlačnosti je omenjena tudi pobuda ministra za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo Gregorja Golobiča, da: »si bo v prihodnje prizadeval med drugim za razbremenitev plač inženirjev, zato da bi ti imeli več motivacije in bili ustrezneje nagrajeni za svoje delo, ki je ključno za kakovosten preboj slovenskega gospodarstva« (Dnevnik 30.11.2009; Minister Gregor Golobič si bo prizadeval za razbremenitev inženirskih plač)⁶⁷.

Prav tako študenti ostalih ved ne konkurirajo diplomantom na drugih področjih, saj je večji odstotek študentskih del glede na svojo začasno in občasno naravo povezanih z nizko produktivnostjo. Po statističnih podatkih študentskih servisov le-ti posredujejo okoli 22 % strokovnih del, 27 % administrativnih del, 25 % lažjih in fizičnih del, preostalo pa predstavlja delo na terenu, v gostinstvu in promociji. Za ta dela je zadovoljiva nižja stopnja izobrazbe. Ta struktura potrjuje začasno in občasno naravo študentskega dela, zato je za ohranitev fleksibilnega posredovanja zadovoljiva rešitev **povečanje nadzora na panogo študentskega dela**.

Prav tako je zopet potrebno popraviti tudi vzročnost podatka, da študenti stari od 25 do 29 let delajo več kot mlajši študenti. Ti študenti res delajo več, v povprečju so v letu 2008

⁶⁶ Dostopno na: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/Analize/2009/AnalizaLPZAP2009.pdf>

⁶⁷ Dostopno na: http://www.dnevnik.si/poslovni_dnevnik/1042319270

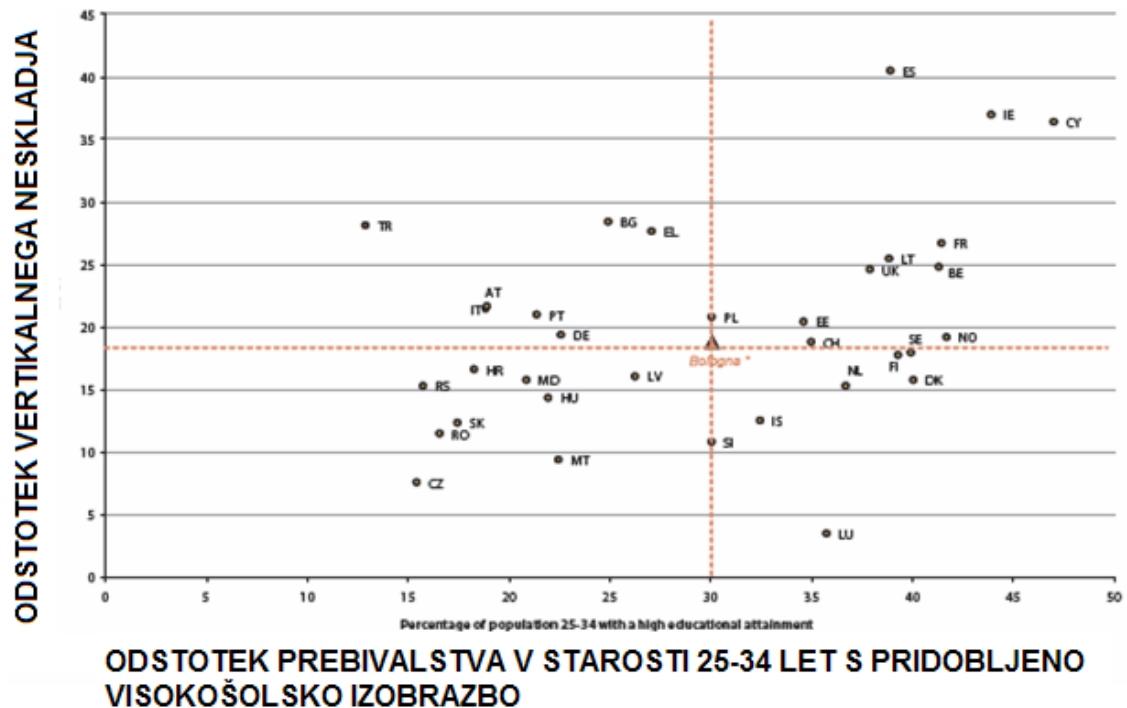
zaslužili 3.375 EUR, vendar pa ti študenti predstavljajo le 19,8 % tistih, ki so študentsko delo opravljali. Prav tako po podatkih Eurostudent 2007 vedno večji del starejših biva na svojem (Eurostudent 2007: 26)⁶⁸. Življenjski stroški študenta, ki živi v lastnem gospodinjstvu, so višji od povprečja in so v letu 2006/07 znašali povprečno 634 EUR mesečno (Eurostudent 2007, SURS). kot omenjeno, pa je povprečni strošek nastanitve že 150 EUR na študenta.

Na tem mestu pa želimo opozoriti na nevarnost, ki jo za mlade diplomante predstavljajo izhodišča Zakona o malem delu. Glede na raziskave (npr. Domadenik in Farčnik v Silaj 2009) so najmanj zaposljivi diplomanti iz ISCED področij Izobraževanje, Socialno delo, Družbene vede ter Umetnost in humanistika. Za ta profil diplomantov bi zelo težko trdili, da konkurenco na trgu dela predstavljajo študenti, obstaja pa velika nevarnost, da bodo to kmalu postali upokojenci. Na trgu dela, kjer izobrazba še zdaleč ni zagotovilo za zaposljivost, imajo večjo prednost osebe, ki imajo izkušnje, kompetence in izdelano socialno mrežo. V kolikor bi začasno in občasno delo dejansko predstavljalo konkurenco mladim diplomantom, potem bi bilo naravnost absurdno širiti krog oseb, ki lahko tovrstno delo opravljajo, še posebej, če so te osebe v objektivni prednosti tako pred diplomanti kot študenti.

Ob tem lahko zopet poudarimo na druga trenutna neskladja na slovenskem trgu dela. Po raziskavi *The Bologna Process in Higher Education in Europe: Key Indicators on the social dimension and mobility* je v kar polovici držav Bolonjskega procesa vertikalno strukturno neskladje, kjer morajo diplomanti sprejeti zaposlitev, za katero ni potrebna višja stopnja izobrazbe, kar 20 % (Eurostat: 2009: 116). **V Sloveniji je bilo leta 2007 vertikalno strukturno neskladje 12 %, vendar pa ob nepravilni uveljavitvi Zakona o malem delu lahko rezultira v še večjem poslabšanju in razvrednotenju izobrazbe v Sloveniji.**

⁶⁸ Medtem ko je delež študentov starih med 21 in 24 let, ki so na svojem, 29 %, se ta delež proti 28-emu letu in čez poveča na 63 %.

Graf 11: Delež mladih s pridobljeno visoko izobrazbo (ISCED 5-6) in vertikalno neskladje države EU – 27 in Slovenije

Vir: Eurostat

Eurostat v naslednji tabeli prikazuje položaj Slovenije nasproti ostalimi državami, ki so pričele z uvajanjem Bolonjske reforme, vendar pa se lahko trenutni položaj Slovenije z nedodelano spremembo trga dela zelo hitro spremeni. To dokazuje že dejstvo, da je Slovenija že leta 2006 sprejela politiko zaposlovanja, v kateri se iskalcu zaposlitve po šestih mesecih brezposelnosti lahko ponudi po izobrazbi za kar dve stopnji nižje »primerno« zaposlitev⁶⁹, kar ob podatkih Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, da je povprečna čakalna doba iskalca prve zaposlitve s terciarno izobrazbo 9,9 meseca pomeni, da bo v ta zaposlitveni pristop tudi vključen.

Ob takšnih zaposlitvenih pogojih in pritisku »malega dela« na slovenski trg dela, ki bo najbolj zajel prav mlade, se lahko kaj hitro zgodi, da se bo vertikalno neskladje še bolj povečalo.

⁶⁹ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB-F) 17.d člen.

3.1. NAPAČNE PREDPOSTAVKE MINISTRSTVA ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE PRI OCENJEVANJU PROBLEMATIKE TRENUTNE UREDITVE IN IZVAJANJA ŠTUDENTSKEGA DELA

- *»Podaljševanje študija zaradi dela preko študentskih servisov (fiktivni vpisi) - navidezno študirajoča mladina je ujeta v vrtinec negotovih, priložnostnih del in je zato dolgoročno bistveno bolj izpostavljena marginalizaciji na trgu dela, podaljševanje izobraževanja mladih tudi daljša odvisnost od staršev in ruši sistem vsem dostopnega visokošolskega izobraževanja (zaradi fiktivnih vpisov država namenja iz proračuna več sredstev, kot bi bilo sicer potrebno)«;*

Študentska organizacija Slovenije je v preteklosti že jasno izrazila in zagovarjala, da je potrebno za reševanje fiktivnih vpisov uvesti skupno evidenco vpisov. Pri tem je potrebno poudariti, da je potrebno ponovno preučiti vzročnost podaljševanja študija v Sloveniji. Dejstvo, da diplomanti povprečno v Sloveniji pridobijo prvo zaposlitev šele po desetih mesecih (vir: ZRSZ), s čimer obstajajo velika neskladja med družboslovnimi in naravoslovnimi smermi. Mladi diplomanti in študenti, ki se približujejo zaključku študija, se zavedajo, da na trgu dela ne obstajajo zanje prosta delovna mesta, kar se je še močnejše pokazalo v času krize. Pri tem je potrebno poudariti tudi absorpcijsko nesposobnost slovenskega gospodarstva, kjer je potrebno z novo razvojno politiko povečati ustvarjanje novih delovnih mest z višjo dodano vrednostjo.

Na slabo absorpcijsko sposobnost kaže že dejstvo, da se je število mladih visokoizobraženih iskalcev prve zaposlitve med januarjem 2009 iz 2.145 povečalo na 3.178 v začetku septembra 2009. Da je potrebno narediti več na tem področju pa nam povejo podatki, da je v letu 2007 diplomiralo na terciarni ravni kar 16.680 diplomantov, leta 2008 pa 17.221, v letu 2008 pa je bilo v absolventski staž vpisanih kar 18.919 študentov. V Napovedi zaposlovanja za leto 2009 (rezultati ankete LP_ZAP), ki jo vsako leto opravi Zavod RS za zaposlovanje, pa so za leto 2009 delodajalci napovedali 26.921 prostih delovnih mest, med katerimi bo 25.1 % namenjenih terciarnim izobrazbam, kar predstavlja okoli 6.750 zaposlitev, od katerih je le vsaka četrta za nedoločen čas, kar znese **le 1687 zaposlitev za nedoločen delovni čas**.

V ta namen je potrebno vzpostaviti skupno evidenco vpisov, ki bo omogočala nadzor nad že koriščenimi pravicami pri vpisu na visokošolski ali višješolski študij, kakor tudi ponovnega vpisa v sekundarno šolstvo, s čimer se bo odpravil problem financiranja visokošolskega izobraževanja iz proračuna, za »navidezno študirajočo mladino« pa je ob tem še vedno potrebno zagotoviti programe aktivne politike zaposlovanja, ki jim bo omogočil vstop na trg dela.

Študentska organizacija Slovenije bi rada opozorila, da trenutni trg dela predstavlja *»vrtinec negotovih, priložnostnih del«*. Glede na to, da je bilo v zadnjih dveh letih 75 % vseh delovnih razmerij sklenjenih za določen čas, nikakor ne moremo govoriti o varnosti ali gotovosti zaposlitve. Ravno iz te negotovosti zaposlitve izhaja kreditna nesposobnost mladih, zaradi česar pride do *»daljše odvisnosti od staršev«*.

Pri tem pa je še vedno potrebno resno analizirati ostale učinke, ki bi jih Zakon o malem delu imel nad zaposlovanjem mladih na trgu dela. Zastrašujoče je, da Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ni opravilo zadovoljive raziskave nad učinki, ki bi jih lahko imelo malo delo na dodatno marginalizacijo na trgu dela, saj takšno delo jasno kaže podobnost s tako imenovanimi **one-euro-jobs**, ki lahko še močneje in hitreje povečujejo že sedaj veliko kohorto »zaposlenih revnih«. Prav tako se iz trenutnih izhodišč Zakona o malem delu lahko opazi, da tudi institut malega dela sodi pod definicijo **negotovega, priložnostnega ter prekernega dela**, ki mladim prinaša le novo obliko nestabilne zaposlitve.

Na tem mestu bi Študentska organizacija Slovenije opozorila Vlado in resorna ministrstva, da omejevanje ali ukinjanje dela študentov ne bo rešilo veliko večjega problema fiktivnih vpisov, medtem ko bi odprava slednjih vplivala tudi na zmanjšanje dela študentov, ki ni začasno ali občasno. Glede na raziskave (Silaj 2009) se ocenjuje, da so neposredni stroški države zaradi fiktivnih vpisov (tako imenovana »glavarina«, ki jo visokošolski zavod dobi za vsakega vpisanega študenta) samo na ISCED področjih Matematika in statistika, Računalništvo, Tehnika, Fizikalne in kemijske vede ter Vede o živi naravi v zadnjih treh letih presegle 10.000.000,00 EUR. Če upoštevamo še fiktivne vpise na ostalih študijskih področjih ter posredne stroške kot so izpad dohodnine, razne subvencije ter zavarovanja, pridemo do veliko večjih zneskov, za katere se vsi strinjamo, da bi bili lahko porabljeni veliko bolj racionalno in gospodarno. Zato še enkrat pozivamo pristojne, da se to področje uredi.

- študentsko delo ne omogoča socialne varnosti, kar negativno vpliva tako na študenta, ki to delo opravlja, kakor tudi na pokojninsko in druge javnofinančne blagajne;

Študentska organizacija Slovenije zopet poudarja, da je potrebno jasno določiti mejnik med aktivno populacijo in šolajočo se mladino. Pravice za dostop do subvencionirane prehrane, subvencioniranega bivanja, regresiranega plačila prevoza, zdravstveno zavarovanje, štipendiranje in študentskega dela so vezane na študentski status. Študent že ima zagotovljeno socialno varnost iz statusa, vendar pa se postavlja vprašanje glede krčenja teh pravic, kar se že dogaja na področju zdravstvenega zavarovanja, kjer so študenti celo diskriminirani na podlagi starosti in študijskega programa. V tem pogledu argument težko vzdrži nezaščitenost študenta, odpira pa vprašanje primernosti vplačevanja v pokojninsko in druge javnofinančne blagajne, saj mora študentsko delo ostati manj obremenjeno, ker s tem zagotavlja zadovoljiv obseg sredstev, ki jih lahko študent prisluži v krajšem času. V nasprotnem primeru se bo večja obremenitev študentskega dela s socialnimi prispevki prevalila na študenta, s čimer bodo socialno ogroženi študenti primorani opravljati še več dela, z napovedanimi omejitvami pa se jim bo krčila ustavno določena pravica do izobraževanja in dostopnost do visokega šolstva. Prav tako bi zaradi slabše konkurenčnosti študentskega dela ter povečani konkurenci z razširitvijo opravljanja malega dela še na upokojene in brezposelne povpraševanje po takšni delovni sili močno upadlo, kar bi zopet vplivalo na dostopnost do visokega šolstva.

Zmotno je tudi mišljenje, da bi morale študentsko delo omogočati socialno varnost. Socialno varnost mora za študente zagotavljati status študenta, k čemur je zavezana država. Država preko politike štipendiranja, subvencioniranega bivanja, subvencionirane prehrane in prevoza zagotavlja socialno varnost študentom. Vendar pa je zaradi več kot

10-letnega zanemarjanja na tem področju vlogo socialnega korektiva moralo prevzeti študentsko delo, saj takšnega bremena niso zmožni prevzeti starši študentov.

- *študentskega dela ni mogoče uveljaviti kot delovne izkušnje, niti kot pokojninsko dobo;*

Študentska organizacija Slovenije ves čas poudarja, da je potrebno uveljaviti študentsko delo kot delovne izkušnje, vendar pa delovne izkušnje ne bi smele biti vezane na paradigmo vplačanih prispevkov. Pokojninska doba predvideva delovno aktivno prebivalstvo, kar pa naj ne bi veljalo za osebo s statusom študenta. Kot je bilo že opredeljeno, bi takšno obravnavanje študente dodatno obremenilo, opravljene pa niso dodatne simulacije obremenitev za študenta. V kolikor bo Vlada vstopila v reformo pokojninskega sistema, v katerem napoveduje tudi opuščanje pojma »delovne dobe«, je zato vprašljivo tudi uveljavljanje študentskega dela v pokojninsko dobo, v kolikor se bo sistem prevesil v točkovni sistem. Kot navaja: *»V sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja se opusti pojem »delovna doba«, ki že od uveljavitve obstoječega zakona dopušča različno, tudi neenakopravno obravnavo zavarovancev. Ne omogoča le različne obravnave vsebinsko gledano istovrstnih obdobj zavarovalne dobe, temveč učinkuje le na omejen krog zavarovancev (MDDSZ; 2009)⁷⁰«.*

- *študentsko delo povzroča nelojalno konkurenco na trgu dela ter neupravičeno diferenciacijo med osebami, ki delajo pri istem delodajalcu, saj delodajalcem za študente ni treba plačevati prispevkov, ki jih morajo plačevati za redno zaposlene;*

ŠOS se strinja, da obstaja diferenciacija med osebami, ki delajo pri istem delodajalcu, vendar je ta popolnoma upravičena, saj obstaja bistveno razlikovanje med osebnim statusom osebe, ki je v rednem delovnem razmerju in osebe, ki je del šolajoče mladine. Razlikovanje med delovno aktivnim in neaktivnim prebivalstvom ne pozna zgolj delovnopravna zakonodaja, temveč tudi ostala (predvsem socialna) področja. Zato bomo tudi naprej podpirali in zahtevali tovrstno diferenciacijo.

3.2 POVPREČNO TRAJANJE OPRAVLJANJA ŠTUDENTSKEGA DELA IN OBSEG ŠTUDENTSKEGA DELA GLEDE NA RAZLIČNE SKUPINE

3.2.1 Povprečno trajanje opravljanja študentskega dela

Nerealen pogled na opravljanje študentskega dela prikazuje tudi navedba, da: *»podatki ADS namreč kažejo, da skupina študentov starih od 15 do 24 let v povprečju dela okrog 9 mesecev, medtem ko je trajanje študentskega dela pri starejši skupini (25–29 let) še daljše – okrog 10 mesecev. Tako se študentsko delo preobrazí iz oblike socialnega korektiva in pomoči študentom v obliko fleksibilnega zaposlovanja in je hkrati anomalija, ki obremenjuje trg delovne sile (Ignjatovič in Trbanc, 2009).«*

⁷⁰ Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji Varna starost za vse generacije, 25. 9. 2009

Študentska organizacija Slovenije ocenjuje, da je ocena 9- ali 10-mesečne delovne aktivnosti študentov pretirana. Prav zaradi nepopolne slike na Študentski organizaciji Slovenije menimo, da je potrebno realno ugotoviti obseg študentskega dela, ***preden se tvorijo zaključki, da je obseg in namen študentskega dela presegel svoj prvotni namen ali določila začasnega in občasnega dela.***

V raziskavi Eurostudent 2007 je bilo ugotovljeno, da so v letu 2006 študenti povprečno delali 17 ur tedensko (68 ur mesečno). V primerjavi z ostalimi državami slovenski študenti pri oceni tedenske obremenitve z delom povezanim s študijem zasedajo 8. mesto, po delovni aktivnosti pa 4. mesto (za Litvo, Latvijo, Estonijo).

V kolikor upoštevamo samo države, ki so bile vključene v raziskavo, je bilo povprečje okoli 12,3 ur tedensko⁷¹. Eurostudent 2007 in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve navaja tudi, da naj bi 57 % študentov delalo več kot 5 ur tedensko, 8 % študentov pa do 5 ur tedensko.

V posebnem poglavju Ministrstvo kot slabost študentskega dela navaja tudi sledeče:

- *»delovna obremenjenost študenta večkrat presega meje zmogljivosti, kar vpliva tako na rezultate študija, kakor tudi na samo zdravje študenta: študentje v povprečju prebijejo na predavanjih, vajah ipd. 18 ur tedensko, nadaljnjih 17 ur na teden pa jim vzame individualno študijsko delo. Poleg tega namenijo 17 ur na teden plačanemu delu, skupaj torej traja delavnik povprečnega študenta 52 ur tedensko (izsledki iz raziskave Eurostudent 2007)«;*

Vendar pa lahko na podlagi podatkov obsega študentskega dela, ki je po podatkih Davčne uprave RS in MDDSZ v letu 2008 obsegalo **338.150.515,00 EUR**⁷², in ob upoštevanju, da je bilo v letu 2008 preko študentskega dela po podatkih MDDSZ opravljenih **84.258.616 ur dela**, ki ga je opravljal **150.842 študentov in dijakov, je čisto povprečje za dijake 298 ur, za študente pa 551 ur na leto**. Če obračunamo povprečno urno postavko, ta znaša 4,01 EUR. Torej je ocena o delovanju študentov skozi leto nerealna in znaša 11,6 ur tedensko, kar predstavlja manj, kot je povprečje v EU.

V kolikor se primerja aktivnosti in povprečne zaslužke dijakov in študentov v letu 2008, lahko sklepamo, da v povprečju največ delajo študenti stari od 24-29 let, vendar pa na to vplivajo drugi faktorji.

3.2.2 Obseg študentskega dela glede na različne skupine

Obseg študentskega dela v Sloveniji je bil analiziran na podlagi pridobljenih podatkov iz Davčne uprave Republike Slovenije. Pridobljeni podatki za leta 2006 – 2008 nam prikazujejo obseg dela dijakov in študentov. Pri pregledu podatkov opravljanja dela glede na starostne skupine in njihovih povprečij se pokažejo naslednji podatki.

⁷¹ Za Francijo ni podanega podatka, zato je obračunano povprečje brez Francije.

⁷² Navedbe DURS (338.150.515,00 EUR) so primerljive s podatki MDDSZ (341.457.832,70 EUR), vendar so v tej analizi uporabljene številke DURS.

Tabela 35: Povprečni zasluži iz naslova občasnega in začasnega dela dijakov in študentov po starosti v letu 2008

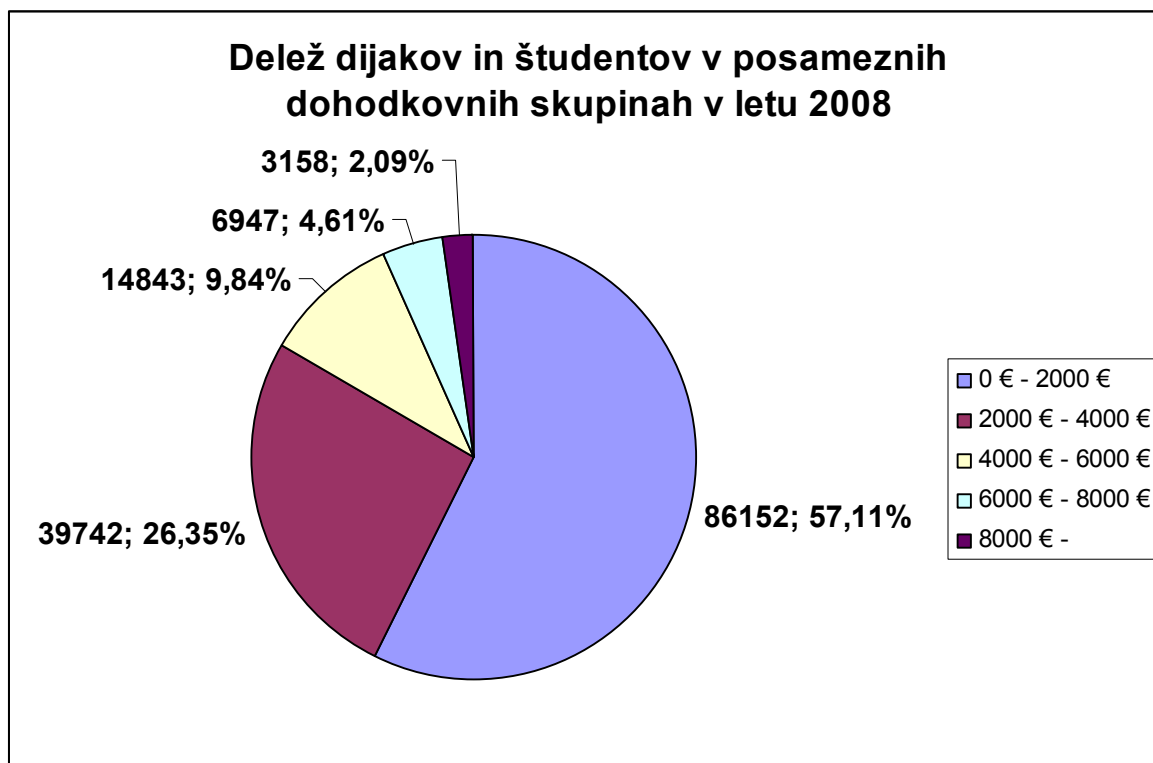
Leto 2008					
Starost	Število dijakov in študentov v starostni skupini	Delež starostne skupine med vsemi, ki so opravljali študentsko delo	Letno povprečje starostne skupine	Skupno zaslužena sredstva starostne skupine	Izračunano Število ur ob predpostavki 1ura=4 EUR
30 – 51	256	1,69	2.432 EUR	622.673 EUR	608
24 – 29	29.865	19,81	3.375 EUR	100.818.617 EUR	843
19 – 23	77.524	51,43	2.390 EUR	185.324.823 EUR	597
15 – 18	43.071	28,57	1.193 EUR	51.384.402 EUR	298
SKUPAJ	150.842	100,00	2.241 EUR	338.150.515 EUR	560

Vir: DURS

Tu je potrebno poudariti pomen problematike fiktivnega vpisa, slabe absorpcijske sposobnosti slovenskega gospodarstva, neodvisnost starejših študentov in višjih urnih postavk starejših študentov, ki rezultirajo v večjih povprečjih zaslužkov starejših študentov. V nadaljevanju je predstavljena bolj podrobna analiza, v katerih segmentih je problematičen oslavljen nadzor nad študentskim delom, ki je rezultiral s fiktivnim vpisom in zlorabo študentskega dela. ***Prav zaradi tega je potrebno urediti ravno nadzor nad študentskim delom.***

Da so zasluži preko študentskega dela še vedno v obsegu in pomenu občasnega in začasnega dela prikazuje tudi podatek, da je v letu 2008 57,11 % študentov in dijakov zaslužilo do 2.000 EUR letno, od 2.000 EUR – 4.000 EUR letno pa še dodatnih 26,35 %. Ob upoštevanju, da je posebna osebna olajšava za prihodke iz naslova opravljanja občasnega in začasnega dela študentov in dijakov v letu 2008 2.959,60 EUR, lahko opazimo, da je vsaj 70 % študentov opravljalo občasno delo v skladu z dodeljenimi pravicami.

Graf 12: Delež dijakov in študentov v posameznih dohodkovnih skupinah v letu 2008

Vir: DURS, lastni izračun

Prav tako ob predvidevanju določitve nove minimalne plače na višini 6.744 EUR letno (mesečno 562 EUR neto) lahko ugotovimo, da študentsko delo je socialni korektiv, saj le 6,7 % dijakov in študentov letno zasluži več kot to, resnično prekomerno pa dela 2,09 %.

To pa se nakazuje kot dodaten argument o nujnosti vpeljave enotne evidence vpisov in povečanja nadzora nad študentskim delom.

Dijaki in študenti prejema tudi sredstva iz ostalih virov. Med takimi so tako socialni transferi (štipendije), kot prejemki iz ostalih virov (avtorske pogodbe, podjemne pogodbe, redna zaposlitev, nakazilo iz drugega vira). V naslednji tabeli je predstavljeno, kakšen delež predstavljajo dohodki iz študentskega dela v vseh prihodkih dijakov in študentov, seveda tistih, ki so delali preko študentskega servisa.

Tabela 36: Povprečni zasluži iz naslova občasnega in začasnega dela dijakov in študentov po starosti v letu 2008

	Leto 2006	Prihodki dijakov in študentov iz ŠD ⁷³	Vsi prihodi dijakov in študentov ⁷⁴	Delež ki ga ŠD predstavlja v vseh dohodkih
Dohodkovne skupine	0 EUR - 2000 EUR	71.730.116,00 EUR	122.512.049,00 EUR	58,54%
	2000 EUR - 4000 EUR	91.643.082,00 EUR	111.780.116,00 EUR	81,98%
	4000 EUR - 6000 EUR	85.136.326,00 EUR	94.815.960,00 EUR	89,79%
	6000 EUR - 8000 EUR	28.651.987,00 EUR	31.220.893,00 EUR	91,77%
	8000 EUR -	8.004.470,00 EUR	8.835.736,00 EUR	90,59%
		285.165.981,00 EUR	369.164.754,00 EUR	77,24%
	Leto 2007			
Dohodkovne skupine	0 EUR - 2000 EUR	78.741.938,52 EUR	135.082.938,38 EUR	58,29%
	2000 EUR - 4000 EUR	110.546.399,14 EUR	135.842.939,31 EUR	81,37%
	4000 EUR - 6000 EUR	70.311.343,73 EUR	82.482.505,53 EUR	85,24%
	6000 EUR - 8000 EUR	30.893.474,89 EUR	34.598.300,61 EUR	89,29%
	8000 EUR -	13.400.166,91 EUR	14.735.955,99 EUR	90,93%
		303.893.323,19 EUR	402.742.639,82 EUR	75,45%
	2008			
Dohodkovne skupine	0 EUR - 2000 EUR	74.410.290,74 EUR	131.741.792,98 EUR	56,48%
	2000 EUR - 4000 EUR	113.098.201,15 EUR	137.962.530,70 EUR	81,97%
	4000 EUR - 6000 EUR	72.620.087,77 EUR	83.732.949,72 EUR	86,72%
	6000 EUR - 8000 EUR	47.581.868,23 EUR	53.140.393,16 EUR	89,53%
	8000 EUR -	30.440.067,94 EUR	33.099.498,43 EUR	91,96%
		338.150.515,83 EUR	439.677.164,99 EUR	76,90%

Vir: DURS, lastni izračun

Iz tabele je razvidno, da si je moralo 76,90 % študentov v letu 2008 zaslužiti dodatna finančna sredstva za študij, saj so iz drugih virov dobili samo 23,1% vseh svojih prihodkov. Pri pogledu na različne dohodkovne skupine opazimo, da 1. dohodkovni skupini (0 EUR - 2000 EUR) predstavljajo dohodki iz študentskega dela v letu 2008 samo 56,48 %. Za to dohodkovno skupino predstavljajo dohodki iz študentskega dela slabih 60 % vseh dohodkov. Ostalim dohodkovnim skupinam pa predstavljajo dohodki iz študentskega dela znatno višji delež. Drugi dohodkovni skupini (2000 EUR - 4000 EUR) predstavlja okoli 81 %, tretji, četrti in peti dohodkovni skupini pa predstavljajo dohodki iz študentskega dela že okoli 90 %, s čimer se odstotki višajo pri vedno višji dohodkovni skupini. **Iz tega lahko zopet zaključimo, da najvišji dve skupini**

⁷³ Prikazana je neto vsota prihodkov dijakov in študentov iz študentskega dela, ki so opravljali delo preko študentskih servisov.

⁷⁴ Prikazani so vsi dohodki istih študentov, ki so prejeli prihodke iz študentskega dela. ŠtevilkaŠtevilka nam omogoča vpogled v delež prihodkov, ki ga predstavlja študentsko delo med vsemi dohodki, ki so jih dijaki in študenti prejeli na svoje osebne račune.

predstavljata tisti del študentov in dijakov, ki delajo preveč in spadajo med fiktivne in alternativne vpise, in delajo na sistemiziranih delovnih mestih. Prav te zlorabe bodo odpravile predlagane rešitve. Vsi ostali študenti pa dobijo tudi nekatere druge dohodke (štipendije, socialni transferi), ki znižajo potrebo po opravljanju dela. Tako prva (večinska) skupina, ki dobi skoraj polovico drugih dohodkov, opravlja delo le občasno.

Tabela 37: Povprečni zasluži iz naslova občasnega in začasnega dela dijakov in študentov po starosti in dohodkovnih skupinah v letu 2008

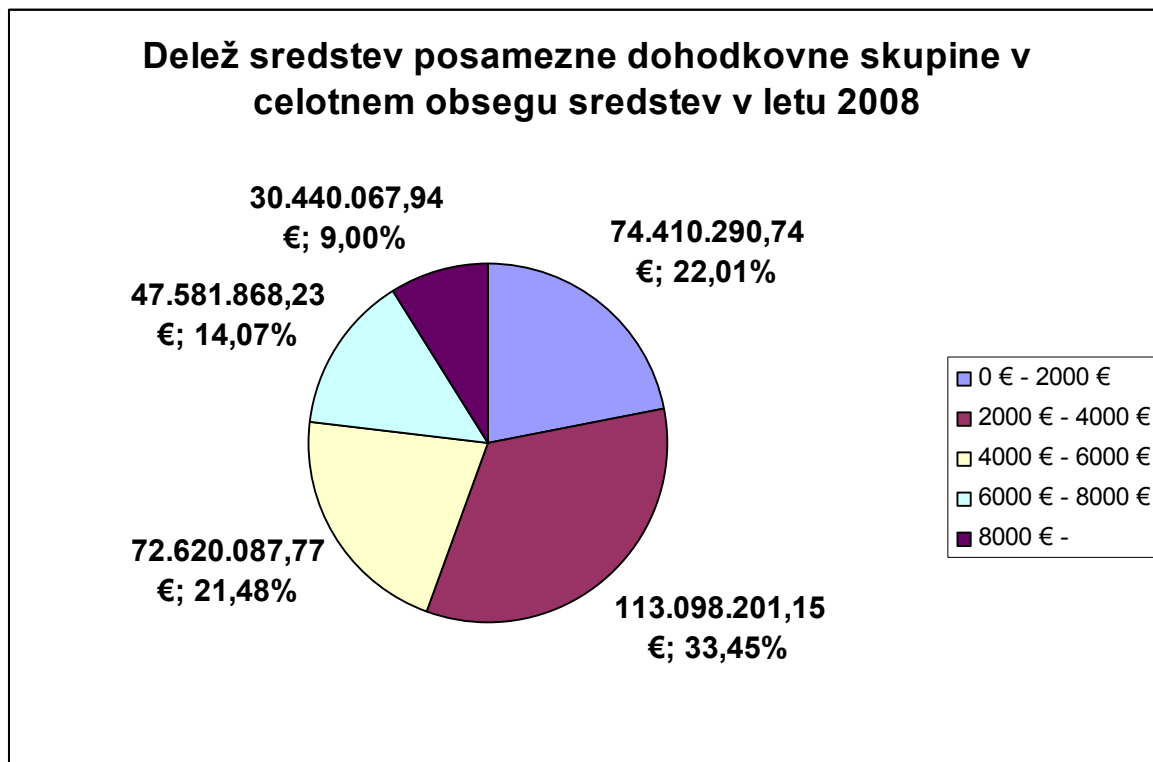
	starost	število	VSI DOHODKI	dohodki iz ŠD	Mesečno povprečje
0 EUR - 2000 EUR	od 30-51 let	135	870.688 EUR	87.991 EUR	54,31 EUR
	24-29 let	10877	37.792.358 EUR	10.321.149 EUR	79,07 EUR
	19-23 let	40278	61.820.895 EUR	38.196.100 EUR	79,02 EUR
	15-18 let	34823	30.900.624 EUR	25.780.541 EUR	61,69 EUR
	11-14 let	5	2.152 EUR	2.152 EUR	35,86 EUR
2000 EUR - 4000 EUR	od 30-51 let	54	299.416 EUR	152.640 EUR	235,55 EUR
	24-29 let	8731	38.615.295 EUR	25.655.854 EUR	244,87 EUR
	19-23 let	23747	78.372.350 EUR	67.612.570 EUR	237,26 EUR
	15-18 let	7194	20.498.816 EUR	19.630.820 EUR	227,39 EUR
4000 EUR - 6000 EUR	30 -51 let	34	210.825 EUR	171.890 EUR	421,29 EUR
	24-29 let	5413	33.393.454 EUR	26.791.999 EUR	412,46 EUR
	19-23 let	8517	45.833.691 EUR	41.509.606 EUR	406,14 EUR
	15-18 let	877	4.282.599 EUR	4.136.619 EUR	393,06 EUR
6000 EUR - 8000 EUR	30-51 let	17	134.687 EUR	117.138 EUR	574,20 EUR
	24-29 let	3197	25.689.649 EUR	21.983.018 EUR	573,01 EUR
	19-23 let	3554	26.081.329 EUR	24.279.844 EUR	569,30 EUR
	15-18 let	177	1.207.771 EUR	1.187.069 EUR	558,83 EUR
8000 EUR -	30-51 let	16	203.493 EUR	178.853 EUR	931,52 EUR
	24-29 let	1647	17.960.962 EUR	16.066.597 EUR	821,92 EUR
	19-23 let	1428	14.269.636 EUR	13.538.985 EUR	790,09 EUR
	15-18 let	66	656.976 EUR	647.201 EUR	817,17 EUR

VIR: DURS, lastni izračun

Tabela bolj podrobno prikazuje posamezne razrede in starostno razporeditev. Toliko bolj je razvidno, da velik del študentov delo opravlja le začasno in v zelo majhnem obsegu. 57 % študentov in dijakov mesečno zasluži le od 30 do 80 EUR, ostalih 26 % pa od 230

– 250 EUR. V tem pogledu bi omejitev 672 ur pri povprečni urni postavki 4 EUR že omejevala ta del študentov, ki potrebuje delo za nadaljevanje študija.

Graf 13: Delež sredstev v posamezne dohodkovne skupine v celotnem obsegu sredstev v letu 2008

Vir: DURS, lasten izračun

Tabela nazorno prikazuje, v kakšnem obsegu se bo obseg dela zmanjšal v kolikor se izvedejo rešitve, ki jih zagovarja ŠOS. Delež prekomernega dela najvišjih skupin predstavlja, po najvišji možni oceni, skupaj do 23,07%. Ta delež mladih bi se moral na trgu dela prestaviti v redna delovna razmerja, vendar mora država za to zagotoviti ustrezne vzvode, da ne bo prišlo do selitve tega segmenta trga dela v sivo ekonomijo. Ostali študenti pa delajo v obsegu, ki ga ni možno spremeniti, v kolikor država ne poveča števila štipendij. Potreba po študentskem delu se bo zmanjševala sorazmerno s povečanjem sredstev, namenjenih štipendiranju.

3.3 NEVARNOSTI MALEGA DELA V PREDLAGANI OBLIKI

3.3.1 Študenti in dijaki, upokojenci ter brezposelni preko malega dela

Na začetku bi izpostavili pomembno vprašanje, na katero izhodišča Zakona o malem delu ne ponujajo odgovora oziroma se z njim sploh ne ukvarjajo. Glede na to, da je malo delo namenjeno delovno neaktivni populaciji (dijaki, študenti, upokojenci ter brezposelni), je ključno vprašanje, kako vključitev v sistem malega dela vpliva na status znotraj skupine delovno neaktivnega prebivalstva ter na socialne pravice, ki iz njega izhajajo. Za diskusijo o izhodiščih je bistvenega pomena to, kako tovrstna delovna aktivnost vpliva na denarno socialno pomoč, nadomestilo za brezposelnost, izplačane pokojnine, štipendije, subvencionirano prehrano, subvencionirano bivanje. V kolikor se s tovrstnimi pravicami izključuje, potem je malo delo za Študentsko organizacijo Slovenije nesprejemljivo za kateri koli segment slovenske delovno neaktivne populacije.

Podoben pomislek se poraja tudi pri vrednotenju študentskega dela kot malega dela pri vplačevanju prispevkov za pokojninsko in zdravstveno zavarovanje. Tematiko je tako potrebno upoštevati celostno. Tisto, kar pa je za ŠOS med drugim nejasno, oziroma, za kar niso dovolj obrazloženi možni negativni oz. splošni efekti, pa je upoštevanje študentskega dela v pokojninsko osnovo. Ob žalostnem dejstvu, da bo »napovedani« I. steber zagotavljal pridobljene pravice na podlagi sledečega sistema: *»Pogoj za pridobitev pravice iz obveznega pokojninskega zavarovanja NDC je, da zavarovanec dopolni starost 65 let. Zavarovancu se nato zagotavlja pokojnina v višini, ki se na dan uveljavitve pravic izračuna na podlagi dokumentiranega nabranega pokojninskega bogastva v skladu z aktuarskimi načeli. Pokojnine se valorizirajo enkrat letno na podlagi t.i. švicarske formule (50% sprememba cen življenjskih potrebščin in 50% rast plač).«* (Predlog reform 2009: 40-41)

Glede na dejstvo, da se sistem valorizacije spreminja in je trenutno zagotovljena višina pokojnine pri okoli 72% bruto povprečne plače, se celo strokovnjaki na področju pokojninske reforme v sklopu Strokovnega posveta »Modernizacija pokojninskega sistema v republiki Sloveniji« (4.12.2009 EIPF) sprašujejo, ali bo ta delež padel tudi do 50%. Odsotnost napovedi in načelo »da ima sistem prednosti pred posameznikom«, nakazuje še večjo ranljivost sistema, na katerega močno vplivajo zunanji tako ekonomski kot politični dogodki (krize, vojne), saj se je že v tej krizi pokazala nemoč dodatnih pokojninskih zavarovanj in skladov.

Najbolj sporno oz. nevarno pa je za mlade in študente (bodoče diplomante) dejstvo, da bi v tem individualnem osebnem računu (NDC – točkovni sistem) in upoštevanju 35 letne pokojninske osnove, predlagani sistem izračunov deloval njim v škodo. Upoštevanje večinoma majhnih prispevkov, za katere napovedujejo obračun v delovno dobo, bi mladim čez 40 let pokojninsko osnovo znižalo. Torej se postavlja vprašanje, ali naj se spodbuja takšna rešitev, kjer bodo ob trenutnih povprečnih zasluških študentov 2.664 EUR letno (samo študenti), vplačali le 340 EUR letno. V kolikor se takšna vsota (po 4-ih letih bolonjskega študija) všteje, kjer trenutno državljan s povprečno bruto plačo 1.415 EUR letno vplača 4.134,72 EUR letno, bodo današnji mladi na veliko slabšem. Glede na dejstvo, da je 57% študentov in dijakov v letu 2008 prisluzilo do 2.000 EUR (v povprečju

1.529 EUR), bi to za te študente ob povprečnem mesečnem zaslužku predstavljalo le 127 EUR neto zaslužka. V kolikor bi bila primerljiva obdavčitev malega dela, kot je obdavčeno redno delo (38,2%) bi posamezni študent vplačal le 15,24 EUR. Na letni ravni bi po tem izračunu prispeval 183 EUR, v štirih letih študija pa 730 EUR.

Ob tem nismo niti upoštevali, da mladi začnejo s slabšimi plačami, da je vprašanje kakšna bo prava gospodarska prihodnost, kako bo zagotovljen odstotek končne pokojnine in kakšne bodo dodatne spremembe pokojninskega sistema. Večinoma se bo dodatno davčno obremenjevanje prevalilo na končnega uporabnika, kar bi se tudi tu odražalo na manjših zaslužkih študentov, vendar pri tem učinkov krize na povpraševanje po delovni sili nismo niti upoštevali. Tako je trenutno dejstvo da imajo najvišje plače ravno osebe pred upokojitvijo, kar pomeni, da si s tem povečujejo pokojninsko osnovo. Torej je v tem pogledu bolje, da se mladim minimalnih začetnih prispevkov preko študentskega dela ne upošteva in podaljšujejo takrat, ko bodo imeli najvišje plače.

3.3.2 Posledice za upokojence

Študentska organizacija Slovenije podpira idejo, da se upokojenim osebam omogoči ponoven vstop na trg dela, vendar smo mnenja, da delo upokojencev ne more biti sistemsko enako urejeno kot delo dijakov in študentov. Delo upokojencev mora biti sistemsko urejeno tako, da posamezniku ob reaktivaciji priznava status delovno neaktivne – upokojene osebe, torej ga ne sme prekvalificirati v delovno aktivno prebivalstvo.

Razlog za reaktivacijo upokojencev na trgu delovne sile je zgolj en – reševanje eksistenčne krize velikega deleža upokojenih oseb, ki s trenutno zagotovljeno pokojnino ne morejo preživljati dostojne starosti. Za to bi sicer morala skrbeti država z ustrezno socialno politiko, vendar so se pristojni odločili, da bodo problem reševali preko mehanizmov trga dela. Pri tem obstaja potencial, da pride do zlorabe izhodiščnega namena tovrstnega sistema. Prvi je s strani države, ki vidi ob reaktivaciji upokojencev na trgu delovne sile tudi obvezo za ponoven vstop v obvezno pokojninsko zavarovanje. ŠOS je mnenja, da je takšen položaj absurden, saj se s tem ruši koncept solidarnosti pokojninskega sistema ter hkrati obremeni najrevnejši sloj prebivalstva, kateri bi glede na preteklo delovno aktivnost moral uživati v pridobljenih pravicah in ne ponovno vplačevati prispevkov za vrstnike. Plačevanje prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje upokojencev je zato diskriminatorno, saj ti na višino njihove pokojnine ne bodo imeli vpliva oz. se glede tega vprašanja v vladnih dokumentih Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ni opredeljevalo. Glede na omejitve števila opravljenih ur preko malega dela bi upokojenci zelo težko nabrali bonuse za dodatno pokojninsko dobo, prav tako pa ni navedenih učinkov na pokojninsko osnovo.

Drugo nevarnost predstavlja reaktivacija upokojencev iz drugih razlogov kot je eksistenčna kriza. V tem primeru je Študentska organizacija Slovenije mnenja, da bi to pomenilo veliko nevarnost za mlade brezposelne, še posebej visoko izobraženim iskalcem prve zaposlitve. V tem kontekstu moramo pogledati strukturo upokojenega prebivalstva. Tisti z najnižjo pokojnino, katerim naj bi bilo malo delo namenjeno, so praviloma manj izobraženi ter so zasedali delovna mesta v primarnem in sekundarnem sektorju. Ta populacija mladim diplomantom ne predstavlja neposredne konkurence na trgu delovne sile. Drugače pa je z upokojenimi osebami, ki imajo visoke dohodke, visok

družbeni položaj ter visoko izobrazbo. Ti so v večini primerov zasedali vodstvena delovna mesta v terciarnem sektorju, zaradi česar niso fizično izčrpani kot populacija iz primarnega in sekundarnega sektorja ter so delovno bolj sposobni. Takšni posamezniki imajo željo po ohranitvi vpliva in družbenega statusa, zaradi česar jih upokojitve ne zanima. Tovrstna populacija predstavlja neposredno konkurenco visoko izobraženim iskalcem prve zaposlitve, vendar je pred njo v bistveni prednosti, saj je izkušena, ima razvito socialno mrežo ter kompetence.

Študentska organizacija Slovenije ocenjuje izhodišča Zakona o malem delu, ki predpostavljajo ponovno vključitev upokojenih oseb v obvezno pokojninsko zavarovanje, kot nesmiselna, saj so ti zakonsko določene obveznosti do tega že izpolnili. Vsekakor pa podpiramo predlog, da se tovrstno delo obremeni z dajatvami delodajalcev, ki so strogo namenske ter uporabljene za izboljšanje socialne vključenosti upokojenih oseb.

3.3.3 Posledice za dijake in študente

Trenutno je delo dijakov in študentov najbolj fleksibilna oblika zaposlovanja, ki jo pozna slovenski trg dela. Posledica fleksibilnosti je zelo majhen obseg pravic in dolžnosti delojemalcev in delodajalcev, v ta račun pa je tovrstno delo občutno manj obremenjeno kot ostale oblike dela, predvsem delovno razmerje, ki nosi s seboj največji obseg pravic in dolžnosti. Zaradi takšne ureditve so dijaki in študenti zaželena delovna sila. V kolikor se vzpostavi sistem kot je predlagan v izhodiščih o malem delu, ki enotno obravnava vse dele delovno neaktivnega prebivalstva, bi to pomenilo, da dijaki in študenti izgubijo svojo prednost, saj so zaradi svojih šolskih in študijskih obveznosti najmanj fleksibilni (še posebej v luči bolonjske reforme ter osemurnega študijskega dneva) ter se ne morejo primerjati s fleksibilnostjo brezposelnih ali upokojenec, ki nimajo tovrstnih obveznosti. Zaradi tega bi bili dijaki in študenti ob formalno enakih pogojih v izrazito diskriminiranem položaju. To bi pomenilo veliko manjše povpraševanje po šolajoči se delovni sili in posledično izpad dohodkov, ki tretjini študentov omogočajo študij.

Za mlado osebo je sicer pomembno, da ji začne čim prej teči pokojninska doba, vendar ta s seboj nosi tudi številne zanke. Prvi problem je sama vključitev v obvezno pokojninsko zavarovanje pod izrazito diskriminatornimi pogoji v primerjavi z ostalo populacijo. Ker naj bi bilo malo delo omejeno tako glede na število ur kot na višino prihodka iz tega naslova, poteka pridobivanje pokojninske dobe izrazito počasi, pokojninska osnova pa se niža in znižuje končno pokojnino. V tem trenutku še ni znano, kakšna naj bi bila višina prispevkov za pokojninsko zavarovanje iz naslova malega dela, vendar opozarjamo, da ta ne more biti takšna kot v primeru delovnega razmerja, saj malo delo ne zagotavlja pokojninske dobe v času dopusta, bolniške, dela prostih dni, kot to velja za redno zaposlene. Ravno zaradi tega neskladja z vse pogostejše slišano paradigmo »vsako delo šteje« se zastavlja vprašanje, katere socialne pravice so bodo dejansko študentom priznale.

Študentska organizacija Slovenije opozarja tudi na problematiko, ki je nekdaj bila pogost očitke študentskemu delu, izhodišča Zakona o malem delu pa je ne obravnavajo – povezava dela s smerjo študija. Malo delo tega neskladja ne odpravlja, temveč ga povečuje, saj večja konkurenco in na zahtevnejših delovnih mestih daje prednost izkušenim kandidatom (upokojenec, brezposelne). S tem se onemogoča študentom stik

s potencialnimi delodajalci že v času študija in pogloblja vrzel med izobraževalno sfero in trgom dela.

V primeru nekompatibilnosti delovno aktivne osebe preko malega dela ter statusa študenta bi nastala paradoksalna situacija. Študent, ki ne bo opravljal dela, bo na podlagi statusa upravičen do subvencioniranega bivanja, prehrane, prevoza, štipendije, zdravstvenega zavarovanja. V kolikor pa bo študent sprejel delo, pa bo postal del aktivnega prebivalstva, ki je obremenjen z vplačevanjem pokojninskih in zdravstvenih prispevkov, čeprav je do njih kot del šolajoče se mladine že upravičen. Študentje, ki rešujejo svojo eksistenčno krizo preko priložnostnega dela, bi izgubili pravico do subvencioniranega bivanja, prehrane, prevoza, štipendije in zdravstvenega zavarovanja, medtem ko bi premožnejši študenti, katerim v času študija ni potrebno delati, te pravice ohranili.

3.3.4 Posledice za brezposelne

Malo delo za brezposelne osebe lahko predstavlja trenutno rešitev socialne stiske, vendar jo ob veriženju tovrstnih pogodb zgolj pogloblja. Glede na to, da se malo delo glede na predstavljena izhodišča lahko opravlja tudi »v enem kosu«, krajše obdobje s polnim delovnim časom, ni določeno, katere dodatne socialne pravice se bodo posameznikom priznale. V skladu s paradigmo »vsako delo šteje« bi torej malo delo bilo enako obremenjeno kot delovno razmerje, z bistveno nižjim nivojem socialnih pravic.

Potencialni problem se nakazuje v primeru, ko brezposelna oseba izkoristi zakonsko določene možnosti za malo delo »v enem kosu« in potem ostane na trgu dela nezaposljiva, saj imajo kljub izkušnjam, pridobljenih na podlagi tovrstnega dela, prednost ostali iskalci, ki so bolj fleksibilni. Tako se izrazita fleksibilnost dela populacije v trenutku spremeni v togost trga dela.

Prav tako se lahko pojavijo nove oblike izkoriščanja pravnih lukenj, saj bi lahko ob nepravilnih določilih delodajalci izmenično izrabljali malo delo in zaposlitev za določen čas v skupni časovni vsoti enega leta. Pri tem bi se delodajalci izmikali zagotavljanju vseh socialnih pravic, ki izhajajo iz delovnega razmerja, poleg tega pa ne bi bili obvezani zaposliti osebe za nedoločen čas. S tem se v dolgoročnem pogledu vsem osebam na trgu dela zmanjšuje socialna varnost.

Malo delo sicer predstavlja vstop na trg dela ter stik z delodajalci, vendar v Študentski organizaciji Slovenije že dalj časa poudarjamo, da ne zahtevamo zgolj dvig deleža delovno aktivnega prebivalstva, temveč dostojno delo za vse. Za brezposelne torej malo delo pomeni možnost zaslužka, vendar po sistemu *one-euro-jobs* prihaja do naslednjih negativnih učinkov oz. želja po vpeljavi zahodnoevropskih praks, ki niso prijazne:

- Brezposelni bodo prisiljeni delati in sprejemati ponujena dela, saj v nasprotnem primeru ne bodo upravičeni do prejemanja socialnih pomoči.
- Brez dodatno določenih zaščit se bo za vse starostne skupine povečal delež prekernih zaposlitev, s čemer se bo zniževala potreba po stalnih rednih zaposlitvah, kar bo dolgoročno zopet zmanjševalo socialno varnost vseh zaposlenih.

- Za mlade se bo veliko bolj uporabljala ta oblika zaposlitve, saj imajo delodajalci večjo potrebo po fleksibilni delovni sili, če upoštevamo dejstvo, da so mladi najbolj fleksibilni del družbe. Ker se delež študentov v svoji generaciji povečuje in predstavlja že več kot 50 %, bodo v prihodnosti tudi diplomanti prisiljeni v to obliko dela. To potrjuje nadaljevanje prakse, da se prijavljeni brezposelni osebi po 6 mesecih prijave v evidenci brezposelnosti ponuja tudi zaposlitev, ki zahteva za dve stopnji nižjo stopnjo izobrazbe. Sedaj bi se ta politika razširila tudi na opravljanje malega dela.
- Malo delo bo zaradi razširitve možnosti fleksibilnih oblik dela okrepilo pritisk na varnost zaposlitev in erozijo zaposlovanja za nedoločen čas, posledično tudi za določen čas.

Za mlade se lahko v takšnem sistemu malega dela pojavi tudi nevarnost negotovega vključevanja na trg dela. V kolikor bo malo delo služilo tudi kot preizkusna zaposlitev, se lahko zgodi, da bodo tako mladi kot ostali brezposelni primorani delati v poskusnem obdobju kar dvakrat. Prvotno skozi institut malega dela, v katerem bodo delovali 4,5 mesece, nato pa so lahko na podlagi določil Zakona o delovnih razmerjih v poskusnem obdobju še dodatnih 6 mesecev. To samo povečuje socialno negotovost, ki je najbolj izrazita ravno pri mladih.

Glede na vladno kritiko na študentsko delo kot »mezдно delo, ki predstavlja anomalijo na trgu dela in ne zagotavlja nobene socialne varnosti«, smo v Študentski organizaciji Slovenije izrazito presenečeni nad izhodišči Zakona o malem delu, saj vidimo to obliko dela kot izrazito mezдно delo, ki ne zagotavlja delavcu nobenih pravic (dopust, bolniška, prehrana, prevoz ...), prav tako pa ne zagotavlja dolgoročne socialne varnosti. Še bolj presenečeni pa smo nad dejstvom, da želi vlada anomalijo na trgu dela razširiti tudi na druge dele populacije.

Študentska organizacija Slovenije z navedenimi pomisleki le opozarja na nekatere nevarnosti, ki se lahko porodijo ob nepravilnih in nepremišljenih ukrepih na trgu dela. V ta namen je potrebno resno in podrobno preučiti predlagane vidike. Med najbolj perečimi vprašanji, ki se porajajo ob teh spremembah trga dela, pa so tista, ki se navezujejo na varnost zaposlitev, ki bodo mladim na voljo.

4. ŠTUDENTSKO DELO

4.1 GLAVNA IZHODIŠČA DELA DIJAKOV IN ŠTUDENTOV

- **Dijaki in študenti so kot šolajoča se mladina del delovno neaktivnega prebivalstva**
- **Delovno aktivno ter delovno neaktivno prebivalstvo se na trgu dela ne smeta obravnavati enako**
- **Posamezne skupine znotraj delovno neaktivnega prebivalstva se na trgu dela ne smejo obravnavati enako, saj so njihovi razlogi za delovno neaktivnost različnega izvora (študent, upokojenec)**
- **Sistemska ureditev dela dijakov in študentov mora biti prilagojena položaju šolajoče se mladine, ki je del delovno neaktivnega prebivalstva**
- **Pravica do udejstvovanja v sistemu dela dijakov in študentov mora biti vezana na status dijaka ali študenta kot to določa veljavna zakonodaja**
- **Zaradi nezadostnih socialnih in razvojnih politik študentsko delo predstavlja socialni korektiv**
- **Delo dijakov in študentov mora biti prilagojeno oz. fleksibilno ter opredeljeno kot poseben del trga dela, namenjenega le šolajoči se mladini, čigar glavna dejavnost je izobraževanje, občasno in začasno delo pa predstavlja pomemben segment pridobivanja delovnih navad, izkušenj in gradnje lastne socialne mreže**
- **Za dodeljevanje upravičenosti do statusa študenta so skladno z zakonodajo pristojne izobraževalne institucije**
- **Delo dijakov in študentov je začasne in občasne narave**
 - za nadzor nad začasnostjo ali občasnostjo dela dijakov in študentov so *ex ante* odgovorne agencije za posredovanje dela, *ex post* pa pristojne državne institucije
- **Dohodek, ki ga dijak ali študent prejeme iz naslova specifičnega sistemsko urejenega dela dijakov in študentov:**
 - se ne sme šteti v cenzus za socialne transferje
 - ne sme vplivati na status vzdrževanega družinskega člana
 - se šteje v dohodninsko osnovo nad zneskom, ki je enak splošni olajšavi
- **Delo dijakov in študentov je sistemsko urejeno tako, da finančno prispeva:**
 - k izboljšanju bivalnih zmogljivosti študentov
 - k izboljšanju informacijske infrastrukture javnih visokošolskih zavodov
 - k razvoju kadrov (preko Javnega sklada RS za razvoj kadrov in štipendije)
 - k avtonomnem in samoupravnem delovanju študentskega organiziranja v RS in zagotavljanju obštudijskih interesnih aktivnosti študentov in dijakov

- **Specifično sistemsko urejeno začasno in občasno delo dijakov in študentov mora nastopati v dveh funkcijah (po prioritetenem vrstnem redu):**
 - predstavlja lasten vir dohodka dijakov in študentov, ki pripomore k samostojnosti in finančno razbremeni starše kot socialni korektiv nepopolne državne socialne in razvojne politike
 - predstavlja prve delovne navade, izkušnje ter stik s potencialnimi delodajalci

- **Vsako delo šteje, vendar ne enako, zato se mora tudi specifično sistemsko urejeno delo dijakov in študentov šteti kot delovna izkušnja, pravice in dolžnosti morajo biti prilagojene sistemski ureditvi dela in vezane na status posameznika**

- **V času opravljanja specifično sistemsko urejenega dela dijakov in študentov so na podlagi pavšalnih prispevkov dijaki in študenti zdravstveno in invalidsko zavarovani**

Študentsko delo v Sloveniji še vedno **predstavlja socialni korektiv**, ki študentom omogoča kritje stroškov, ki nastanejo v času študija. Na podlagi zadnjih raziskav ocenjujemo, da lahko prav zaradi študentskega dela, študij nadaljuje kar tretjina vpisanih študentov.

4.2 VZROKI IN POSLEDICE ZLORABE ŠTUDENTSKEGA DELA

Študentsko delo je v svojem jedru sistemsko urejena oblika dela, ki je primerna za šolajočo se mladino. Med tiste problematike, ki jih je potrebno rešiti, pa prištevamo naslednje:

- **Prekomerno delo študentov, ki opravljajo študentsko delo primerljivo rednemu delovnemu razmerju.** Pri tem je potrebno razumeti vzrok, zaradi česar pride do prekomernega opravljanja dela.
 - **Oviran vstop na trg dela:**
 - **Podaljševanje študija** – posamezniki iz različnih vzrokov (strah pred nezaposlenostjo, pomanjkanje delovnih izkušenj in druge posebne/osebne okoliščine) podaljšujejo svoj študij.
 - **Tako imenovani fiktivni vpisi** – določeni posamezniki (iz zgornje točke), so se vpisali na visokošolske, višješolske zavode in srednješolske programe, saj to trenutno omogoča odsotnost skupne evidence vpisov za višje in visokošolske programe.
 - **Alternativni vpisi** – vpisi posameznikov, ki niso bili sprejeti na želen program in se v želji po pridobitvi statusa študenta za neko prehodno obdobje vpišejo na drug program, ki ga ne nameravajo dokončati in čakajo na možnost vpisa oz. prepisa na želen program.
- **Zloraba instituta študentskega dela:**

- **Zloraba napotnic** – Zaradi neustreznega nadzora lahko kljub veljavni dohodninski omejitvi (nad 3.051,35 EUR se plača dohodnina), še vedno prihaja do zlorab, in sicer do posojanja napotnic dijakov in študentov osebam, ki nimajo statusa študenta in dijaka in s tem pravice do dela in naslova občasnega in začasnega dela dijakov in študentov. Zaradi pomanjkanja nadzora inšpekcijskih služb se letno odkrije le 19 takšnih zlorab.
- **Delo na sistemiziranih delovnih mestih** – V nekaterih primerih delodajalci najemajo dijake in študente za opravljanje dela, ki po definiciji Zakona o delovnih razmerjih sodi med redna delovna mesta. Zaradi pomanjkanja nadzora inšpekcijskih služb ni primerne statistike.

Našteti problemi so med seboj povezani in tudi vplivajo drug na drugega. Menimo, da je potrebno odpraviti zlorabe v panogi študentskega dela, predvsem z vzpostavitvijo **kakovostno delujočega sistema inšpektorjev za delo**. V trenutni ureditvi ugotavljamo, da so inšpektorji za delo premalo aktivni in pristojni, da bi preprečevali kršitve, do katerih prihaja. Inšpektorat RS za delo je v letu 2008 odkril le nekaj primerov zlorab napotnic in sicer je bilo v letu 2008 le 19 primerov, da je dijak ali študent delal brez ustrezne napotnice, kar glede na en milijon izdanih napotnic v letu 2008 predstavlja zgolj približno 0,000019 odstotkov.

Tako ugotavljamo, da bi bila potrebna večja vloga inšpektorjev na področju ugotavljanja kršitev in hkrati dodelitev pristojnosti, na osnovi katerih bi lahko preprečevali neizplačila plačil za študentsko delo. Kljub temu je v nekaterih segmentih trenutni sistem rizičnega sklada veliko bolj ugoden za študente, kot recimo izplačevanje plač na trgu dela rednih zaposlitev. Študentski servisi izvajajo posebne postopke mediacij, študentom zalagajo plačila, prav tako pa omejujejo poslovanje z neplačniki.

Zavedamo se trenutne nepreglednosti na področju študentskega dela, katero pa je mogoče rešiti z **vzpostavitvijo enotne evidence vpisov**, v kateri bi se zbirali podatki o študentih, ki delajo preko študentske napotnice, kakšno vrsto dela opravljajo, v katerem časovnem vidiku in pri katerem podjetju. S tem bi tudi inšpektorjem za delo olajšali nadzor nad izvajanjem študentskega dela in preprečevali morebitne kršitve.

Tu je potrebno poudariti, da se ŠOS zavzema za rešitev, pri kateri **vse pravice izhajajo iz statusa študenta**. Prav tako je potrebno poenotiti vsa določila v različnih zakonodajah. Pri določanju vseh pravic in določil statusa študenta se ne sme postavljati administrativnih ali drugih ovir, ki bi posamezniku otežile ali onemogočile dokončanje študija. Edini primeren zakon za urejanje statusa študenta je Zakon o visokem šolstvu. V prenovi tega bomo študentje zagovarjali način študija, ki bo omogočal in spodbujal nadaljevanje in dokončanje študija v predvidenem času študija brez administrativnih ukrepov, kot so ukinjanje možnosti ponavljanja, prepisov in absolventskega staža, temveč z izboljšanjem kakovosti in fleksibilnosti študija ter s prilagajanjem dejanske študijske obremenitve ECTS točkam.

Predlagamo tudi **učinkovite sankcije**, jasno opredeljene v predpisih, ki bi doletele vse fizične in pravne osebe udeležene v zlorabi študentske napotnice. Za osebo, ki dela preko tuje napotnice, sankcije v predpisih, ki jih nadzira inšpektorat za delo, zaenkrat niso predvidene. Inšpektorat za delo obvesti študentski servis, ki je izdal napotnico, o zlorabi le-te, inšpektorji pa v tem primeru sankcionirajo le delodajalca za zaposlovanje

na črno, torej študent in oseba, ki dela preko tuje napotnice, ostaneta nesankcionirana. Menimo, da bi z vzpostavitvijo učinkovitega sistema sankcioniranja vseh udeležencev, tako s finančnimi (denarne kazni) in nefinančnimi sankcijami (časovna prepoved opravljanja/koriščenja študentskega dela), uspeli v večji meri odpraviti zlorabe študentskih napotnic. Pri tem pa se naslanjamo na načelo, da morajo biti sankcije primerno visoke, da dosežejo svoj učinek, vsekakor pa ne smejo preiti v pretirano skrajnost, ki bi ogrozile obstoj pravne osebe oz. študenta.

Prav tako lahko dosežemo zmanjšanje kršitev iz naslova posojanj študentskih napotnic z uvedbo **beleženja neformalnih izkušenj**. Če bi se uvedla uradna beležnica na nacionalni ravni, ki bi imela zelo podoben pomen kot delovna knjižica, bi bili seveda študentje zainteresirani vanjo zapisati čim več lastnih delovnih izkušenj. Ker so prejemki iz študentskega dela neobdavčeni le do določene višine, študent že sedaj ni pripravljen posojati napotnice, saj bi s tem lahko prekoračil to mejo in po nepotrebnem plačeval dohodnino, hkrati pa si s tem omejeval možnosti obogatiti svojo »delovno knjižico«⁷⁵. Študent bo tako stimuliran k temu, da pridobi čim več izkušenj tekom študentskega dela, ki bo jih lahko zapisal v svojo »knjižico«, hkrati pa se izognil plačilu dohodnine zaradi prekoračitve davčne osnove.

Eden izmed ukrepov, ki bi prav tako pripomogel k zmanjšanju zlorab študentskega dela, je po našem mnenju vsekakor že dolgo potrebno **poenotenje evidence vpisov na visokošolske in višješolske zavode**. Takšen ukrep bi preprečil problematiko t.i. fiktivnih vpisov in s tem povezano izrabo statusa zgolj v namene opravljanja del preko študentske napotnice.

4.3 ZADOVOLJIVE SPREMEMBE NA PODROČJU ŠTUDENTSKEGA DELA

Ukrepi:

- **Povečanje nadzora nad posredovanjem in opravljanjem študentskega dela**, ki ga opravljajo državne inštitucije, odgovorne za pravilno delovanje trga dela.
- Ureditev področja podeljevanja in koriščenja pravice do izobraževanja **preko vzpostavitve skupne evidence vpisov** pri pridobitvi statusa dijaka in študenta na podlagi zakonsko ugotovljenih pogojev, ki učinkujejo univerzalno v celotni zakonodaji (pravice iz statusa se zagotavljajo na podlagi statusa, ne ločenih zakonskih podlag).
- **Vzpostavitev vseživljenjske karijerne orientacije**, ki odpravlja učinke neusklajene izobraževalne politike, ujemanji problem, strukturno brezposelnost in upravljanje z znanjem.
- **Vzpostavitev beleženja neformalnih izkušenj** kot stebra zaposljivosti in prenosov zapisov pridobljenih znanj, kompetenc in izkušenj.

Predvideni učinki:

- o Vzpostavitev skupne evidence vpisov **odpravi koriščenje in zlorabe ponovnega vpisa** po zaključenem izobraževanju. **Država bo morala okrepiti zaposlovanje mladih.**

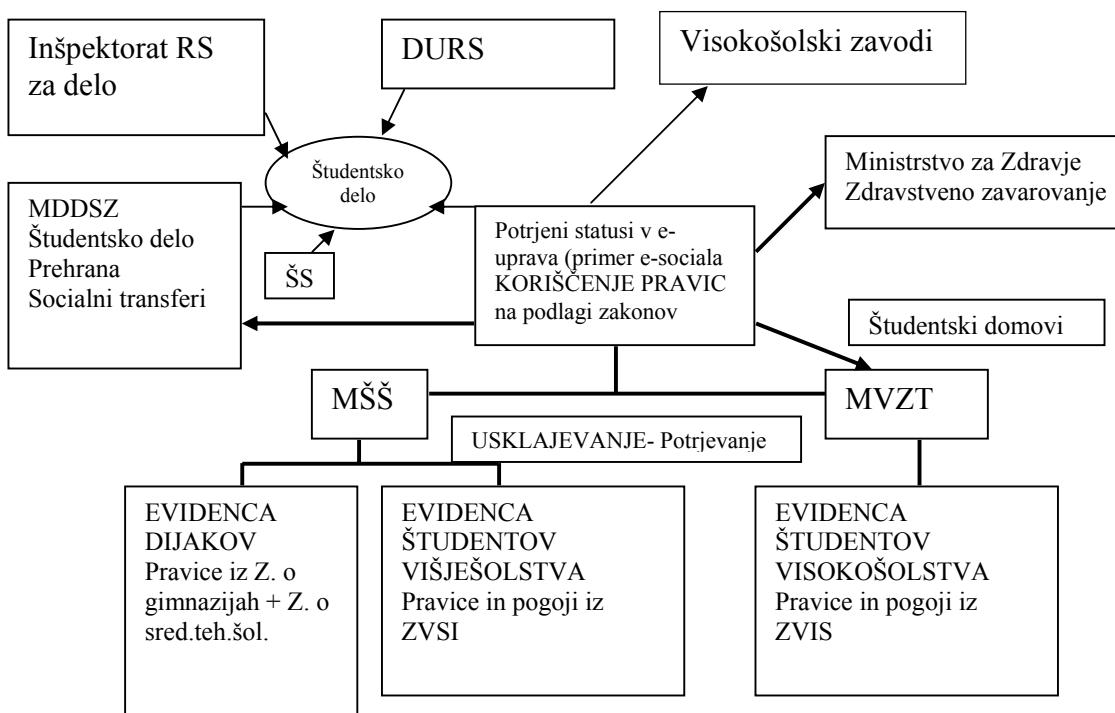
⁷⁵ ŠOS je več o tem napisal že v Strategiji zaposlovanja mladih v družbi znanja.

- Vzpostavitev skupne evidence vpisov **bo znižalo obseg študentskega dela**, ki ga bodo uporabljali le dijaki in študenti za občasno in začasno delo.
- Vzpostavitev skupne evidence bo skupaj z jasno določenimi pogoji za pridobitev statusa študenta **znižala povprečno dobo študija**.
- Vzpostavitev skupne evidence in inšpekcijskega nadzora bo onemogočila **zlorabo napotnic** in omogočila **sankcioniranje kršiteljev**.
- Vzpostavitev inšpekcijskega nadzora bo odpravila študentsko delo **na sistemiziranih delovnih mestih**, s čimer se poveča zaposlovanje mladih.
- Vzpostavitev inšpekcijskega nadzora bo omogočala **realno-časovni pregled nad delovanjem trga dela** in takojšnji pregled ponudbe del oz. takojšnje ukrepanje pri odkritih zlorabah.
- Na znižanje obsega študentskega dela bo vplival tudi **bolonjski proces** in **zmanjševanje števila študentov** v prihodnje.

Da bi lahko prišlo do učinkovitega nadzora nad delom dijakov in študentov Študentska organizacija Slovenije smatra, da je potrebno predhodno:

- v zakonodaji opredeliti začasno in občasno delo dijakov in študentov,
- v zakonodaji opredeliti obveznosti in dolžnosti dijakov in študentov, delodajalcev in agencij za posredovanje dela.

Organigram 1: Sistem enotne evidence vpisov in inšpekcijskega nadzora nad posredovanjem občasnih in začasnih del dijakov in študentov

VZPOSTAVITEV ENOTNE EVIDENCE VPISOV:

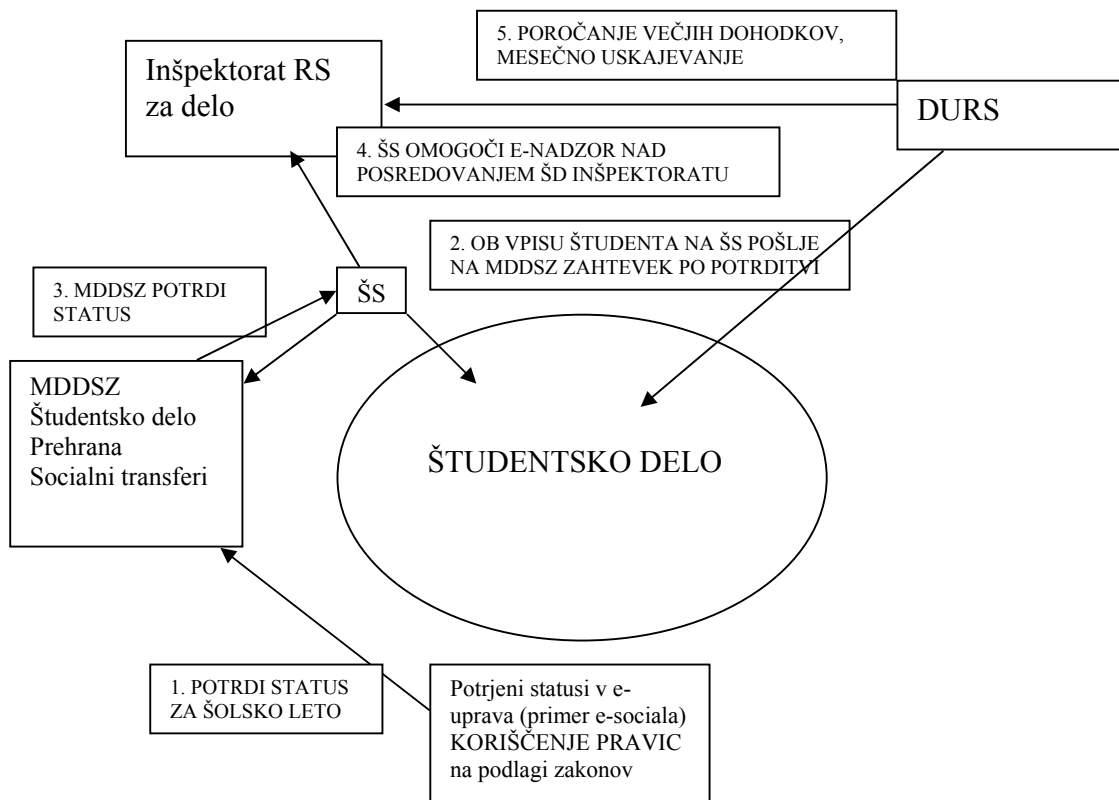
- Država vzpostavi enotno evidenco vpisov **oziroma e-register vpisanih študentov**, ki bo po vzoru registra e-Sociala vzpostavila povezavo med različnimi

državnimi organi, višje in visokošolskimi zavodi in ostalimi zunanjimi institucijami, ki bodo zagotavljale storitve ali pravice, ki izhajajo iz statusa študenta. Po podobnem vzoru predlagamo tudi vzpostavitev evidence dijakov. Evidence so med seboj povezane na način, ki omogoča medsebojno preverjanje za potrebe odkrivanja zlorab.

- Evidenca vpisov je lahko po presoji javne uprave integrirana tudi v sklop novega registra za podeljevanje socialnih transferjev e-Sociala, saj ta register načrtuje tudi podeljevanje nekaterih socialnih transferjev študentom.

- Preko evidence vpisov se zagotavlja potrjevanje statusa za potrebe koriščenja pravic pri pridobivanju socialnih transferjev (državne štipendije, subvencionirana prehrana, subvencionirano bivanje, subvencioniran prevoz, opravljanje občasnega in začasnega dela dijakov in študentov, pravice iz zdravstvenega zavarovanja). Resorna ministrstva preko skupne evidence preverjajo upravičenost do pravic, ki jih ministrstvo zagotavlja.

Organigram 2: Sistem inšpekcijskega nadzora nad posredovanjem občasnih in začasnih del dijakov in študentov

VZPOSTAVITEV NADZORA NAD ŠTUDENTSKIM DELOM:

1. Ob vzpostavitvi skupne evidence vpisov se bo lahko ves čas vršil nadzor nad upravičenostjo opravljanja študentskega dela.
2. Ob vpisu dijaka ali študenta na določeno institucijo za posredovanje občasnega in začasnega dela dijakov in študentov se na skupno evidenco vpisov pošlje zahtevek po potrditvi statusa, s čimer Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve potrdi upravičenost za opravljanje dela.
3. Vzpostavi se povezava med Inšpektoratom RS za delo in institucijo za posredovanje občasnega in začasnega dela dijakov in študentov, pri kateri ima Inšpektorat možnost trenutnega vpogleda nad opravljanjem in posredovanjem dela. Na ta način bo lahko Inšpektorat posredoval in uveljavljal nadzor.
4. Davčna uprava Republike Slovenije prav tako letno pridobi potrditev potrjenih statusov študentov, na podlagi katerih spremlja dohodke študentov. V primeru prejemanja večjih dohodkov, ki bi nakazovali zlorabo sistema, o tem obvestijo Inšpektorat RS za delo, ki vzpostavi primeren nadzor in kršitelje sankcionira.
5. Pri tem je potrebno poudariti, da je takšen sistem v Sloveniji že deloval, zato ŠOS ne razume, zakaj je država ukinila nadzor, ki je bil že uveden. V letu 2004 se je s Pravilnikom o vsebini, načinu in rokih obveščanja Davčne uprave Republike Slovenije in Inšpektorata Republike Slovenije za delo o zaposlitvi dijaka ali študenta na podlagi napotnice pooblaščenice organizacije, ki opravlja dejavnost posredovanja dela dijakom ali študentom (Uradni list RS, št. 142/2004)⁷⁶, izdan na podlagi Zakona o dohodnini (Uradni list RS, št. 54/04, 56/04 – popr., 62/04 – popr., 63/04 – popr., 80/04 in 139/04), določala obveznost dnevnega poročanja davčni inšpekciji in inšpektoratu za delo. Sistem je deloval preko e-Davkov, s spremembo zakona o dohodnini iz leta 2005 (Uradni list RS, št. 115/2005)⁷⁷ pa se je ta obveznost ukinila.
6. Prav tako že sedaj študentski servisi vsakodnevno poročajo DURS-u o zaslužku posameznega študenta z REK obrazcem, tako da skupna baza že danes obstaja na DURS-u. V tem pogledu je potrebno le omogočiti nadzor s povratno informacijo servisom.
7. Za potrebe nadzora in sankcioniranja delodajalcev se določi zakonodajna osnova, na podlagi katere bo Inšpektorat RS za delo opravljal svoj nadzor.

⁷⁶ Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004142&stevilka=6212>

⁷⁷ Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2005115&stevilka=5085>

5. ZAPOSLOVANJE MLADIH

5.1 MLADI DIPLOMANTI

Eden izmed ključnih problemov zaposlovanja za študente se začne z zaključkom študija, to je z diplomo. V Sloveniji je namreč dokaj problematičen problem prehoda iz sfere izobraževanja na trg dela. Zato se iskalci prve zaposlitve kljub temu, da so visoko izobraženi (6., 7. in/ali 8. stopnja izobrazbe) srečujejo s problemi.

ŠOS predlaga rešitve za mlade diplomante v **Strategiji zaposlovanja mladih v družbi znanja**, ki jo je v okviru projektne skupine KAJPAMI.SI spisal v letu 2008 in jo tudi predal ministrom resornih področij (MDDSZ, MŠŠ, MVZT, MF ...) ter predsedniku države.

V njej opisuje predlog **systema, ki bi z implementacijo v štirih stebrih** (1. steber - primarno izobraževanje; 2. steber - sekundarno izobraževanje; 3. steber - terciarno izobraževanje in 4. steber - trg dela) **rešil problem zaposljivosti in zaposlovanja mladih** v Sloveniji.

5.1.1 spreminjanje sistema izobraževanja ter uvajanje novih konceptov za izboljšanje zaposljivosti in zaposlovanja mladih – po vzoru »strategije zaposlovanja mladih v družbi znanja«

Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja je sestavljena iz dveh knjig. Prva knjiga je analiza stanja, na kateri temelji druga knjiga, ki pa je sama strategija, konkretna izhodišča, problemi, cilji ter nato ukrepi, kako te probleme odpraviti.

V PRVI KNJIGI je analiza stanja v Sloveniji in Evropi, vsebuje pa:

- demografske trende,
- razmere na trgu dela,
- trende zaposlovanja mladih,
- socialni položaj mladih,
- trende izobraževanja in mladih v njem.

Vsebuje tudi pravno-institucionalni okvir dosedanjega reševanja problematike brezposelnosti mladih in pogled na trg dela v Sloveniji. V zadnjem delu prve knjige sledi še predstavitev **temeljnih problematičnih področij**, ki so hkrati tudi problemska osnova same strategije zaposlovanja mladih.

V DRUGI KNJIGI je predstavljena Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja, ki izhaja iz že prej omenjenih ključnih problematičnih področij iz 1. knjige (segregacija na trgu dela, absorpcijska nesposobnost slovenskega gospodarstva, ujemalni problem, metodološka nefleksibilnost, stanovanjski problem, neustvarjanje lastne družine ...).

Strategija se v iskanju rešitev osredotoča predvsem na izobraževalni sistem v Sloveniji in uvaja v proces izobraževanja vzporedni **sistem svetovanja in informiranja mladih** o

različnih možnostih dodatnega izobraževanja ter pridobivanja izkušenj, veščin, znanj in kompetenc.

Glavne komponente Strategije so:

- metoda individualnega načrtovanja,
- karierno načrtovanje in s tem beleženje pridobljenih kompetenc,
- sistem kariernih centrov,
- klasifikacija kompetenc, pridobljenih preko študentskega, prostovoljnega, mladinskega dela,
- okvir sprotnega ozaveščanja mladih o naravi trga dela,
- povezava med izobraževalnim sistemom in trgom dela,
- pomen kakovosti študija in nadaljnje izboljšanje le-tega preko bolonjskega procesa,
- priznavanje koncepta pomena vseživljenjskega učenja.

Strategija (2. knjiga) je razdeljena na **štiri dele**, to je na 4 stebre.

V prvem stebri, v fazi primarnega izobraževanja, Strategija predlaga vpeljevanje novih pristopov pri informiranju osnovnošolcev o značilnostih trga dela in uvajanje metode individualnega načrtovanja izobraževalne in poklicne poti, spoznavanje delovnega okolja ...

V drugem stebri, v obdobju srednješolskega izobraževanja, naj bi se ob okrepljenem sistemu poklicnega svetovanja začelo poudarjati pomembnost neformalnega dela in izobraževanja, hkrati pa tudi voditi evidenco o pridobljenih neformalnih delovnih izkušnjah in izobrazbi (ter o individualnem izobraževanju).

V tretjem stebri, torej v času terciarnega izobraževanja, se nadaljuje praksa pridobivanja neformalnih izkušenj, ki pa naj bi bile že usmerjene v posameznikovo stroko oziroma smer študija. Ob tem naj bi se v duhu bolonjske reforme okrepila tudi povezava izobraževalne sfere in trga dela preko seminarskega, projektnega in raziskovalnega dela ter praktičnega usposabljanja.

Zadnjo fazo strategije, **četrti steber**, predstavlja vstop na trg dela.

Z uvedbo takšnega sistema bi študentje ob zaključku študija točno vedeli, kakšno kariero in službo želijo ter bi bili tudi opremljeni z ustreznimi znanji in kompetencami za takšno delo ter zaposljivi.

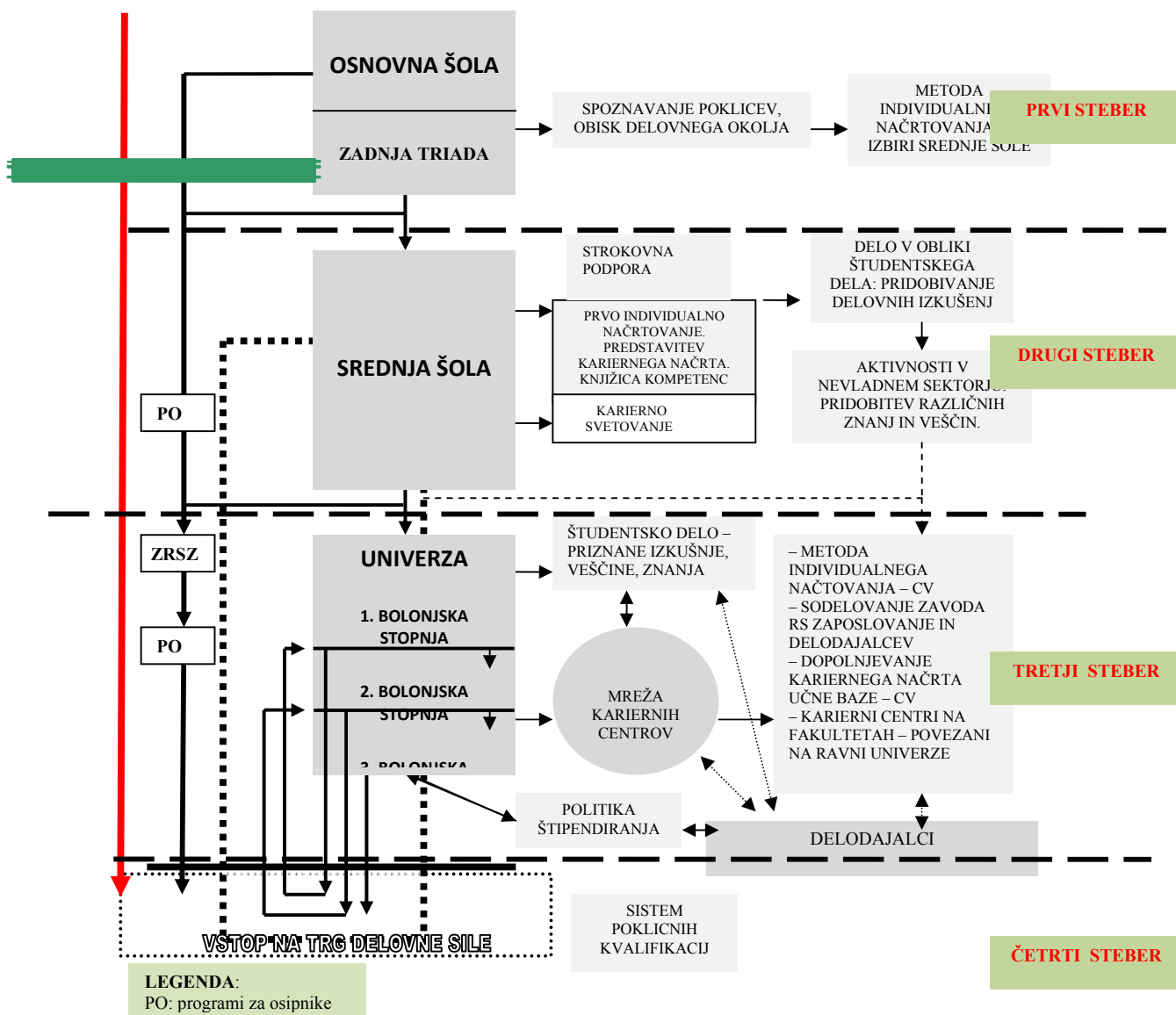
5.1.2 drugi ukrepi

Poleg tega sistema pa je potrebno na državni ravni uvajati in sprejemati ukrepe kot so **»Absolvent – aktiviraj in zaposli se!«**. To je dober pilotni projekt, ki ga je Študentska organizacija Slovenije v letu 2009 predlagala vladi in se trenutno izvaja za obdobje 2009-2012, zanj pa je namenjenih 2,7 milijonov EUR. Ukrepi bi bilo, z določenimi popravki, potrebno uvrstiti med stalne ukrepe aktivne politike zaposlovanja.

Prav tako bi bilo potrebno, da država vlaga več kapitala v **spodbujanje samozaposlovanja mladih** v Sloveniji, s tem bi namreč spodbudili samoiniciativnost in podjetništvo, mnogim mladim pa tako omogočili zaposlitev z dodano vrednostjo.

S takšnimi ukrepi bi v Sloveniji spodbujali zaposlovanje na področjih, ki so kritična, ter za skupine, ki to potrebujejo, prav tako pa bi povečevali zaposljivost in zaposlovanje mladih nasploh.

Slika 1: Primer vzpostavitve celovitega sistema informiranja in izobraževanja ter pridobivanja delovnih izkušenj za mlade v procesu vseživljenjskega kariernega načrtovanja.

5.2 BELEŽENJE NEFORMALNIH DELOVNIH IZKUŠENJ

Tako pridobivanje kot beleženje neformalnih delovnih izkušenj sta ključnega pomena za ŠTUDENTE IN DIJAKE TER MLADE NASPLOH.

Študentska organizacija Slovenije je že v Strategiji zaposlovanja mladih v družbi znanja predlagala, da se dijake in študente spodbuja k neformalnemu izobraževanju in delu, ter da se te neformalne delovne izkušnje beležijo.

Srednješolcem in študentom je potrebno zagotoviti neke vrste **KNJIŽICO KOMPETENC** (najbolje, da v elektronski obliki), v katero se evidentira nabor izobrazbenih dosežkov in neformalnih delovnih izkušenj ter neformalnega znanja.

Potrebno je ustrezno **vrednotenje študentskega dela** (in s tem pridobljenih generičnih oziroma predmetno-specifičnih kompetenc) ter klasifikacija in formalizacija različnih oblik študentskega (mladinskega, neformalnega) dela.

Študentska dela je potrebno **ustrezno klasificirati** in oceniti, katere veščine, znanja, izkušnje in kompetence so študentu prinesle. Delodajalci skupaj s študenti, visokošolskimi ustanovami in pristojnimi službami ovrednotijo dela študentov, pri čemer je posebno pomembno, da delodajalci prepoznajo te izkušnje kot kredibilne.

Prav tako je potrebno ustrezno vrednotenje **neformalnega in prostovoljnega dela**. Podobno kot pri študentskem delu se tu **vrednotijo in klasificirajo** izkušnje, kompetence in znanja, pridobljena prek neformalnega in prostovoljnega dela skupaj z organizacijami, študenti in visokošolskimi ustanovami oz. kariernimi centri teh ustanov.

Ključnega pomena za mlade (študente in dijake) pa je, da se beleži **znanje, pridobljeno z neformalnim učenjem** in da se vrednotijo kompetence, pridobljene med neformalnim učenjem. Pod neformalno učenje pa se uvrščajo razne aktivnosti mladih – udejstvovanje pri krožkih v osnovni šoli ter izvenšolskih dejavnostih v srednji šoli, interesne dejavnosti, seminarji, izobraževanja, tečaji, dejavnosti v prostovoljnih organizacijah in društvih.

*Sistem BELEŽENJA **neformalnih delovnih izkušenj iz študentskega dela, neformalnih delovnih izkušenj iz neformalnega in prostovoljnega dela ter znanja, pridobljenega z neformalnim učenjem**, bi mladim olajšal prehod v zaposlitev ter jim povečal zaposljivost.*

6. VIRI IN LITERATURA

- Avtobusna postaja Ljubljana. Vozni red. Dostopno preko: <http://www.ap-ljubljana.si/>
- Davčna Uprava Republike Slovenije. 2009. Podatki o študentskem delu glede na starostne skupine, dohodkovne skupine in davčne uprave. Interno naročeni podatki.
- Čok, Mitja in Valentina Prevolnik, Rupel. 2009. *Solidarnost po slovensko*. Delo, 24. december. Dostopno preko: <http://www.delo.si/clanek/95603>
- Cenik Univerze v Ljubljani za študijsko leto 2009/2010. Dostopno preko: : http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/PravilnikPrispevkilnVrednotenjeStrokov0910/cenikUL2009-2010.xls
- European students' union. *Financing of higher education*. 2005. Dostopno preko: <http://www.esib.org/index.php/documents/policy-papers/301-policy-paper-qfinancing-of-higher-educationq>
- Eurostat. 2009. *The Bologna Process in Higher Education in Europe. Key indicators on the social dimension and mobility*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- Evroštudent SI 2007. *Ekonomski in socialni položaj ter mednarodna mobilnost študentov v Sloveniji: raziskava o ekonomskem in socialnem položaju ter mednarodni mobilnosti študentov v Sloveniji*. Ljubljana: M-Kori
- Generalni sekretariat vlade Republike Slovenije. 2009. *Pregled položaja študentske populacije v Sloveniji-predlog za obravnavo*.
- Hanžek, Matjaž., Čelebič, Tanja., Korošec, Valerija in Janja Pečar, ur. 2009. *Socialni razgledi: Kako živimo*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/2008/SR_kakozivimo.pdf
- Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendij. 2009. *Letno poročilo 2008*. Dostopno preko: http://www.sklad-kadri.si/datoteke/clanki/letna_porocila/LP_2008-17_06_09.pdf
- Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendij. Poslovni in finančni načrt 2009. Dostopno preko: http://www.sklad-kadri.si/datoteke/clanki/poslovni_nacrt/PFN_2009-17_06_09.pdf
- Katarina, Federmuc. 2009. Najvišji davčni razred predlani plačal 60 odstotkov dohodnine. Delo, 17. april. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/79280>.

- Ladislav, Rožič. 2009. *Posvet kje so naše meje? Dostojno delo in plačilo*. Power point predstavitev.
- Lockhart, Lawrence. 2009. UK: Unintended consequences of tuition fees. University world news, 6.december. Dostopno preko: <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20091204100458266>
- LPP d.o.o. 2005. *Raziskava mestnega potniškega prometa*. Dostopno preko: http://www.jh-lj.si/upload/doc/Anketa_LPP.pdf
- LPP mestni in krajevni potniški promet. 2009. *Cenik vozovnic, tiskovin in ostalih storitev v mestnem potniškem prometu*. Dostopno preko: <http://www.jh-lj.si/index.php?p=4&k=509>
- Minister Gregor Golobič si bo prizadeval za razbremenitev inženirskih plač. 2009. *Poslovni dnevnik.si*. 30.november. Dostopno preko: http://cm.dnevnik.si/poslovni_dnevnik/1042319270
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2009. *Štipendije v šolskem/študijskem letu 2008/2009*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/stipendije_08_09_analiza.pdf
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Državne štipendije. 2009. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/stipendije/drzavne_stipendije/
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2009. Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije. Dostopno preko: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/word/Dokument_o_modernizaciji_25_9_09.pdf
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Direktorat za razvoj trga in dela in zaposlovanje. 2009 Dopis: Podatki glede financiranja sistema štipendiranja in realizacija sredstev za štipendiranje v letu 2009. št. 11014-125/2009-2
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Direktorat za razvoj trga in dela in zaposlovanje. 2009 Dopis: Odgovor na zahtevo po dodatnih podatkih glede sprememb Zakona o štipendiranju. Št. 1104-13/2009-2
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2009. Služba za odnose z javnostmi. Ocena minimalnih življenjskih stroškov v Sloveniji v letu 2009. Novinarska konferenca. 24.7.2009. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/24_0709-tk-min_zivlj_stroski.pdf

- Ministrstvo za finance. Davčna uprava Republike Slovenije. *Minimalna plača za leto 2009*. Dostopno preko: http://www.durs.gov.si/si/aktualno/minimalna_in_zajamcena_placa/minimalna_placa_po_mesecih/
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. 2008. *Dosežki MVZT*. Dostopno preko: <http://www.mvzt.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/94/5851/?cHash=5e3366fcfa>
- Mirt, Nagy. 2008. *Štipendiranje v šolskem letu 2007/2008*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Dostopno prek: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/Analize/2008/StipendijeVSolLetu2007-08.pdf>
- Odlok organizaciji in načinu izvajanja mestnih linijskih prevozov potnikov. Ur.l.RS. 55/2009. Dostopno preko: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=93256>
- Orr, Dominic., Schnitzer Klaus in Frackmann Edgar, ur. 2008. *Social and economic conditions of student life in Europe*.
- Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije. *Zaključni račun proračuna Republike Slovenije za leto 2008*. Letnik XXXV (131). Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=374&o=40&unid=PUBJ5557B2712D313A66C1257656002DC3E8>
- Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije. *Zaključni račun proračuna Republike Slovenije za leto 2008*. št 25. Dostopno preko: <http://www.dz-rs.si/typo3conf/ext/acts/pi1/acts/getfile.php?cat=rt&id=19005771>
- *Pravilnik o pogojih za opravljanje dejavnosti agencij za zaposlovanje*. Ur.l.RS 139/2006. Dostopno preko: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006139&stevilka=6050>
- *Pravilnik o subvencioniranju prevozov študentov*. Ur.l. RS 18/2004. Dostopno preko: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200418&stevilka=800>
- *Pravilnik o šolninah in drugih prispevkih v visokem šolstvu*. Ur.l.RS. 40/94. Dostopno preko: http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumenti_visoko_solstvo/zakonodaja_VS/01a-PravilnikSolnine.doc
- Prenova študija. 2008. Dostopno prek: www.bolonja.si
- *Razpis za sprejem in podaljšanje bivanja študentov visokošolskega študija v študentskih domovi in pri zasebnikih za študijsko leto 2009/2010*. Dostopno preko: http://www.stud-dom-lj.si/media/upload/razpis/razpis_za_leto_20092010_S/Razpis_20092010.pdf

- Sedmak, Mateja., Lenarčič, Blaž., Barbara, Gornik., Medarič, Zorana in Blaž Simčič. 2009. *Sistem štipendiranja v Sloveniji: Poročilo projekta*. Univerza na Primorskem. Znanstveno-raziskovalno središče Koper. Dostopno prek: http://www.sklad-kadri.si/datoteke/Analize/Analiza_o_sistemu_stipendiranja_v_RS.pdf
- Statistični urad Republike Slovenije. Štipendisti. Dostopno prek: http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/10_drugi_podatki/02_09543_stipendisti/02_09543_stipendisti.asp
- Statistični urad Republike Slovenije. 2006. *Statistične informacije. Izobraževanje*. Dostopno preko: <http://www.stat.si/doc/statinf/09-si-035-0601.pdf>
- Statistični urad Republike Slovenije. *Štipendisti*. Dostopno preko: http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/10_drugi_podatki/02_09543_stipendisti/02_09543_stipendisti.asp
- Statistični urad Republike Slovenije. *Študentje visokošolskega študija, po visokošolskih zavodih, vrsti programa, načinu študija, letnikih in spolu*. Dostopno na: http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0955201s&ti=%8Atudentje+visoko%9Aolskega+%9Atudija%2C+po+visoko%9Aolskih+zavodih%2C+vrsti+programa%2C+na%E8inu+%9Atudija%2C+letnikih+in+spolu%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/08_terciarno_izobraz/01_09552_vpisani_dodiplomska/&lang=2
- Slonep dom in nepremičnine. 2009. Cene SLONEP marec 2009: najemnine stanovanj v Ljubljani. Dostopno preko: http://www.slonep.net/slonep/novice/?medij=&arhiv=*&month=&scope=&view=&f&p=&direct=10209
- Slonep dom in nepremičnine. 2010. Cene SLONEP december 2009: najemnine stanovanj v Ljubljani. Dostopno preko: <http://www.slonep.net/info/cene-nepremicnin/?view=novice&direct=10671>
- *Slovenska izhodna strategija 2010-2013. Delovno gradivo SVREZ*. 2010. Dostopno preko: <http://www.zurnal24.si/documents/348177.pdf?38>
- Slovenske železnice. Vozni redi. Dostopno preko: <http://www.slo-zeleznice.si/sl/potniki/vozni-redi>
- Slovenske železnice. 2009. Izračun *dijaške študentske mesečne vozovnice*. Dostopno preko: <http://www.slo-zeleznice.si/uploads/SUB418B01032009.pdf>
- *Survey finds more students worried about finances*. 2010. University world news24.januar. Dostopno preko: <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=2010012307020294>

- Študentski domovi v Ljubljani. 2009. *Letni program dela 2009*. Program dela in finančni načrt.
- Študentski domovi Univerze na Primorskem. *Javni razpisi*. Dostopno preko: <http://www.uni-mb.si/povezava.aspx?pid=5493>
- Ule, Mirjana., Tivada, Blanka., Kurdija, Slavko., Rajšp, Simona. 2008. *Socialnoekonomski položaj študentov v Sloveniji: Poročilo 2008*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Univerza na Primorskem. *Cenik prispevkov ob vpisu v študijskem letu 2009/2010*. Dostopno preko: [http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/studij/Cenik storitev UP 2009 10/Cenik_ob_vpisu_zadnji_13_07_2009.xls](http://www.upr.si/fileadmin/user_upload/studij/Cenik_storitev_UP_2009_10/Cenik_ob_vpisu_zadnji_13_07_2009.xls)
- Univerza v Ljubljani. Visokošolska prijavno-informacijska služba. *Analiza prijave in vpisa 2005/2006; 2006/2007; 2007/2008; 2008/2009*. Dostopno prek: <http://www.vpis.uni-lj.si/>
- Univerza v Ljubljani. Visokošolska prijavno-informacijska služba. 2009. *Analiza prijave in vpisa v študijsko leto 2008/2009*. Dostopno preko: <http://www.p-ng.si/si/studijski-programi/cenik/cenik-2009-2010/>
- Univerza v Mariboru. *Cenik vpisnih stroškov za dodiplomski in podiplomski študij Univerze v Mariboru za študijsko leto 2009/2010*. Dostopno preko: : [http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut in pravilniki/PravilnikPrispevkiln_VrednotenjeStroskov0910/cenikUL2009-2010.xls](http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/o_univerzi_v_lj/Statut_in_pravilniki/PravilnikPrispevkiln_VrednotenjeStroskov0910/cenikUL2009-2010.xls)
- Univerza v Mariboru. Študentski domovi. Dostopno preko: <http://www.uni-mb.si/podrocje.aspx?id=222>
- Univerza v Mariboru. *Javni razpis za najem bivalnih zmogljivosti pri zasebnikih, lastnikih sob, ustreznih za bivanje študentov visokošolskega središča v Mariboru za študijsko leto 2009/2010*. Dostopno preko: <http://www.uni-mb.si/povezava.aspx?pid=5493>
- Univerza v Novi Gorici. 2009. *Cenik pedagoških storitev za akademsko leto 2009/2010*. Dostopno preko: <http://www.p-ng.si/si/studijski-programi/cenik/cenik-2009-2010/>
- *Uredba o povračilu stroškov prevoza na delo in z dela javnim uslužbencem in funkcionarjem v državnih organih*. Ur.l.RS. 95/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=75327&part=&highlight=Uredba+o+povra%C4%8Dilu+stro%C5%A1kov+prevoza+na+delo+in+z+dela+javnim+uslu%C5%BEbencem+in+funkcionarjem+v+dr%C5%BEavnih+organih>

- *Večina lastnikov po novem ne bo plačevala več od sedanjega nadomestila.* Večer, 26.november 2009. Dostopno prek: <http://www.vecer.com/clanektrq2009112605489283>

- *Veolia transport. Cenik-primestno medkrajevni promet.* Veolia transport Štajerska d.d. 2009. Dostopno preko: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200771&stevilka=3894>

- *Veolia transport. Cenik-primestno medkrajevni promet.* Veolia transport Dolenjska in Primorska d.d. 2009. Dostopno preko: http://www.veolia-transport.si/tmpl/ExtensionPage_5867.aspx?epslanguage=ML

- *Inštitut za varovanje zdravja. 2007. Zdravstveni statistični letopis.* Dostopno preko: <http://www.ivz.si/index.php?akcija=novica&n=1627>

- *Zakon o dohodnini.* Ur.l.RS. (ZDoh-1). Dostopno preko: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r05/predpis_ZAKO1245.html

- *Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o štipendiranju (Zštip-A).* Ur.l.RS. 40/2009. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200940&stevilka=1924>

- *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o subvencioniranju študentske prehrane (ZSŠP-B).* Ur.l.RS.33/2009. Dostopno preko: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200933&stevilka=1512>

- *Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB-F).* Ur.l.RS. 79/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200679&stevilka=3456>

- *Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZVZZ-K).* Ur.l.RS. 76/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200876&stevilka=3348>

- *Ignjatovič, Miroljub in Martina Trbanc. 2009. Zaposlovanje in brezposelnost mladih: aktivni, fleksibilni in prilagodljivi V Med otroštvom in odraslostjo. Analiza položaja mladih v Sloveniji 2009,* ur. Rakar, Tatjana in Urban Boljka. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport-Urad RS za mladino in Inštitut RS za socialno delo.

- *Zakon o subvencioniranju študentske prehrane (ZSŠP-UPB1).* Ur.l.RS 74/2007. Dostopno preko: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200774&stevilka=3982>

- *Zavod za invalidsko in pokojninsko zavarovanje Slovenije. Mesečni statistični pregled.* November 2009. Dostopno prek: <http://www.zpiz.si/src/msp/200911/index.html#s08>

- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Arhiv analiz. Analize štipendiranja v šolskih letih 2000/ 2001, 2001/ 2002, 2002/ 2003, 2003/ 2004, 2004/ 2005, 2005/ 2006, 2006/ 2007, 2007/ 2008. Dostopno preko: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/Analize/AnalizeArhiv.htm>
- Zavod RS za šolstvo. 2009. *Analiza uresničevanja koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi v OŠ- identificirani nadarjeni v devetem razredu osnovne šole*. Poročilo o anketni raziskavi. Dostopno preko: http://www.zrss.si/doc/SSD_Odkrivanje%20nadarjenih%20Kon%E8noPor o%E8ilo%2010%2005%2008.doc
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2009. *Napoved zaposlovanja za leto 2009* (rezultati ankete LPZAP). Dostopno preko: <http://www.ess.gov.si/slo/dejavnost/Analize/2009/AnalizaLPZAP2009.pdf>
- Cottin, Heather. 2009. *Students resist rising costs and cutbacks*. Workers world, 20.december. Dostopno preko: http://www.workers.org/2009/us/students_1224/
- Čeklić, Blaž, Aleš Kramer, Goran Lukič, Bojan Milić, Vesna Milošević in Tomislav Silaj. 2008. *Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja. 2. knjiga. Strategija*. Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije.
- Lukič, Goran. 2008. *Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja. 1. knjiga. Analiza stanja*. Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije.